

ORSZÁGÉPÍTŐ

ÉPÍTÉSZET KÖRNYEZET TÁRSADALOM
A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS NEGYEDÉVES FOLYÓIRATA

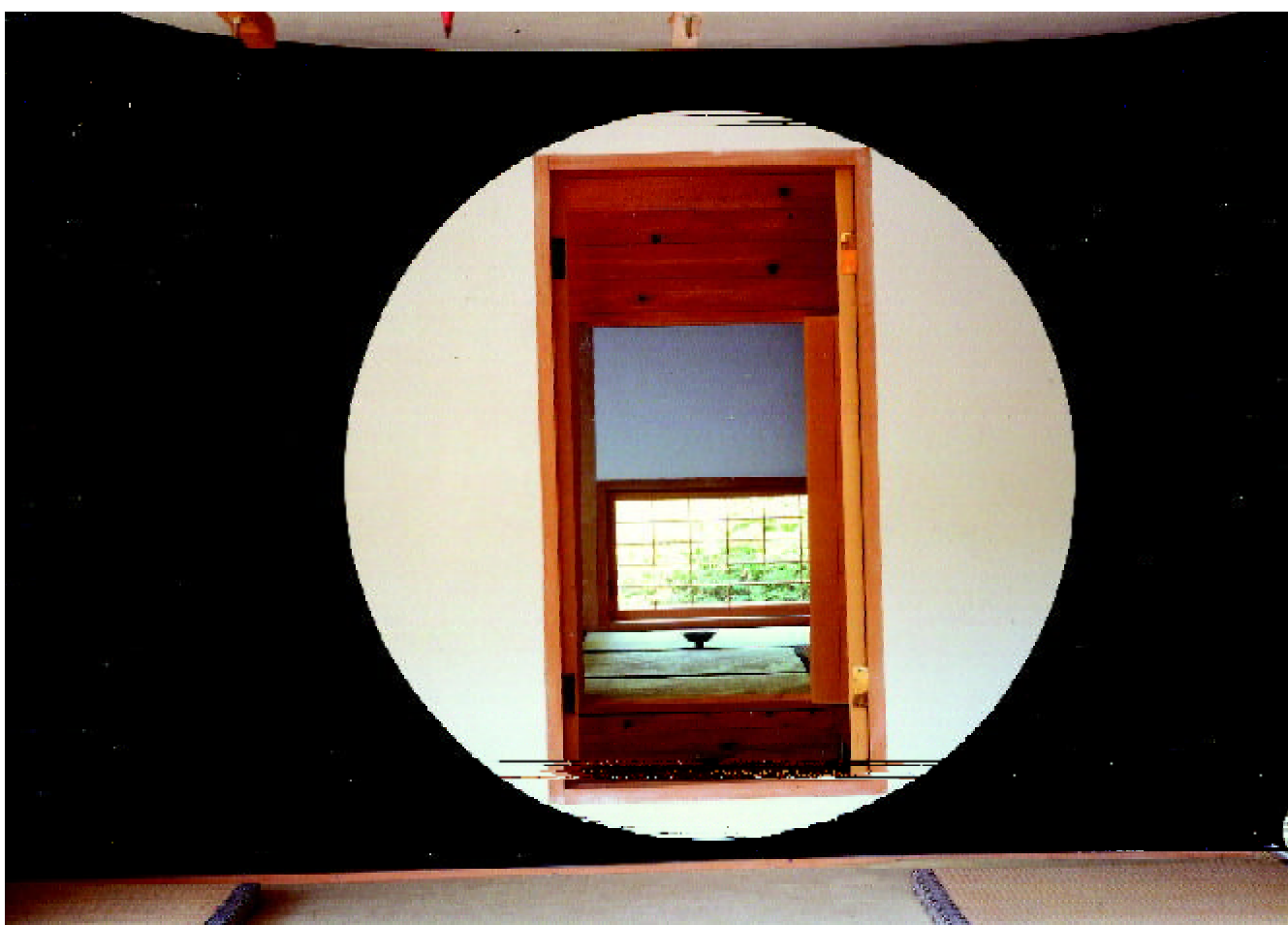
MARKO POGAČNIK BUDAPESTEN
TANULMÁNY A PÁLOSOKRÓL
A SZITUÁCIONIZMUS
LÁZÁR IMRE, CSÁGOLY FERENC,
MAKOVECZ IMRE • BUDAPESTRŐL
XX. SZÁZADI DOKUMENTUMOK
SZEKÉR LÁSZLÓ • TALIESIN

MELLÉKLET: WAGNER
NÁNDOR ÍRÁSAI ÉS MŰVEI

2002/2

Mashiko, a Tao Intézet meditációs épülete (fent) és teaháza (lent) – Wagner Nándor tervei

ORSZÁGÉPÍTŐ

TIZENHARMADIK ÉVFOLYAM

MÁSODIK SZÁM

- 2 MARKO POGACNIK előadása
6 MARKO POGACNIK • Budapest geomantiai szempontból
8 JUHÁSZ JÓZSEF • A pálos szindróma
13 BAJI LÁZÁR IMRE • Budapesti kökörök
19 MIKLÓSSY ENDRE • A város a szituacionizmus korában
22 BUDAPEST-VÍZIÓK
25 HUSZADIK SZÁZADI DOKUMENTUMOK • (Z. Tóth Csaba előszavával)
28 CECIL RHODES • Hitvallás, 1877
29 BÓNA LÁSZLÓ • Egy csepp vér a habarcsban
31 SZEKÉR LÁSZLÓ • Taliesin
36 MALGOT ISTVÁN • Vonzások és választások
38 HERCZEG ÁGNES • Lázárfalvi kaláka
39 HERCZEG ÁGNES és JÁNOSI CSABA • A csomád-bálványosi gyógyfürdőzés, turizmus és vendégvárás történetéből
42 HÍREK – BESZÁMOLÓK

MELLÉKLET: WAGNER NÁNDOR (1922-1997) – művek és idézetek

A címlapon: a nagyszentmiklósi aranykincs bikafejes csanakjának részlete

A borítón: Wagner Nándor munkái

E számunk a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával készült.

A folyóirat rendszeres támogatói az ORSZÁGÉPÍTŐ Alapítvány és a KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS tagszervezetei: ARKER'S Kft., AXIS Építésziroda Kft., BAUSYSTEM Kft., BEÖTHY és KISS Kft., BOKÖR Kft., BODONYI ÉS Társa Építész Kft., DÉVÉNYI ÉS Társa Kft., EKLER Építész Kft., FELÜLETKÉMIA Kft., KÖR Építész Stúdió Kft., KŐSZEGHY Építész Bt., KUPOLA Kft., KVADRUM Kft., MAKONA Tervező Kft., MÉRMŰ Szövetkezet, PAGONY Táj- és Kertépítész Kft., PARALEL Kft., TRISKELL Kft., UNITEF-83 Rt, valamint a BONEX Építőipari Kft., a COMPART Stúdió Kft., és a SÁROS és Társa Építésziroda Bt.

ORSZÁGÉPÍTŐ – a Kós Károly Egyesülés folyóirata. Megjelenik negyedévenként. Kiadja az Egyesülés nevében a Kós Károly Alapítvány; postacím: 1074 Budapest, Barát utca 11. Bankszámlaszám: 10402166-21629530-00000000 Felelős kiadó: Kampis Miklós. Felelős szerkesztő: Gerle János. Nyomás: VEL Kft., Budapest. – **ISSN 0866-0069** – A lap előfizethető átutalással, vagy az Alapítványtól igényelt csekken, illetve személyesen az Art Bureau címen. A szerkesztőségi ügyintézés, szervezés, előfizetés új címe: Art Bureau Kft. 1065 Budapest, Nagymező utca 4., 1. emelet 128. telefon/fax: 3432-959. Ezen a címen a lap egyes számai is megvásárolhatók. Egy szám ára: 450 Ft. Előfizetési díj a 2002. évre: 1600 forint + külföldi előfizetőinknek postaköltség számonként. Megvásárolható az Írók Boltjában (Budapest, VI. Andrásy út 45.), a Fehérlófia Könyvesboltban (Budapest, VIII. József krt. 36.), a Balassi Könyvesboltban (Budapest, II. Margit u. 1.), a Műszaki Könyvruházban (1061, Liszt Ferenc tér 9.), a Lord Extra Kft könyvesboltjában (Hódmezővásárhely, Andrásy út 5-7.), és a Lyra Könyvesboltban (Vác, Piac u. 1.), a HÍRKER Rt. és a LAPKER Rt. budapesti és vidéki árusítóhelyein.

MARKO POGAČNIK ELŐADÁSA

Kedves Barátaim!

Köszönöm, hogy újra meghívtatok, örülök, hogy újra itt lehetek Budapesten.

Először néhány szót mondanék a munkámról általában, hogy érthető legyen az előadásom háttérében lévő koncepció. Lassan húsz éve foglalkozom azzal, hogy kialakítsam a saját módszeremet, amellyel az élő Földet érzékelni és érteni tudom. A Föld többdimenziós organizmus. Hozzászoktunk, hogy a Földet a geológián át közelítsük meg. A következő lépés annak a felismerése, hogy a Föld energiasztruktúrával is rendelkezik. Saját energiamezői és erővonalai vannak, amelyek energiaközpontokba futnak össze. A Föld fizikai testét teljesen áthatja ez az energiarendszer. Ez azt jelenti, hogy a Föld egyidejűleg fizikai test és energetikai organizmus is.

Ezután következik a felismerés, hogy a Föld tudatossággal bír, azaz intelligenciával rendelkezik, óriási és csodálatos intelligenciával. Ezt nevezték a régmúltban Gaiának vagy Földanyának. Nem a fizikai testet, hanem a Föld tudatos lényét. Ez az intelligencia a Föld mélyében összpontosul, de eléri a felszínt is, és gondot visel a felszínen élő valamennyi élőlényre. A Föld tudatosságának ezt a funkcióját a hagyomány elementároknak vagy természetszellemeknek nevezi. Úgy működnek, mint a Föld tudatosságának apró elemei.

Tehát a fizikai szint és az energiaszint – más néven éteri szint – egyidejű jelenlétéről beszélhetünk, továbbá a tudatosság szférájáról. Én azzal foglalkozom, hogy megpróbáljak szívtől szívig ható kapcsolatot létrehozni az emberek és a Föld között. Ezt az teszi lehetővé, hogy mindkettő azonos felépítésű, mert ahogy az ember élőlény, úgy a Föld is az. Nem is lehetséges a kommunikáció az ember és a természet között, ha az ember nem ismeri fel, hogy a természet is intelligens lény. Úgy is fogalmazhatjuk ezt, hogy az emberek a Földnek mint teljességnek a fraktáljai, önálló és analóg egységei. A Föld és az ember ezért természetüknél fogva alapvetően harmóniában vannak egymással. A fejlődésünk során mégis elkülönítettük magunkat a Földtől. Tevékenységünk a természet és a Föld ellen irányult. Erre azonban szükség volt, hogy az ember megteremthesse saját autonómiáját. Szabadon élhetünk meg bármilyen tapasztalatot, megtehetjük, bármit is akarunk.

Ma erről a kapcsolatról és az abban bekövetkezett változásról szeretnék beszélni. Tehát nekiláttunk, hogy a környezetünket minél jobban tönkretégyük. És most is úgy gondoljuk, hogy olyan környezettel van dolgunk, amelynek nincs saját tudata. Számításokat végzünk, hogy az ökológiai problémák mikor válnak végzetessé a Föld számára. Általánossá vált a pesszimizmus, hogy a természet elpusztul egy hatalmas kataklizmában, ha így folytatjuk tovább a tevékenységünket. Az én tapasztalatom teljesen különbözik ettől. Először is, a Föld képes arra, hogy saját magát meggyógyítsa. Azt tapasztaltam, hogy 1997-ben a Föld el is kezdte kezelni a környezeti problémákat. De ezt csak akkor érthetjük meg, ha felismerjük a Földben a tudatos lényt, aki velünk folyamatosan kommunikál.

A múltban a Föld fokozatosan kivonta magát a tudatunkból, ahogyan az édesanyák elengedik a gyermekeik kezét, hogy teret engedjenek a fejlődésük számára. Amikor viszont egyre súlyosabb válság felé haladunk, visszatér, hogy a kommunikációt megerősítse. Sok ezer éven át egyre kevésbé voltunk képesek tapasztalni a Föld láthatatlan dimenzióit. Végül majdnem teljesen megszűnt az emberek mindennapi érzése, hogy a természet anyaként tartja ölében őket. Ma azonban, amikor fegyvereket halmozunk fel, amelyekkel meg tudnánk semmisíteni a Földet, genetikai kísérleteket végzünk, amelyekkel tönkretelhetjük az élővilágot, a Föld megpróbál újra kapcsolatba kerülni velünk. Újra megjeleníti magát és a maga valódi természetét. A kapcsolatot csak akkor tudjuk felvenni, ha elfogadjuk a Földet mint tudatosságot és mint energiasztruktúrát.

Megpróbálom másképp is kifejezni ugyanezt. Amit mi fizikai problémaként érzékelünk magunk körül, az a Föld fizikai testének problémája. Elvesztettük ugyanis a képességünket, hogy érzékeljük a Föld éteri és tudati szféráját. Ahogy mondtam, öt éve érzékelem, hogy a Föld alapvetően változik. Ezek a változások nem a fizikai síkon történnek. Azt hisszük, hogy semmi sem történik. Valójában azonban megkezdődött egy belső átalakulás. Ez az első fázis.

Azt vettem észre, hogy első évben megváltozott a Föld vibrációjának minősége. Kialakítottam magamban azt a különös képességet, amellyel a változásokat figyelemmel tudom kísérni. És miközben az egyes helyekkel és azok problémáival foglalkoztam, észre kellett vennem az energiarendszerben bekövetkezett alapvető változásokat. Azután észleltem, hogy a Föld mindinkább jelenlétre törekszik a tudatunkban. Ez azt jelenti, hogy amikor korábban a Földre gondoltunk, akkor valami olyasmi volt a tudatunkban, ami a Föld fizikai testén belül helyezkedik el. Most a Föld tudatossága kiterjedt az atmoszférába, és mindenütt körülvesz bennünket.

Az a baj, hogy érzékelésünk a fizikai jelenségekre korlátozódik. Az évszázadok során, mialatt kialakult bennünk a logikus gondolkodás mai képessége, egyre erősebben koncentráltunk az érzékszerveinkre, amelyek a fizikai világot képesek megragadni. Valójában egy szűk korlátok közé szorított világban mozgunk. A határokat érzékszerveink képességei jelölik ki.

A Föld öngyógyítási folyamata más szinten zajlik, ami számunkra láthatatlan. De ez az élet számára legfontosabb szint. Az ember összehasonlíthatja ezt azokkal a változásokkal, amelyek időnként bennünk mennek végbe. Azok a változások is a láthatatlan szférában kezdődnek el: a belső, lelki folyamatokban, és csak lépésről lépésre kezdenek el manifesztálódni látható formában. Ami a Föld belsejében végbemegy, csak fokozatosan jelenik meg a szemünk számára érzékelhető formában.

De lényeges különbség, hogy tudunk arról, hogy a mélyben elindult egy folyamat, vagy nem veszünk róla tudomást. A fizikai változásokat már nem könnyű nem észrevenni. Emlékezzünk vissza a nemrég lezajlott kergemarhakorra, tavaly veztettem egy kurzust Angliában, ahol az érkezésem napján 50.000 marháat gyilkoltak le. Azért említem ezt a példát, mert az állatok voltak a fejlődés során az első lények, akik kialakították a kap-

csolatot a lélekkel. Mert az állatoknak érzelmi minőségük is van, amivel a növények nem rendelkeznek. Az állatoknak azonban csoportlelkük van, ami azt jelenti, hogy őket a csoportlélek közösen köti össze az univerzumban lévő szellemi lényegükkel. Nincs az emberekehez hasonló individuális lelkük. De ők tanulták meg a földi lények közül először, hogy benne legyenek az anyagi világban és ugyanakkor kapcsolódni tudjanak a szellemi világhoz.

Az emberek nagyjából egymillió éve élnek együtt az állatokkal, akik erre a képességre tanítják az embereket. Mert meg kell tanulnunk beleinkarnálódni az anyagba úgy, hogy közben ne veszítsük el a szellemi lényezetet. Az állatokat a fizikai világban ezért az ember első tanítómestereinek is nevezhetjük. Ezért hivatkoznak a samanisztikus kultúrák olyan gyakran az állatokra, amikor gyógyításért, vagy bölcsességért felsőbb erökhöz folyamodnak. Tudják, hogy az állatok rendelkeznek azzal a képességgel, amire nekik szükségük van, és kapcsolatot tudnak találni a szellemi világgal. De amikor az emberi faj egy lépéssel előre jutott, és kialakította a személyes lelket, ami a szellemi világgal közvetlen kapcsolatba tudott lépni, akkor a helyzet megváltozott, és mintegy tízezer évvel ezelőtt az állatok fordultak az emberhez az új tudásért, háziállatokként.

Közel éltek az emberekhez, nagyszüleink idejében még mindennapos volt, hogy az állatok és emberek egy fedél alatt laktak. Ez a kapcsolat teljesen megszakadt a modern világban a háziállatok ipari tartása következtében. De ugyanilyen módon szakad meg mind jobban az emberek kapcsolata saját lelki életükkel is, miközben egójuk szavát követve egyre erősebb értelmi képességeket és egyre fejlettebb személyiséget fejlesztenek ki magukban. A lélek és az általa képviselt lényeghez való kapcsolat eközben egyre gyengül. Ezen az örökkévalósághoz kötő kapcsolatot is értem. Az ember egyszerre létezik időben és térben, és az örökkévalóságban. De ha elveszítjük az örökkévalóságot, akkor megszűnünk szellemi lények lenni. Az állatok azért betegednek meg és azért halnak meg tömegesen, hogy megmutassák nekünk a mi saját problémánkat. Ez nem más, mint egy tragikus figyelmeztetés amiatt, hogy egyre **mélyebben rögzödünk bele az értelem tudatunkba, miközben elveszítjük a saját lelkünket.** Azt szeretném mondani ezzel, hogy ami körülöttünk történik, nem a véletlen műve. Tudatos környezettel van dolgunk, amely megpróbál minket megszólítani. Minél jobban építjük az értelem világát, a természet annál erősebben mutatja meg nekünk, mintegy tükröt tartva elénk, hogy a tevékenységünk mit is jelent.

Egyike azoknak az inspirációknak, melyek erre a munkára ösztönöztek, az a kutatási eredmény, hogy az emberek csak 6 százalékát használják fel intellektuális képességeiknek, és 94 százalékát nem. Ez a 94 százalék a lélek ereje. Ez nem jelenti azt, hogy értelmi képességeinknek nem vesszük hasznát. De ha csak erre a területre koncentrálunk, ahogy azt a civilizációnk teszi, akkor elveszítjük a kapcsolatot nemcsak önmagunkkal, hanem élő környezetünkkel is. A civilizáció által épített börtön foglyai vagyunk, mi építettünk magunknak, és nem tudunk menekülni, mert elvesztettük a képességünket, hogy a sokdimenziós valóságot érzékeljük. Csak a valóságról alkotott saját koncepcióknak vagyunk a tudatában. Az érzékszerveink rendkívül pontos képet adnak a fizikai környezetünkről, de elvesztettük az élet iránti érzékenységünket. Így aztán hirtelen szembe kell néznünk a legkegyetlenebb eseményekkel, amilyen

például a balkáni háború, és amiről azt hittük, hogy már eltűnt a világból. Miközben megszakadt a kapcsolatunk saját lényünk lényegével, nagyon kifinomult és etikus módját dolgoztuk ki a gondolkodásnak és ezt a nagyon kifinomult technológiát a legrettenetesebb pusztításra tudjuk felhasználni. Képességeinket nem tudjuk a közép szolgálatába állítani.

Ebben a helyzetben az univerzum és a Föld tudatossága megpróbál jeleket adni, figyelmeztetni, hogy ráébredjünk holisztikus lényegünkre. Ebben rejlik a változás lehetősége. Ez a dolog egyik oldala. A másik az, hogy a Föld nem vár a mi változásunkra. A Föld elkezdte öngyógyító folyamatát, elkezdte felépíteni saját új, sokdimenziós természetű testét. Így egyre inkább szembekerülünk egy olyan környezettel, amelyet nem értünk meg. Mert a kiművelt érzékszerveink azt nem érzékelik. Itt van körülöttünk, és mégsem látjuk.

Azt mondtam, hogy a Föld, mint tudatosság, korábban visszavonta magát. Most viszont kiterjeszkedik és megérint minket. Megpróbálok elmondani, mi ez a változás.

A Föld kitágulva különféle dimenziókkal kapcsolódik össze. Ez azt jelenti, hogy megszűnik a határ a Föld és a kozmosz között. Mintha kölcsönösen áthatnák egymást, és ami kint volt, most belülré, ami bent volt, kívülre kerül. Utoljára idén január 30-án történt, hogy a Föld megváltoztatta energetikai polaritását, a pozitív negatívvá alakult és fordítva. Ez így tartott húsz napon át. Húsz napon át a finom érzékelés számára ami korábban fent volt, alulra került, és fordítva. Olyan volt, mintha fent a fejünkkel érintettük volna a Földet, és a lábunk alatt lett volna az ég. A Föld küszködik azokkal az erős értelmi formákkal, amelyeket mi építettünk ki. Az efféle változásokkal megpróbál kirántani minket megszokott helyzetünkből. De még inkább magát próbálja megszabadítani, hogy valami újat hozhasson létre. Egyre többször élem át a legnagyobb izgalomban, hogy teljes bizonytalanság vesz körül. Február végén nem tudtam érzékelni a Föld energetikai mezőit, azok eltűntek előlem, és csak lassanként fedeztem fel, hogy a folyamatban megváltozott frekvencia miatt azok más szinten váltak érzékelhetőkké.

Úgy is lehet értelmezni ezt a jelenséget, hogy ez az, amit a múlt nagy látnokai előre jeleztek. Hiszen Nostradamus és mások a második millennium idejére nagy kataklizmákat jósoltak. Csak hogy a Föld olyan utat választott, hogy a változást rombolás nélkül vigye végbe. A jóslatok szavaival kontinensek merülnek alá, felemelkedik a tenger és hasonlók, és valójában ez történik, csak hogy a tudat szintjén. A megjósolt folyamat zajlik, de az energiamezők és a tudatosság területén. A Föld fejlődése során először most vált ez lehetségessé, mert az emberek mostanra fejlesztették ki a saját tudatukat arra a szintre, hogy a változás a tudaton belül mehessen végbe. Természetesen a Föld tudatosságával való kapcsolat síkján. Úgy tűnik, mintha ellentmondásról volna szó: egyrészt azt állítom, hogy bezárkózunk az adott tudatállapotunkba, ugyakkor azt, hogy éppen erre a tudatra van szükségünk. Amikor azt mondom, hogy teljesen elvesztünk az értelem tudatunkban, akkor a civilizációnkra gondolok és magunkra, mint a civilizáció részére. Ugyanakkor ezrével vagy milliós szám vannak emberek, akik megpróbálnak másképp látni és megnyitni a tudatukat holisztikus módon. Az a sok individuum, aki megpróbál nyitott lenni a teljességre, a változás folyamatát segíti. Amit én megpróbálok tenni, csak annyi, hogy még tudatosabban keressük a Föld változásával történő együttműködés lehetőségét.

Amikor öt évvel ezelőtt elkezdődtek ezek a változások, látván a nagyságrendjüket, pánikba estem. Ugyanakkor megértettem, hogy az utolsó száz évben miért jelent meg olyan sok szellemi mozgalom, miért kezdett annyi ember érdeklődni a természet iránt, és mélyebb kapcsolatba kerülni a természettel és a Földdel. Nagyon sokan vannak, akik intuitív módon tudják, hogy közelednek a változások, amelyekben a Föld egyfajta módon feloldja fizikai testét. Integrálódik a tudatoságba és az örökkévalóságba. Ez a következő lépés a fejlődésében. Most mindenütt anyagi valóságot látunk magunk körül, minden más láthatatlan. A következő lépéssel az, ami most láthatatlan, szintén manifesztálódik. De ahhoz, hogy ez lehetséges legyen, az anyagnak az érzékelésünk számára átlátszóvá kell válnia.

Az evangéliumokban ennek a folyamatnak az első megnyilvánulásai olvashatók. Jézus Krisztus az első, aki átment ezen az átalakuláson. A megfeszítés, a sírhatétel és a feltámadás lépései arra utalnak, ami ma történik. Az evangélium szavai szerint a feltámadás után Krisztus egyszerre volt jelen a fizikai és szellemi síkon. A tanítványaihoz a falon jött át. Egy másik helyen ezeket a szavait olvassuk: érints meg engem, hogy lásd, hogy létezem. Még halat is evett, hogy mutassa, hogy nem szellem. De szellemi lény is volt. Benne a fizikai és az éteri egyszerre volt jelen. Ez a bevezetése annak, ami most történik. A Föld hasonló folyamaton megy át, és mi részei vagyunk a Földnek, nem tudunk menekülni, mi is részesei vagyunk ennek a folyamatnak.

Mi történt szeptember 11-én? Ez a terrorista támadás talán a legfontosabb pillanata volt ennek a folyamatnak. Egy hónappal az előtt, ami történt, olyan álmaim voltak, amelyek előkészítettek, hogy megértem, miről van szó. Azt a magyarázatot kaptam, hogy a Föld változásának folyamata négy év óta nagyon messzire haladt, ugyanakkor az emberiség gondolkodásmódja, a civilizációnk nem változott. Maradt ugyanolyan. Egyre nagyobb a szakadék, mert a Föld folyamatosan változik, mi viszont nem. Egy ponton ez szakadáshoz vezethet. Ha a szakadás bekövetkezik, akkor teljesen elveszítjük a kapcsolatunkat a valósággal. Mert amire mi valóságként hivatkozunk, az már nem létezik. Az már megváltozott, és egy más frekvencián működik. Amire hivatkozunk, az csak az értelmi tudatunkban van jelen. Természetesen vannak kapcsolódási pontok, egyébként teljesen üres térben mozognánk.

Elkerülhetetlen volt, hogy bekövetkezzen egy sokk, ami az egész emberiségre hat. Ami történt, az valóban mindannyiunk számára sokk volt, olyan, amelyben egy pillanatra mindannyian elveszítettük az értelem kontrollját. Egy pillanat, amelyben a világ újra meg tudott érinteni bennünket. Amelyben újra kapcsolódni tudtunk a lélekhez. Ez úgy történt, hogy abban a pillanatban mindannyian a halállal szembesültünk. Ez hasonló a keresztihalálhoz. Egyetlen pillanatban emberek ezrei haltak meg és mi mindannyian néztük ezt a pillanatot a tévén.

A halál az örökkévalóság előtt nyitja meg az utat. A halállal elhagyjuk a tér és idő szféráját, és a szellemi világgal kapcsolódunk össze, az örökkévalósággal. Az élet ereje az örökkévalóságban van, nem a térben és az időben. Amikor megszületünk, az örökkévalóságból érkezünk a térbe és az időbe, és amikor meghalunk, abba térünk vissza. Az asszonyok tudják, hogy a születés nagy áldás, mert az örökkévalóság érintése. Azok, akik visszajöttek a halálból, beszámolnak róla, milyen áldás az örökkévalóság fényének megpillantása.

Amikor tehát ez történt, és a lehetőséget erre az adta meg, hogy létezik a nemzetközi televíziós kultúra, mindannyiunk előtt megnyílt a halál kapuja. Ezért éreztük magunkat olyan elveszítettnek, ha emlékeztek rá. Ez tette lehetővé, hogy megérintsen minket a világ lelke. Semmiképpen nem arról van szó, hogy bárkinek joga volna másokat megölni. De meg kell hallanunk az isteni hangot, ami értelmet ad egy olyan eseménynek is, amit mi kizárólag negatívnak vélünk. Az isteni erő mindig erősebb, akkor is, ha az emberek valami nagyon gonosz tette készülnek. Szeretnék János jelenéseire utalni: akkor is, ha az emberek a gonoszt szolgálják, van valami, amit nem látnak, és ami mélyebb értelmet ad annak, ami történik. A gonosz cselekedet is addig engedi folyni az isteni erő, ameddig annak mélyebb értelme lehet. Három héttel szeptember 11-e után jártam New Yorkban, ezért van személyes élményem is a változásról. Ahogy most Budapesten vagyok, hogy együtt dolgozzunk, ugyanígy három éve többször voltam Manhattanben. Ez a hely rendkívül problémás, mert olyan erősen sugárzó civilizáció van rajta. Valamikor az indiánok szent földje volt, ami nem letelepedés, hanem csak szertartások céljait szolgálta. Ma rendkívül nehéz a hely lényegéhez kapcsolódni a különösen erősen rátelepedett értelmi, civilizációs szerkezetek miatt.

A helyzet alapjaiban megváltozott szeptember 11-én. Úgy találtam, hogy a hely maga sokkal nyitottabb. Erősebb az erdeti szent hely jelenléte. Az emberek is nagyon megváltoztak, folyamatosan hoztak virágokat, költeményeket, hogy emlékezzenek a halottakra. Elmondták a tapasztalataikat, hogy először hogyan nyíltak meg önmaguk és mások számára, segítve egymást. Ezek mind ennek a változásnak a jelei. Persze a reakció, mint tudjuk, más volt: az Afganisztánban folyó háború. Az értelem megérezte a kontrollnak ezt a pillanatnyi hiányát. És megpróbálta újra felállítani, olyan erőre, amennyire csak lehetett. Ez így van rendjén. Mert át kell alakítanunk a régi formákat, nem tudunk egyszerűen kimenekülni belőlük. Létrehoztuk a mintákat, amelyeknek megfelelően gondolkodunk, viselkedünk egymással. De ezek a minták egyre jobban elveszítik a jelentésüket, az értelmüket. Például itt van a jó és rossz ellentétének a sémája. Nézzük Izraelt, ott van jó oldal és rossz oldal. Pillanatnyilag is, de minden konfliktusban ez kerül a felszínre: a fekete és a fehér, a jó és a rossz. Ez a minta a kettéválasztáson alapszik. Ahhoz van köze, azáltal jön létre, hogy mi belesüllyedtünk az anyagi világba és elveszítettük a kapcsolatunkat a szellemmel. És akkor egy valamit jónak látunk és más valamit rossznak. De ezek a minták szerepének eloldódnia. Már a balkáni háborúban és most az izraeli háborúban különösen drasztikusan mutatkozik meg, hogy ráébredsen arra, hogy ez a kettéválasztás a mi magunk teremtménye, mi hoztuk létre, és magunknak kell átalakítanunk.

A konfliktusok nem oldhatók meg, ha ezeket a sémákat a tudatunkban nem alakítjuk át. Egy példa az átalakításra, amit szeptember 11-ről mondtam. Azt próbáltam elmondani, hogy az eseménynek van pozitív értelmezése is. Lehetséges, hogy a jövőbeli fejlődésünk szempontjából korunk legfontosabb eseményéről van szó. Olyan figyelmeztetésről, amit más módon nem kaphattunk volna. Tehát mindig van rá lehetőség, hogy abban, amit negatívnak látunk, meglássuk a pozitív oldalt, és persze fordítva is.

Az ősi hagyomány a változás istennőjének, avagy fekete istennőnek, Kálinak nevezte azt a tudást, hogy a változás az élet része. Ez összetevője az isteni dimenzióknak. Káli rombol,

hogy megteremtse a lehetőségét valaminek, ami új, hogy az felemelkedhessék. Ha az univerzum folyton épülne, épülne, akkor lineárisná változna. Ugyanez történne a mi életünkkel. De a fejlődésünk számára fontos, hogy ne így történjék. Mindig jönnek problémák, és mindig le kell valamit rombolni, hogy változni tudjunk, hogy új utakat keressünk. Az élet megértésének ez a módja hozhat megnyugvást. Számomra ez a béke alapja.

Három hete Jeruzsálemben dolgoztam az ottani emberekkel. Már két éve járok Izraelbe. Tudom, hogy a zsidóknak és a palesztinoknak egyformán joguk van azon a földön élni. Vannak mind a két oldalról tapasztalataim, hogy mindketten ahhoz az országhoz tartoznak. Egyik sem veszi el a másiktól, mert mindkettő oda tartoznak. A probléma az, hogy mind a két nemzet a múltra hivatkozik. A Bibliára, hogy ezt a földet Isten adta a zsidóknak, vagy Mohamedre, hogy a próféta szentélyt építtetett Jeruzsálemben, ami azt arab földdé tette. De ez nem az az ország, ami ma ott van. Jeruzsálemben a bibliai vagy Mohamed korabeli eseményeket látják, és közben egyiküknek sincs eleven jelenléte a mai élő városban, mert ha volna kapcsolatuk a város valóságához, akkor megértenék egymást, és hogy a másik is emberi lény. Az a probléma, hogy belemerevedtek a fekete-fehér sémába, és nem a jelenben, hanem a múltban élnek. Így nincs lehetőség a kommunikációra. Az ottani munka során az ottani embereket elviszem a saját helyeikre, és arra ösztönözöm őket, hogy tapasztalják meg, hogy mik ők most valójában. A változás folyamata csak a tudatban bekövetkező változás révén lehetséges. Ki kell lépni a mintákból, amelyek a rombolást okozzák, a háborút. És az élet valóságára kell ráhangolódni, akkor megszűnik a konfliktus oka.

Összefoglalom a legfontosabbakat.

A Föld korábban kataklizmákban újult meg, például eljegesedett, és Európa hatalmas jégtömbbe volt zárva. Az olvadás-kor a gleccserek teljesen megváltoztatták a korábbi tájat. Amikor a jég elolvadt, egy új föld volt alatta. Ezt az új földet új kultúrák vették birtokukba, amelyek teljesen új környezetben fejlődtek ki. Ezt megelőzően is a változások során kontinensek merültek alá, tengerek emelkedtek fel, hatalmas változások következtek be. Most van az első eset, hogy a változások a tudatosság útján történnek. Nem a fizikai síkon mennek végbe, hanem a finom, láthatatlan közegben. És csak ha már megtörtént a változás, akkor hatják át a fizikai valóságot. És más módon: nem a formát, hanem a minőséget alakítják át. Ez új dolog. A minőség azt jelenti, hogy az anyag nem ugyanolyan sűrű, megváltozik a szerkezete, így más dimenziók is képesek manifesztálódni. Olyan környezetben fogunk élni, ami egyszerre örök és időhöz kötött. Ahol nem válik el egymástól a szellem és az anyag. Ez a környezet sokkal gazdagabb lesz, és az ember és minden más lény további fejlődésére alkalmasabb.

De ez a fajta változás, ami mindannyiunk előnyére szolgál, csak akkor következik be, ha mi együttműködünk vele. A világon mindenütt rengetegen vannak, akik követik ezt a változást a maguk módján. És létrejön egy energiamező, ami lehetővé teszi, hogy a változások áthassák ezt a közeget. Ha azonban nagyon keményen ragaszkodunk értelmi struktúráinkhoz és bezárjuk magunkat, akkor a Föld kénytelen erőszakosan beavatkozni, mert a változásban nem képes megállni. A folyamat elkezdődött és megy előre. Tehát az egyik oldalon megérint minket a Földanya belülről megpróbálva kinyitni a szívünket,

ez tudatalatti szinten történik, egyre több ember érzi indíttatva magát, hogy megnyíljon a természet felé, hogy dolgozzon a békéért, vagy segítsen másokon; a másik oldalon nagy problémákkal találjuk szembe magunkat, világméretű problémákkal, háborúkkal, veszélyes járványokkal, katasztrófákkal, hogy észrevegyük, hogy meg kell változtatnunk a gondolkodásmodunkat és az érzékelésünket. Akkor tapasztalhatnánk, hogy az egésszel történő kapcsolatteremtés által meggyógyulunk és védelemben részesülünk, és egyre több embert segít ez fölébredni.

Ami végbemegy a világban körülöttünk, az személyes kihívás, a változás nem tud végbemenni nemzetek vagy civilizációk szintjén, túlságosan kaotikusak vagyunk ehhez, de mint individuumok megtehetünk döntő dolgokat, a legfontosabb dolgokat. Hozzáhangolódunk a természethez, gondolkodásmodunkat átalakítjuk, a valóság-érzékelésünket elmélyítjük. A békés meditáció egyfajta homeopátiás segítség.

Az igazán nehéz idők még előttünk vannak. Ami következik, az egyre inkább észlelhető lesz mindenkinek.

A New York-i tragédia helyszínére is elmentem. És lelki szemeim előtt megjelent egy nőalak, olyan hatalmas, mint az összeomlott felhőkarcolók. Azt éreztem, ez Maria, mindenesetre áthatott a kegyelem jelenléte, ami beburkolta az egész helyet. Mélyen megrendített ez a kép, ami gyökeresen különbözött attól, hogy óriási gépek dolgoztak a gigantikus épületek romjainak eltakarításán. A nőalak egy pillanatra széttárta a köpenyét, és én láthattam alatta a halál mélységét. Azt éreztem, hogy isteni kegyelem az egész emberiség részére, hogy annyi ember életének áldozata révén bepillantást nyerhettünk a valóságba.

Amikor tudatosságról beszélek, nem annyira a gondolkodásról van szó, mint a gondolkodás és érzés fúziójáról. Az érzelmek a tudatosságnak fontos elemei. A szív ereje. A gondolat és az érzés szintézise. Mert a szívnek megvan a maga intelligenciája. Az ember azt mondja: hallgass a szívedre. Megnyitni a szívet, azt jelenti: megnyílni egymás felé vagy a természet felé, de elsősorban önmagad felé. A következő lépés az érzékenység elmélyítése. Ez munkát igényel. Megtanulni újra egy növény valóságát érzékelni. Vagy egy másik emberét. Vagy amiről a gyakorlatunk szól: a várost, hogy megtanuljuk újra érezni, hogy mi a valóság, és mi nem az. A harmadik dolog, hogy hallgassunk a belső hangra. Akkor jelek érkeznek, vagy helyzetek következnek be, amelyek valamit mondanak. Álmodok vagy élethelyzetek, mert bennünk van a lélek intelligenciája, ami pontosan tudja hogy egyeseknek mi a feladatuk. És akkor el kell kezdeni együttműködni ezzel a belső bölcsességgel.

Szociológiai kutatások szerint kialakulóban van egy új réteg, akiket kulturálisan kreatívoknak hívnak, ezek olyan emberek, akik nem kötődnek pártokhoz, ideológiákhoz, valláshoz, viszont teszik, amit a szívük diktál nekik. Szabad akaratukból és lelkesedésből. Ez a kultúra számára is új alapokat teremt. Az ottani felmérések szerint az Egyesült Államok lakosságának immár 25 százaléka sorolható ebbe a körbe, ez 50 millió embert jelent! Közben folyton arról beszélünk, hogy az „alternatívok”, akik egy kis töredéke az embereknek. Van egy civilizáció, amely a régi Földön áll, és ezzel egy időben alakul egy újfajta emberiség és egy újfajta Föld. Nagy kegyelem, hogy egyszerre lehetséges a kettő, mert nekünk időre van szükségünk a változáshoz.

*Trom Kata és Gerle János fordította
MÉSZ Kós Károly terem, 2002. április 19.*

Marko Pogačnik

BUDAPEST – GEOMANTIAI SZEMPONTBÓL

Budapest városszerkezetét erős polaritás jellemzi. Ez a polaritás nem is olyan régen még két különálló város léteben jutott kifejeződésre: a Duna egyik partján Buda, a másikon Pest.

A polaritás sémája nemcsak az adminisztratív, politikai szervezetben jelenik meg, hanem a különböző tájképi minőségekben is. A Buda környéki hegyek fokozatosan mennek át a háttérét alkotó Pilis hegységbe, ami Budának férfias, jang karaktert ad. A város egykori, erősített magja maga is egy meredek falú magaslaton terül el. A folyó túloldalán fekvő Pest rányílik a nagy magyar alföldre. Ez a női karakter, a jin hordozója.

Az ellentétek alkotó együttműködésének törvényét követve a két város ma az egyesült Budapestet alkotja. A város magja egy gyűrűn belül helyezkedik el, amely egy erőteljes tengely körül jött létre. Ezt a kört az ellentétes karakterek folytonos kölcsönhatása hozta létre. A geomantiában a táj ilyen természetű egységét *holonnak* nevezzük.

Budapest holonja a Gellérthegy déli lábától a Margitsziget déli csúcsáig terjed, magába foglalva a pesti városfal nyomvonalának déli részét és a budai vár falának legészakibb pontját. Közepén a tengely halad délről észak felé a Duna mentén a folyó mindkét partját érintve. Ez a tengely a város gerince.

A gerinc egybeesik a városon keresztülhaladó erővonallal vagy Ley-vonallal. A tapasztalataim szerint a tájakat keresztül-

szelő Ley-vonalak megfeleltethetők az emberi testet behálózó akupunktúrás meridiánokkal. Ahogy a meridiánok, a Ley-vonalak is csatornák, amelyek az életerőt továbbítják. A tájban úgy érzékelem őket, mint 6-8 méter széles éterikus folyosókat, amelyeknek nagy hatásuk van a táj vitalitására.

Fordítsuk most figyelmünket a város tengelyére, azaz Budapest gerincére!

A Ley-vonal a Gellérthegy déli lejtőjén éri el a holont. A tengely talpa egy olyan helyen nyugszik, amit én a város archetipikus övezetének érzékelek. Összehasonlítva az emberi testtel, ez a hátunk mögötti terület, ami szimbolikus azoknak az erőknek és emlékeknek az ösképével fejezhető ki, melyek nem jelennek meg a mindennapi életben, de meghatározzák azokat a kereteket, amelyekben az életfolyamatok kifejlődhetnek. Tehát a Gellérthegynak nincs meghatározott szerepe a város szövetében, de barlangjaival és gyógyforrásaival mintegy a város életének biztos háttéréül szolgál.

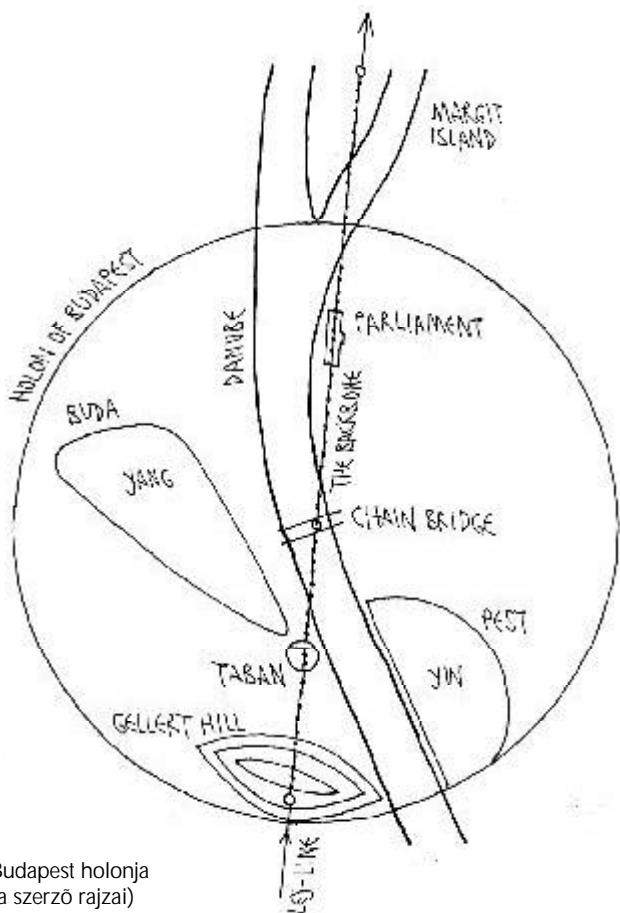
A tengely mentén továbbhaladva észak felé a következő fontos hely a Tabán, amely a Duna és a Szent Pál folyó (a mai Ördögárok legrégebb ismert neve) találkozásánál épült. A folyó mára eltűnt a felszínről, és a föld alá kényszerített szennyvízcsatornáként torkollik a Dunába. Maga a városrész is eltűnt és egykori magja helyén egy hatalmas útkeresztesződés található.

A Tabán tragikus helyzete ahely különleges rendeltetésével van összefüggésben, amit a holonon belül betölt. Ismét az emberi test példáján: ez a város szexuális zónája, az a hely, ahol a föld mélyéből a felszínre törnek a természetet, az állatokat és a természet részét alkotó emberi lényeket tápláló erők. Az emberek ösztönösen félnek az ilyen helyektől, mert azok arra emlékeztetik, hogy ők is a Földanya gyermekei. Tehát a Tabánban a hely eredeti minőségét visszaszorították. Tavalyi és ideai műhelymunkánk során erőfeszítéseket tettünk a hely regenerálására. Ha a Tabán ereje nem érvényesül, akkor Budapest holonja nem kapcsolódik a szükséges mértékben a földhöz és gyengévé válik.

A Tabánt kiegészítő szerepet a Duna túlpartján álló Ország-ház játssza. A testtel történő összehasonlításban a Parlament a fej területét képviseli. A Parlament természetesen a tudatos döntések színhelye, ahonnan az egész országot teljes tudatossággal irányítják.

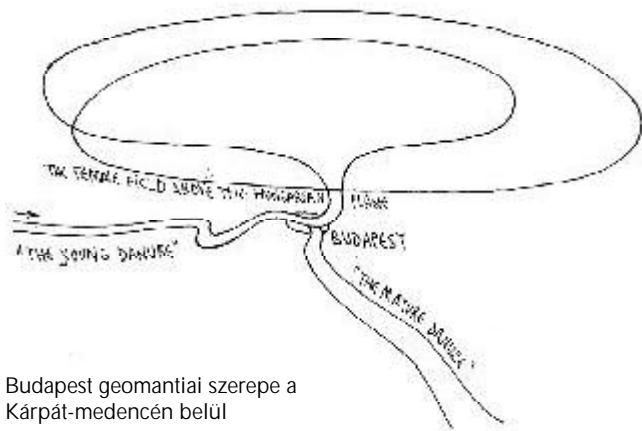
Az élet azonban arra tanít, hogy nem lehetséges tisztán gondolkodni, ha a másik póluson az érzelmek, a természetes ösztönök és az intuíciónak nem működnek. A Parlament magasra emelt helye és a Tabán elnyomott erői egymásnak nélkülözhetetlen kiegészítői. A két pólus között van egy egyensúlyi pont is, ami a Duna fölé esik, de pont azon a helyen, ahol a Lánchíd áthalad rajta. Budapest holonján belül a Lánchíd képviseli a köldököt. A görögök a köldököt, mint a középpont helyét *onfalos*-nak nevezték. A Lánchíd tehát a holon középpontján halad át, az egyensúlyt, az onfalost képviseli.

A gerinc legmagasabban elhelyezkedő pontját a Margitsziget testesíti meg. A hatalmas folyó közepén a Margitszigetet

Budapest holonja
(a szerző rajza)

szent szigetnek tekintjük a középkor óta ott állt kolostorok miatt. Az emberi testen a Margitszigetnek a fejtetőn lévő korona felel meg. Ha a fej az emberi intelligencia székhelye, a korona annak a felsőbbrendű szellemi rendszernek a kifejeződése, amely a városba áramló kozmikus impulzusok közvetítéséért felel.

Budapest geomantiai szerepe a Kárpát-medencén belül

Budapest nemcsak inspiráló erejű város, hanem egyúttal főváros is. A következő kérdésünk tehát az, hogy milyen szerepet játszik Budapest Magyarország holonjában. Ebből a szempontból érdektelen a politikai szerep, ami ugyan nyilvánvaló, de minket a geomantiai szerep érdekel.

Úgy érzékelem, hogy Budapestnek valóban van egy különleges szerepe a Kárpát-medence holonján belül. Ez a terület valamikor tenger volt, és továbbra is megőrizte a női karakterét a medencét körülölelő hegységekhez viszonyítva. A Kárpátok és a többi hegység férfi minőséget mutatnak.

Csak hogy a tenger, ami egykor táplálta ezt a jin minőséget, régen eltűnt. Hogy lehetséges, hogy a jin energia hatalmas tömege fennmaradt? Azatmoszférában érzékeltem a medence felett elterülő finom membrán jelenlétét. Budapest holonját tanulmányozva megfigyeltem, hogy az energiaátviteli funkciót lát el. A Duna jin energiája folyamatosan tölti fel, táplálja a Kárpát-medence feletti női karakterű energiamezőt.

Költői szavakkal úgy tudnám ezt kifejezni, hogy Budapestnél meghal az ifjú Duna és egy magasabb szintre emelkedik, és ugyanakkor megszületik a síkvidék érett folyója. Mielőtt Budapestre érkezne, a Dunának át kell verekednie magát az Alpok keleti vonulatain. A hatalmas erőre, amely ezen az úton összegyűlt, nincs már szüksége a folyónak, átnemesítve tovább lehet adni azt egy magasabb szinten, hogy a Kárpát-medence membránját táplálja. Valóban a Gellérthegy az utolsó magaslat, mielőtt a Duna eléri a síkságot.

Ami azt a kérdést illeti, hogy mi a szerepe a Kárpát-medence feletti membránnak Európa, vagy akár a Föld holonján belül, arra vonatkozóan azt hiszem, hogy a jelenlegi ökológiai válsággal összefüggésben lehet jelentős feladata. Olyan erők és minőségek hatalmas gyűjtőhelye ez, amelyeket a leginkább veszélyeztet az értelem uralta civilizációnk. Ismét költői kifejezéssel élve a szív erőinek nevezhetnénk őket. A jelenlegi planetáris állapot számára a legmegfelelőbb gyógyító erő, amelyből, remélem, mind többet és többet fog tudni meríteni az emberiség, hogy a fent leírt női természetű energia segítsen helyreállítani a békéjét és egészségesé tenni a fejlődését.

BESZÁMOLÓ MARKO POGACNIK LÁTOGATÁSÁRÓL

Marko Pogacnik április 19 és 21 között másodízben járt Magyarországon, hogy itt városgyógyító gyakorlatot vezessen. A MÉSZ-ben érdeklődőkkel teli előadóteremben tartott előadásának szövegét és a gyakorlattal kapcsolatban írt összefoglalóját közöljük, de ezeket szeretnénk kiegészíteni a szombaton és vasárnap bejárt útvonal rövid ismertetésével. A tavalyi, két Ley-vonal mentén elhelyezkedő pontokat végigjáró gyakorlat után idén a munkát a két városrész, Buda és Pest geomantiai kapcsolatának feltárására kívánta fordítani.

A Vérmezőn végzett alapgyakorlatok után a várfal északnyugati sarkán lévő helyre ment a mintegy harminc-harmincöt főből álló csoport. Azon a helyen, ahol a töröktől a várat visszafoglaló ostromlók először hatoltak be a várba, most egy elképesztően elhanyagolt munkagödör található, ami szemétkerakodásra szolgál. Itt a város szempontjából fontos akupunktúrás pont található, amelynek energetikai működése erősen gátolt. A bécsi kapu túloldalán lévő parkban, a Kodály szobor közelében van egy másik jeles pont, a Múzeumkertben lévő párjával együtt kilégzés-belégzés funkcióval.

A várbeli Miklós-torony, Buda solar plexusának megfelelője a pesti Duna-parton, a Petőfi szobor háta mögötti pont, Pest köldökcsakrája. Közeliében, a Belvárosi Plébániatemplomban egy Fekete Madonna kép, a Mátyás templomban egy Fehér Madonna kép is jelzi ezt a kapcsolatot. Egy véletlen segítségével találtunk rá a Halászbástyáról nyíló Szent Mihály kápolnába, aminek maradványát Schulek beépítette az új támfalakba. A szeretet-erők, a női és férfi minőségek közötti kapcsolat számára kitüntetetten fontos hely az észak-nyugat – délkeleti Ley-vonalon fekszik, a második napon ide tértünk vissza a találkozó lezárására.

A Tabánban megőrzött egykori hidmaradvány közelében van az a hely, amely az analógia szintjén az ember ösztönéletének felel meg. A város gerince mentén ez a hely a párja az értelmi kinyilatkoztatás helyének, a Parlamentnek. A pesti oldalon a Március 15.-e tér déli oldalán egy, a vár észak-nyugati sarkához hasonlóan elnyomott, a közlekedés, zaj, zsúfoltság által működésképtelenné tett akupunktúrás pontot igyekeztünk megtisztítani. A Károlyi kert területén lévő pont a gellérthegyi szívcsakra megfelelője.

A Múzeumkertben végzett gyakorlat előtt volt alkalmunk a nagyszentmiklósi kincset megnézni. Pogacnik számára is rendkívüli élményt jelentett ez a találkozás, a kincset a Kárpát-medence múltjának szellemiségét a legtisztább formában őrző és sugárzó tárgyaknak látta, amelyek magukban hordozzák a szakrális és profán használat valamikor egységének minőségét.

Juhász József

A PÁLOS SZINDRÓMA

– Vitaindító tanulmány –

*Ha tudni akarod az ország soros állapotját,
tekints Remete Szent Pál rendjére.*
(Pázmány Péter)

Történetünk az 1200-as években kezdődik, de gyökerei mélyebbre nyúlnak vissza. A pálosok az ősmagyar hit, az „Égi eredetű, Érdek nélküli, Szeretet-vallás” szellemi esszenciájának hordozói voltak, ami az atlantiszi tudásból táplálkozva, Szkítiánosz, Buddha, Jézus, Mani tanainak közvetítésével, Atillát és az Árpád-házi királyokat is átítatva került rendjükbe. Az ősi hitet viszont az egyház számára elfogadható formába kellett öltöztetni. Hivatalosan Thébai Remete Szent Pál lett a rend névadója, de ez ezoterikusan Páloszt, azaz Pál szkíta királyfit jelentette.

Változatos volt a leendő tagok összetétele. Főként a pilisi barlangokban lakó, a világtól elvonult, remetéknek nevezett sámán-, mágus-, táltos-beavatottakból állt, akiknek szent iratok a rovasírásos Mani-féle Biblia volt. De jöttek ide üldözött katharok is a reinkarnáció tanával. Ők Európában már csak itt, a Pilis-szigetnek nevezett területen találhattak menedéket. Ajándékuk az lett, hogy magyarnak számítottak: a rendbe való belé péstől a világ minden pálos szerzetese, függetlenül attól, hogy honnan való és hol lakik, magyarnak nevezeték.

Egy másik impulzus is hatott a remetékre. Julianus barát, aki a magyarok őseinek nyomán járt Ázsiában, valójában bizalmas küldetést teljesített. A titokzatos János pap keresztény birodalmát volt hivatva felkeresni.

Ennek előzményeiről szól Vámosi Nagy Istvánnak a Grál történetéről írott könyve, nagy csoda, hogy annakidején átcsúszott az Aczél-hálón:

Parsifal tíz évig uralkodik, aztán Titurelrel együtt Indiába vándorol. A Grált magukkal viszik, ami újra visszatér Keletre, mert Nyugaton már betöltötte miszsióját. Titurel és Parsifal a legendás hírű János pap országát keresi fel, aki valahol Ázsia szívében, „ahol a Nap kél”, egy keresztény birodalmat alapított. India egyik fenséges hegyéből gyógyító, fiatalító forrás fakadt, s itt teremte meg János pap a birodalmát. Titurel és Parsifal megleli a rejtett országot. János pap megrendülten értesül róla, hogy ezentúl az ő birodalmában fénylik a Grál, s átadja királyságát Parsifalnak.

Olyan hírek is szárnyra keltek, hogy a pap-király néhány tatár törzset megszelídített, sőt egyes kánokat is megtérített a kereszténység hitére. Csak sejtéseink lehetnek, hogy Julianus barát milyen ezoterikus tudást hozott haza ebből a rövid életű földi birodalomból. Ma pedig már nem a Földön ragyog a Grál fénye.

Egyes vélemények szerint a Szent Grál más nyelvekkel való összehasonlításban (Sangreal, Shangri-La) összefüggésbe hozható Ázsia belső részeivel, de mi egyelőre foglalkozunk csak Európával, közepén hazánkkal.

A XIII. század közepén a Pilisben az ősi kereszténység minden áramlata egyetlen esszenciává szövődött össze. Csak itt, a Föld egyre jobban megnyíló szív-csakrájának helyén egyesülhetett az atlantiszi tudás a manicheizmussal megújított ősmagyar hittel, az őskereszténységgel, melyben legvégül a Grál-hagyomány is helyet kellett kapjon. A Grál áramlata, mely egyszer már megérintette a magyarokat, amikor Lohengrin a X. század elején legyőzte Árpád kóborló seregeit, és gyengéden visszaterelte őket a Kárpát-medence védett kelyhébe. Akárcsak az angyali seregek Atillát, akinek fél évezreddel azelőtt szintén meg kellett hajolnia a magasabb akarat előtt. Lohengrin Parsifal fia volt, János pap Parsifal unokaöccse, így a magyarok a legjobb forrásokkal korán érintkezésbe kerültek, de ez akkor még nem emelkedett tudati szintre.

Az 1250-es év fontosságára Rudolf Steiner tanításai alapján Göllner Mária hívta fel a figyelmet. Akkor fejtették ki a Formaszelleme (Hatalmasságok, Exusiai) a fizikai világra a legkisebb, az emberi szellemre azonban a legnagyobb befolyást. Ezen impulzusból, amely a lelket szellemi értelemben, szellemileg irányította a természetre és annak működésére, született meg a rózsakeresztes mozgalom. Steiner szerint mintegy négyszáz évig tart, amíg egy ilyen hatalmas szellemi áramlat hat, ezután következik az impulzus lecsillapodása. Ennek hatása történetünk kapcsán is látható lesz.

Pálosok, legalábbis az Árpád-ház idejében, csak nemesi családba született ifjak lehettek; testileg, lelkileg és szellemileg tökéletes emberek. Ezeknek a feltételeknek az 1200 körül, valószínűleg Esztergomban született Özséb maradéktalanul eleget tett. Származása nem tisztázott, de minden valószínűség szerint az Árpád-ház egyik oldalágából való. A hagyomány szerint az Árpád-ház leszármazottainak, így az Özsébbel egyidőben élt IV. Bélának is hat ujj volt a bal kezén, akárcsak a táltosoknak. Özsébnak gyermekkorától kezdve rendkívüli megnyilvánulásai voltak, kiváló harcos is volt, aki jól tűrte a szélsőséges körülményeket és hatásokat is.

Egyes források szerint Özséb tagja volt a Szent István lovagrendnek, de ez csak kanonoksága előtt lehetett, lovagi szolgálata nehezen lett volna összeegyeztethető egyházi tisztségével, bár ehhez hasonlóra később még láthatunk példát Fráter György esetében. Annyi bizonyos, hogy Esztergomban állt a Szent István-, és a Szent Kereszt-templom stefanita ispotályosok, ill. keresztések fennhatósága alatt, és itt lehetett Özséb tagja a Szent István konventnek. A pálos rendbe belépő kathar, majd félszázaddal később a templomos menekültek a Grál-áramlattal érkeztek és frissítették – éteri szinten – a magyar vért. „A vér – mint tudjuk – egészen különleges nedv.” (Rudolf Steiner)

A hagyomány szerint Özsébnak egyszer imádkozás (meditáció) közben a következő látomása volt:

Elke kirepült a testéből, elhagyta azt, és a felhők járásának magasságában elkezdett nagy köröket leírni.

Felülről látta az egész ősi királyi központot, és miközben nagy magasságokban, mint egy sólyommadár keringett és rőtta az égi köröket, látta, hogy a Pilis rejtett zugaiban az erdők, a barlangok mélyén apró, kis lobogó lángok égnek. És miközben szemléli a Pilis területén szétszórva lobogó lángokat, csodálkozik, hogy az apró lángok beborítják az egész Pilist, mintha virágok lennének. A látomás következő pillanatában ezek az apró lángok elkezdnek egymás felé közelíteni. Először csak két lángocska egyesül, aztán kettő egyesül egy harmadikkal, majd az összes láng igyekszik egy közös középpont felé. A következő pillanatban azt látja Özséb, hogy a Pilis kellős közepén hatalmas tűzgömb jelenik meg, ami beborítja a hegyeket. Aztán ez a tűzgömb szétterül, az egész Pilist beborítja, és ez a hatalmas láng mindent, ami a Pilis felszínén van, elpusztít.

Ezután már a rendalapítás foglalkoztatta, de előbb egyházi teendői foglalták le, majd városának a tatároktól való védelme bizonyult előbbreválónak. 1241-ben Esztergom ostrománál, ahol emberfeletti csatában visszaverték a sötét erők hordáit, ő is harcolt. A város csaknem teljesen elpusztult a tatárok kivonulása-kor, de a fellegrát meg tudták védeni. Ezután következett a helyreállítás, Özséb maga három évig mindent feláldozva dolgozott, javait szétosztotta a felújításhoz, és csak ezek után mondott le kanonoki címéről, hogy hat társával elvonulhasson a Pilisbe.

A szakrális hegyre, ahol szkíta uralkodók temetkezési helye, Atilla és az Árpád-házi uralkodók fővárosa, királyi és egyházi központ volt. Gyöngyösi Gergely XVI. századi rendfőnök mondanása szerint: „Őseink ott fekszenek fedetlen kőkoporsóikban, romlatlan holttesttel.” Kapisztrán Szent János élő szenteknek nevezte ugyanöket. Mintha csak egy rózsakeresztes iratot olvasnánk: „Hiszek a testnek feltámadásában..”

E cikk írásakor újra kezembe került egy régi ábra, a Mons Philosophorum, a Bölcsek Hegye. Most tűnt csak fel, hogy sok az olyan szimbólum, melyek a pálosokkal is kapcsolatba hozhatók: hegy, barlang, remete, forrás, oroszlán, holló, menedékház, országalma, korona.

Az ábra kommentárjának egy részlete pedig így szól: „A Föld közepén áll egy hegy, amely kicsi és nagy, lágy és kemény. Mindenkihez messze van és közel.”

Ezért is nehéz rátalálni. A Föld közepe a Föld szíve. Szívcsakrája. Ami a Pilisben van. Ezt a Dalai Láma Őszentsége is megerősítette, amikor hazánkban járt. ... Történetünkhöz kapcsolódóan a Pilist tekintsük egyelőre szimbolikusan a Bölcsek Hegyének. Az ábrát később az édesapja révén magyar származású Walter Johannes Stein, Rudolf Steiner tanítványa is értelmezte a Grálról írott, 1928-ban megjelent könyvében. Egyelőre sajnos csak németül és angolul olvashatjuk.

További, szintén nem újkeletű adat: Rudolf Steiner a rózsakeresztesekkel kapcsolatos előadásaiban említi a 12 bölcset, akik közül 7 az atlantisi idők bölcsességét mentette tovább. Ők a XIII. században inkarnálódtak újra. Kérdés, hogy hol?

1246-tól, a 7 lovag Pilisbe vonulásától kezdve számíthatjuk a Pálos Rend tulajdonképpeni kezdetét. 1250-ben egy ma is csordogáló, „soha el nem apadó forrás” közelében lerakták a Szent Kereszt templomának (Pilisszántó?) alapjait. Innen a mondanás: „In Cruce salus.” Keresztben az üdvösség. Ettől kezdve a Pilisben, majd szerte az egész országban, erdők szélén, az utak

mellett láthatunk kereszteket. A pilisi szent hely bejárata fölött Varsányi István pálos atya verse volt olvasható:

Olyan utakon jártak, amely ösvényeken a közönséges, halandó ember nem jár. Azért remetek, mert az útjuk az emberlakta világtól jóval messzebbre vezet.

Gyöngyösi Gergely pedig így írt az akkor még Szent Kereszt néven ismert rendről:

Szent a Kereszt, melyről eme testvérek neve ismert, mert a Kereszt házáat lakta először a Rend.

1262-ben, a templom elkészülte után zarándokolt Özséb a pápához rendje szentesítése érdekében. Az éppen 777 esztendeje született Aquinói Tamás, az Angyali Doktor értesülvén a magyarok szent ügyéről, pártfogásába vette Özsébet. De még az ő hathatós közreműködésével is csak nagy nehézségek árán születhetett meg a pápai engedély. Özséb azt is kérelmezte, hogy a rend Szent Ágoston reguláit alkalmazhassa, de az ő életében ezt még nem hagyták jóvá. Tudni kell, hogy Ágoston, mielőtt csatlakozott az egyházhoz, maga is manicheista volt. A manicheisták viszont a platonizmus tanait is vallották a reinkarnációval együtt. A pápák sűrűn váltották egymást, így a regulák ügye elhúzódott.

De a rend működött, és jöttek a jelöltek. A beavatáshoz egy kőből készült koporsó is tartozott. A rendbe való felvétel úgy kezdődött, hogy a leendő tagot, aki az egy év próbaidőt már letöltötte, ebbe a kőkoporsóba fektették. Egyes buddhista

beavatásoknál is így tettek, ahol a tanoncokat három napra összezárták egy csontvázal. Ha a jelölt szelleme áttört a koporsón, a barlangon, a hegyen át, egész az asztrálszféráig, akkor az illetőt felvették a rend kötelékébe. Ezért mondta Gyöngyösi: „Ezek az atyák egész életük folyamán azt próbálták megvalósítani, amit odafönn az égben, az angyalok szférájában láttak”.

1263-tól lehetett hivatalosan a pálosoké az egyetlen középkori, magyar alapítású, monasztikus szerzetesrend. Címerükben ott a holló, a felső világ hírnöke, akárcsak majd a Hunyadi-családében.

A pálosok egyesítették az ősi forrásból származó erőket, például étrendjüket az esszénusok elvei alapján alakították ki. Maga Özséb is, ha a szükség úgy hozta, képes volt rendkívül hosszú ideig böjtölni, azaz a mindenkit körülvevő energiából „táplálkozni”. A pálosok tevékenysége felölelte azt, amit ma reformkonyháának, természetgyógyászatnak, biodinamikus mezőgazdaságnak nevezünk, és kiváló botanikusaik voltak. Szeretném biztosra venni, hogy a „barlanglakók” már lerakták az alapjait az organikus építészetnek is... A rend tagjai harmóniába ötvözték az égi és a földi erőket, és ezeket hazájuk érdekében a legjobb célra fordították. Működésük alatt segítettek a mindenkori magyar királyt, akit az országgyűlések alkalmával a rendfőnökeik töltöttek fel pozitív energiával. Egészen Mohácsig.

IV. László, akit a pápa kiátkozott, azaz törvényen kívül helyezett, többek között a Bendevölgye nevű területet ajándékozta a pálosoknak. Ennyit pogány királyunkról. Az volt, hiszen az ősi magyar vallást, a pogány kereszténységet vallotta. Osztozott Koppány és Vaszoly sorsában.

Létezett egy párhuzam a pálos rend vezetői, és a velük egy időben uralkodó Árpád-házi királyok halála között. Ugyanis egymáshoz közeli időben tértek vissza a szellemvilágba, egyikük halála mindig követte a másikat. Így történt ez 1270-ben Özséb és IV. Béla, 1290-ben Benedek és IV. László halálakor, majd 1301-ben István és III. András esetében is. Az Árpád-ház regényével azonban ez a szinkronicitás is véget ért.

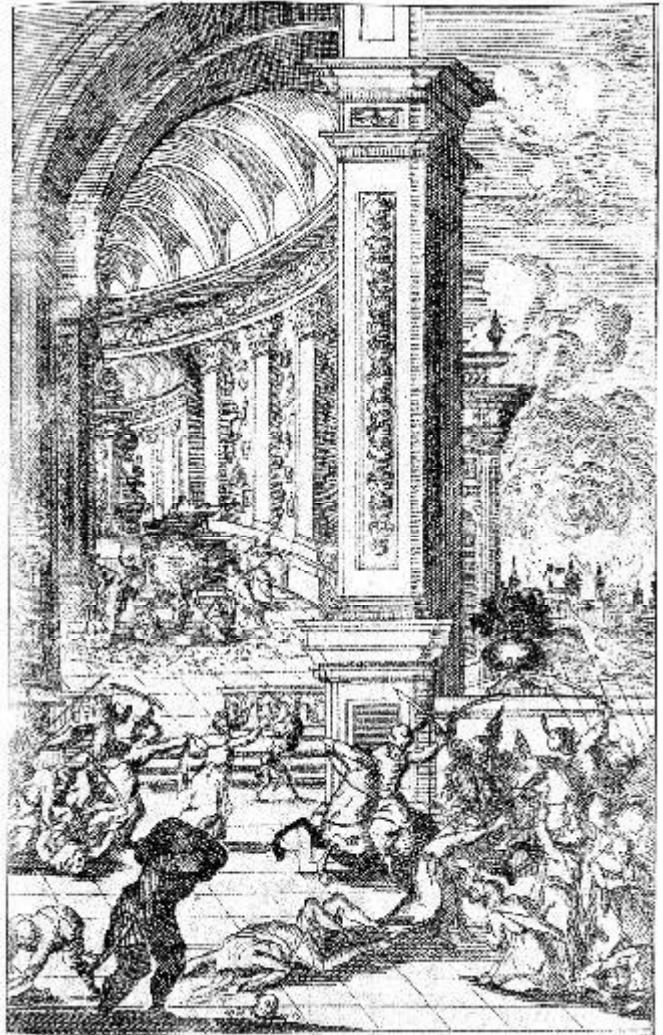
1304-ben, az Anjouk bejövetelével a pálos főkolostor működése megszűnt. Létesíteni kellett egy új központot, ennek Buda fölött, a volt Budaszentlőrincen (Zugliget?) lett a helye, és itt őrizték Remete Szent Pál holttestét. Ekkor már ténylegesen úgy hívják a pálosokat, hogy Thébai Remete Szent Pál Rendje.

Özséb már nem érthette meg az 1308-ban kapott pápai engedélyt az Ágoston-rendi regulák használatához. Ekkor zajlottak a templomos-percek, az egész Európában halálraítélt templárius lovagok egyik szörvénye is a Pilis izolált barlangjaiba menekült. Így csaknem egyidőben ismét megújító impulzusként érkezett a manicheizmus és a reinkarnáció a pilisi barátokhoz.

1404-ben 12 pálos szerzetes kelt útnak Rómába, akiket a pápa a Santo Stefano Rotondo templomban telepített le, majd nekik is adományozta azt, 1448-ban. Ez a templomosoknál megszokott, kóralakú szentély még egyesítette magában az atlantiszi tudást a pogánynak nevezett hagyományokkal és mindezeket keresztény motívumokkal ötvözte. (Ennek bejárat méretű makettje éppen most a Millenáris Kiállítás sarkában látható.)

Működött egy másik párhuzam is, a pálos rend és Magyarország állapotának változása között. Pázmány Péter írta:

„Ha számukat fogyni látod, tudd meg, hogy az országnak is rosszul áll szénája, de ha őket növekedni látod, tudnod kell, hogy az ország is felemelkedőben van.”

A törökök feldúlják Remete Szent Pál sírját (német rézmetszet, Magyar Nemzeti Múzeum)

Ez emlékeztet Magyarországra és a Szent Korona viszonyára is. Az ő kapcsolatukban szintén nagyon lényeges, hogy azt ki és hol birtokolja. Távol a hazától, egy múzeumban, vagy az Ország Házában.

Pázmány egy jezsuita központú szervezetet erőltetett rá a pálosokra, kérdéses, hogy ez javára vált-e a rendnek, avagy sem? Hasonló célú törekvések ma is hatnak egyes szellemtudományi társaságokban, azokat gyengítendő; ezek hatását a jövő hivatott mérlegelni.

Hunyadi Mátyás azzal kezdte uralkodását, hogy visszaszerelte a Habsburgok által eltulajdonított koronát. Itt kanyarodjunk vissza egy kicsit az időben. Utolsó szakrális királyunk – bár ez egy külön dolgot lehetne, hogy ki volt még az – uralkodását nemcsak a pálosok készítették elő egyik fő feladatukként, azt Kapisztrán Szent János is megjósolta még Mátyás gyermekkorában. A király egész életében támogatta a pálosrendet, a Báthori László atya által elsőként magyarra fordított és magyarázatokkal is ellátott Biblia méltó helyett kapott a Corvinák között. És egy kozmikus pletyka: aszályos időkben a pálosok Mátyás megrendelésére esőt tudtak csinálni, de ez már Beatrix királyné idejében történt, kis szürke mágiával is megtűzdelve.

Nekünk még újdonságnak tűnhet több szlovén mese, melyek Mátyás király feltámadásáról szólnak. Mátyás föld alatti birodalmáról, aki egy barlangban ül, kerek kőasztalnál, hosszú

Mátyás király Remete Szent Pál segítségével győzelmet arat a török felett (német rézmetszet, Magyar Nemzeti Múzeum)

szakállá van, és itt jön a meglepő fordulat: a nép arra vár, hogy szakállá háromszor (egyes verziók szerint kilencszer) körbeérje a kőasztalt, és akkor támad fel Mátyás, akkor jön el az aranykor. Már mint annak a népnek, amelyik az ilyen legendát emlékeztében tartja. Jó, ha megismerjük egy nép emlékezete és népszelleme közötti kölcsönhatásokat.

Hunyadi „Corvin” Mátyás halála után, a török invázió idején ötszáz pálos lovagnak ismét szembe kellett szállnia az ellenséggel, ezúttal Visegrádnál, ahol a Szent Koronát őrizték, megakadályozandó, hogy az a sötét oldal birtokába jusson. Ez az emberfeletti helytállás is sikerrel végződött, de az egész országot már nem védhették meg a vész elől. A megszállók szerte az országban felkoncolták a pálos szerzeteseket, a legnagyobb templomot, a Magyar Eskuriál néven ismert katedrális felgyújtották és földig rombolták. Elhurcoltak minden kódexet, eltűnt a magyar Biblia is, és erre a sorsra jutottak a pálosok rovásírásos forrásai is, melyeknek az volt az érdekességük, hogy balról jobbra íródtak. Ekkor több mint százötven pálos templom és kolostor működött a Magyar Királyság területén, ami az ország akkori lélekszámát figyelembe véve, igen nagy szám. Mátyás egyetlen fia, Corvin János egy horvátországi pálos szentélyben nyugszik.

Kormányunk nagy kulturális jótettet hajtana végre (e sorok a legutóbbi választások előtt íródtak), ha visszaszerzné a török kormánytól azt a csaknem fél évezrede elhurcolt, pálos irataink-

kal teli hat ládát, ami ma az isztambuli Top-Kapi mélyén várja, hogy napvilágra kerülhessen. Ezek másnak csak múzeumi tárgyak, nekünk viszont felbecsülhetetlen értékű szellemi kincsek. És szellemi erők.

A mohácsi vész után lépett színre Martinuzzi Fráter György, aki előbb Corvin János hadsegédje volt, majd annak halála után, kis kitérővel pálos szerzetes lett. Rövid idő múlva már népiszkolákat alapított, rendfőnök, püspök lett, egész életét a hitellenek elleni harcra áldozta. A krakkói egyetemen, ahol Európában egyedülálló módon tanítottak okkult tanokat, többek között Faust és Paracelsus társaságában képezték magukat és egymást. György barát asztrológiát, tenyérjósítást, légzógyakorlatokat végzett, feltűnően fiatalnak látták idős korában is. Hatvanéves korában ő vezette a török által elfoglalt Lippa visszazserezéséért vívott rohamot, ami sikerrel is járt. Ez a méltatlanul keveset emlegetett csata volt Mohács után első diadalunk a török felett. Fráter György az ostrom napján kapta meg bíborosi kinevezését, ami egyszersmind azt is jelentette, hogy egyúttal várományosa lett a pápai címnek. De életéből már csak egy hónap volt hátra, az erőszakos halált nem kerülhette el.

Miért is nem? Hogy egy kicsit jobban megértsük mai választási „harcainkat”, menjünk vissza a török időkig. A Mátyás király halálával kezdődő és a Fráter György meggyilkolásával végződő folyamatok megértéséhez figyelembe kell vennünk az akkor már uralomra jutott európai pénzügyi-hatalmi elit Magyarország megosztására irányuló törekvéseit. A Fugger- és a Medici-családoknak, úgy mond, nem volt lehetőségük beavatkozni a török elleni harcba. Mert „Európa érdeke” már akkor is más volt...

Ekkor kezdődött az említett szellemi impulzus négyszáz éves ciklusának hanyatló ága, innentől kezdve már csak a rend Magyarországon kívüli történetéről beszélhetünk. Az újra felemelkedő, neo-platonikusként ismert atlantiszi szellemiség elterjedésében nagyban hozzájárultak a törökök elől Rómába, majd az Ibériai félszigetre menekült pálosok. Rómában, a már említett körtemplomban tevékenykedtek, Spanyolhonban pedig egyesültek az ott még halványan pisllakoló Grál-áramlattal. Egyes szerzetesek Dél-Amerikába is eljutottak, az őslakosokkal együtt nekik is nyomuk veszett, csak néhány rovásírásos sziklafelirat-töredék maradt ott fenn.

A pálosok működését nemcsak a Habsburgok, hanem 1947 után a baloldali rendszer is felfüggeszthette. Az új rend

Martinuzzi Fráter György meggyilkolása (id. Matthäus Merian metszete, Magyar Nemzeti Múzeum. A három rézmetszet *A magyar kereszténység ezer éve* c. kiállításon volt látható.)

központja Lengyelországban van, de ott már nem teljes mértékben képviselik az ősi magyar értékeket. Érthető, hiszen Trianon óta, illetve az Egyesült Európa mostani vitái közepette Lengyelország és Magyarország érdekei már nem ugyanazok. Erről a csendes száműzetésben élő Árva Vince atya, Gyöngyösi Gergely magyarrá fordítója, a Magyarok Nagyasszonya sziklakápolna feltámasztója tudna bővebben mesélni...

A katarokhoz, templomosokhoz hasonlóan eretnekeknek tartott és üldözött bogumilokat még nem említettem. Ők a mai Bosznia területén telepedtek le, ott lettek kényszerből muzulmánok, az ősi hitet leszármazottaik tartották meg. Ahogy régen Róma, a huszadik század végén Brüsszel őket is üldözte... Ita Wegman most lefordított életrajza kapcsán előtérbe került 1939-es, 63 éves korában megtett útja, amikor is a Dunán lehajózott egészen Bulgáriáig, tervei szerint a bogumilok történetét akarta tanulmányozni.

Eljött a Millennium. 2000-ben, Szent Mihály havában a piliszsántói régi temető földjéből kifordult egy kő. Egy Keresztes Kő, melynek érzékelhető, mérhető ereje van. A rajta lévő vésétről már megoszlanak a vélemények, lehet bogumil szimbólum, de nem szabad kizárni a kopt keresztény eredetet sem, ha már Atlantiszig nem merünk visszanézni. Vagy nem tudunk. Nincsen rózsza tövis nélkül. Töviskereszt – rózsakereszt?

A XXI. század nyitányakor, hívök és hitetlenek világháborújának küszöbén, elérkezett az idő a Kelet és a Nyugat között egyedül egyensúlyt teremteni képes Közép-Európa mindig is háttérbe szorított, akadémiusan eltemetett szellemi fővárosának újraépítéséhez. Akinek megadatott, az láthatja Boldog Özséb szellemi fénykardjának éteri csillogását, mások Michael szabályját észlelhetik, de ehhez tudatosan fel kell venni a szellemi harcot a sötét erőkkel szemben, és akkor sikerülhetnek elhatározásaink.

Nem mindenki tudja: a materializmus diadalútja 1879-ben kezdődött, amikor is Michael arkangyal letaszította a sárkányt a Földre. Elkezdődött a szocialista kísérlet, annak végeztével most az angolszász világbirodalom békefenntartó háborúit nyögi a Föld népesebbik fele. És Michael ma nagyon várja azokat a megnyilvánulásokat, amelyek támogatják az ő harcát a sötét erők ellen. Legfőképpen azokat, akik, még egyszer hangsúlyozom: tudatosan teszik ezt.

A sötét erők említésekor eszembe jutnak '56 mártírjai, közöttük a szovjetek által meggyilkolt Gérecz Attila, akinek versei közül nekem a Boldog Özséb himnusz a legkedvesebb. Tudtommal a nagyképű XX. század egyetlen pálos-ihletésű verse, amelynek egy részletével zárom majd írásomat.

De hadd szóljak még a biztató jelekről. A Pilisben hosszú évek után újra megjelentek a hollók, felbukkant a Keresztes Kő; hazánkfia, Vörös Győző egyiptológus felfedezte a thébai sziklasírt. Az ottani Krisztus Pantokrátor falfestményének másolata ma a gellérthegy sziklakápolnában látható, minden magyarnak látnia kellene.

És olvassunk el újra egy ma is aktuális és megszívlelendő idézetet egy honi antropozófusunk könyvéből –pedig ők ritkán foglalkoznak politikával – s ez még az 1998-as országgyűlési választások előtt jelent meg:

„Ahhoz, hogy az ember bátran és szabadon igent tudjon mondani olyasmire, aminek jelenlétét még nem érzékeli a világban, először nemet kell mondani azokra az erőkre, amelyek

minden gondolkodó ember számára lelepleződtek, mint ember-és életellenes erők.”

Ezt kevesen olvasták, és négy év elmúltával sem hallgattak miniszterelnökünkre, aki ezt mondta: „Ha az orrom nem csal, utoljára kell megküzdenünk a sötét erőkkel.” Tévedett. Egyelőre az ahrimáni erőkkel támogatott kampány lett győztesnek nyilvánítva. De meddig tartható az a győzelem, melynek vezetői csak a Mammon világhatalmában hisznek?

Minden Magyarok Miniszterelnöke abban is különbözik tőlük, hogy másban hisz: „Én azt gondolom, hogy mindig van magasabb értelme annak, ami az emberrel történik. Az ma még nem világos, hogy pontosan mi is ez a magasabb értelem.”

Világos lesz! Hazánk 500 évenkénti felvirágzása – pálos hagyomány – szorosan kapcsolódik Atilla, Szent István, Mátyás királyaink uralkodásához. Előbb vagy utóbb létre kell jönniük azoknak a feltételeknek, amelyek mellett a magyarság teljesítheti küldetését. Ehhez meg kell találnunk a kapcsolódási pontokat Özséb, Michael, a magyar népszellem között, és ezek összefüggésében kell tanulmányoznunk még mindig nem eléggé ismert történelmünket is. A lényeg: ezer esztendeje Szent István felajánlotta országát Szűz Máriának, létre jött a Regnum Marianum, melynek hatalmát, a Felső Világ akaratát Szűz Mária gyakorolja, a Szent Korona fennhatósága alatt.

És ez a magyarság küldetése: az egész emberiség szellemi fejlődésének védelme és szolgálata, ahogy a múltban az volt, az a jövőben is. Cselekedjünk ennek szellemében, michaelita áldozatvállalással. Alakítsuk újra – ha egyelőre csak éteri szinten is – a múlt és a jövő szerzetes lovagrendjét, hogy óvja hazánkat, Közép-Európát.

Ehhez adjon erőt Boldog Özséb himnuszának egy részlete:

*Népedért szólj, Boldog Özséb,
mondj imát az Úrnak,
hívd egybe, ki hív és magyar!
Hív, ki sebbel ékes!
Győzni fog, ki hinni akar,
s áldozatra képes!*

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- BISTEY ZSUZSA: Rudolf Steiner él. Az élő antropozófia (Ispánk, 1998. Arkánium Szellemi Iskola)
- GYÖNGYÖSI GERGELY: I. Remete Szent Pál remete testvéreinek élete (Pilisszántó, 1998. Fráter György Alapítvány)
- LISSAK GYÖRGY: Az Aranykígyó (Pilisszántó, 1998. Fráter György Alapítvány)
- LUKÁCS ISTVÁN: A megváltó Mátyás király színévaltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban (Bp., 2001. Lucidus)
- MARIA VON NAGY: Die Entstehung und das Wirken des Wahren Rosenkreuzertums (Basel, 1980, kézirat); NAGY EMILNÉ DR. GOLLNER MARIA: Az igazi Rózsakeresztesség keletkezéséről és működéséről (Budapest, 2000. kézirat)
- PAP GÁBOR: Hazatalálás (Budapest, 1999. Püski)
- (SARBAK GÁBOR szerk.) Pálos rendtörténeti tanulmányok (h.n., 1994. magánkiadás)
- STEIN, WALTER JOHANNES: Weltgeschichte im Lichte des heiligen Gral (Stuttgart, 1928. Orient-Occident Verlag)
- SZANTAI LAJOS: A két Hollós. Mátyás király és a Pálos Rend (Budapest, 2001. Sáros és Fiai)
- VAMOSI NAGY ISTVÁN: Merlin a bárd, és Wagner a zeneköltő (Budapest, 1984 és 1985. magánkiadás)

Baji Lázár Imre

BUDAPESTI KÖKÖRÖK

Székesfőváros, pénzügyi központ, közigazgatási centrum, ökörendszer, gép, élőlény, szakrális város, vagy értelmezendő szöveg a környezeti antropológus számára? Ha a terep maga is szöveg, akkor akár az utóbbi is igaz lehet, mert a város is hermeneutikai kihívást rejt. De a hermeneutika szövejtése Moebius szalaggá csavarja városértelmezési kísérletünk síkját. Mert bár a város más és más szöveg a városökológus vagy a város jelképi antropológiájával foglalkozó számára, ahogy azt a Chicagói Iskola szociológusai, Park és Burgess, vagy a Djakarta köztéri jelképi változásával foglalkozó leydeni Nas műveivel példázzák, a hermeneutika szóerevezésével akár mítikus mélységek felé is jegyet válthatunk. Budapest történetével, szociológiai, gazdasági és kulturális tagoltságával, belső ökológiai átrendeződéseivel bőséges példatár a városökológusok számára, és a történelmi korszakváltások a város jelképi világát is újra és újrarájzolták. Maga a hermeneutika fogalomtörténete azonban továbbmélyíti a városértés idői értelmezési tartományát.

Mert a városokban, a településeken ott állt egy időben a jel, az Elrejtett, a Jóthozó jele, nemcsak a templomokban, hanem az utcákon, a tereken, a házak előtt is, mint határkő, és mezsgye. Ez a misztikus jelkép az egyiptomiaktól került át a görögökhöz, őrzik e jel örökségét a Hermész-oszlopok, a hermák, határkövek, útjelzők. Útjelzők szakrális értelemben, és határkövek szellemi értelmezésben is. Bizony a város hermenutája egyszerre szembe találja magát a várossal, mint a lét útvesztőjével, labirintussal, létjelképpel, melyből eltűntek a hermák, el a középpont, az *amphalosz*, eltűntek az iránymutatások, a szakrális várost benőtte a reklám őserdő, és a rejtett jeleket elfedik a mindennapi vízszintes iránymutatások és eltérítések.

Csak a szellem, utazás, kommunikáció, kereskedelem higanynos alkatú planétája Merkúr-Hermész a megmondhatója, hogy a rejtélyes, és a szent helyeknek, városoknak és utaknak irányt jelölő *jelenségre* mikor lett figyelmes az emberiség és mikor tette azt szakrális tájékozódása alapjává, hogy aztán ez az érzékenység és tudás idővel elrejtessen. De valószínűleg az Ikrek aiónjának megalit templomaiban még a szellemi tájékozódásban is segíthettek a táj e rejtett erővonalai.

Talán maga a tudás szó is őriz valamit a hermetikus örökségből. Ha nem félünk a délibábok varázsától, gondolatmenetünket nem oltalmazzuk a székszis szögesdróttal, akkor felöltik a sejtés, mintha a nyelvi tájnak is lennének dolmenjei, menhírei, amelyeket természeteknek veszünk, pedig bennük a misztérium sűrűsödik. Ilyen lehet a tudás, tudós, tátos, táltos és persze finn rokonaink gyógyító embere, a „tietäjä” (tudós) és Tot közötti kapcsolat, csakúgy ahogy a gnózis, a nousz (gondolaterő) jelenik meg „know” igében. Tot nevében még egy nyelvünkben őrzött emlékeztető szerepel: a nagy, a magas, magasztos, hiszen Tot a hellenisztikus idők háromszornagy Hermésze, Hermész Triszmegisztoz. De ugyanezen a nyomon haladva el kell gondolkodnunk azon is, hogy mi köze lehet a Biborbanszületett Konstantin által *szavartü aszfalü*-nek nevezett

rendíthetetlen szabíroknak, vagy szavárd magyaroknak (lásd még: Savaria, Zabar, Szabar helységnevek Magyarországon; szabír, szavír, szavárd népvnevek, Szibéria, Sapeiros stb) ahhoz a *szabírnak* nevezett félkeresztény szektához, amely Szíriában vallását őrizve a planéta-szellemeknek áldozott, és rendre elzárándokolt Hermész Triszmegisztoz Hebronban tudott sírjához. Nem sejtet ez többet a közvetett vagy közvetlen érintkezés tényénél, de kevesebbet sem.

Tot- Hermész így egyszerre kapcsolódik mint lélekvezető az úthoz és a tudáshoz. De hogyan kapcsolódik tárgyunkhoz, a városhoz körülöttünk, alattunk és felettünk?

Lehet hogy a hermészi utak máig ott rejlenek a város által el- és felfedett terekben. Mert lehet hogy – ahogy azt egy helyütt Gerle János és Szegő György írja – *a racionalitás álarca mögé búvó szeretetlenség és a logisztika szövetsége, a csak az anyagi szférát érzékelő, gazdasági érdekek által vezérelt gazdaságpolitika a városok egykori belső rendjét, környezetével fennálló egyensúlyát meggyötri, összetöri*, de a város „hermészi” terét csak elfelejtetheti velünk. Mert a városban az öt hordozó Föld, tér és élet is jelen van a maga erőterével. Ennek az erőternek anatómusa Marko Pogacnik, a városokat és tájakat gyógyító szlovén művész, aki apjától még magyar szót is hallhatott, és aki most már Budapestre is *hazatér*. Művészete a környezet-antropológus számára is olyan beszélyt (discourse) kínál, ami egyszerre csábít a hajdanvolt tudás felé e gondolkodásmód nemritkán párhuzamos ösvényeire.

HERMETIKUS KERÜLŐ REJTETT EGYENESEKEN

Jelen írás csak utalhat e gondolkodásmód alappilléreire és aligha helyettesítheti az irodalmi forráskutatás erőfeszítéseit és e földgyógyító gyakorlatok közös meditációs élményeit. . . . Nem több, mint egy antropológiai gyorsfotó fölötti szabad elmélkedés vagy szövegértelmezési kísérlet. És ha a résztvevő-megfigyelő számára az antropológiai terep maga is szövegnek tekinthető, akkor a feladat kettős, mert a geomantia hagyományában maga a táj is szent szöveggé válik és a tündérösvények, sárkányvonalak, szellem-ösvények, szent vonalak, csillagutak, Ley-vonalak kutatója is a táj hermeneutájává, szövegértelmezőjévé.

Hermész egyszerre képviseli a hajdani tudás titkát, és megismerésíti az utazót segítő szellemet. Ez az örökség nem némul el a keresztény világban sem teljesen, Watkins szerint a remeték nevében a *remete – hermita* megfeleltetés alapján a hermészi örökség rejlik. A sűrű erdők lakója, a magányos remete Hermész szolgálaként a zárandokok és utazók vezetője lehetett, aki menedéket nyújtott a rengetegben és vezetett az ösvényeken. Vajon Remete Szent Pál követői, a magyar pálos rend papjai rendelkezettek-e még e tudással? Persze az utak és köpüllérek mercuriusi istene, Hermész a keresztény hagyományban átadta helyét a magas hegyeken átvezető szellemi ösvények őrzőjének, Szent Mihálynak, pedig ezeket az ösvényeket a közemlékzetben addigra letűnt világkorszakok pora fedte. Ezekben a

megszentelt, egyenes vonalakon megalitikus építmények, keresztény templomok és kápolnák állnak ma valódi szinkretizmusban. A vonalrendszer egyetemes voltáról való tudásunk sem új. William Henry Black, a Brit Archeológiai Társaság tagja 1870-ben teszi közzé, hogy az általunk ismert monumentális építmények nagy, összefüggő vonalhálózatot alkotnak, olyan vonalakat, amelyek Nyugat-Európa területéről egészen a brit szigetekig és Írorszáig, a Hebridákon, a Shetland és Orkney-szigeteken át egészen az Északi-sarkig húzódnak. A vonalak megtalálhatók Indiában, Kínában és az összes keleti országban, ahol ugyanezt a mintát követik.

Ha e szakrális vonalrendszer kifejlődését és a hermészinek nevezett tudást asztrálmítológiai logikával akarjuk összekapcsolni az időben, akkor e tudás zenitje sejtésünk szerint a Halak, a Kos és a Bika aionja elé, az Ikrek aionjában mutathat vissza, a Merkúr uralta világkorszakba, hatezer évvel ezelőttre. Kercadó dolmenjeinek karbon izotópméréssel végzett kormeghatározása 5830 évet mutat, Málta 30 megalitikori temploma közül a Haqar Qim maradványainak karbon elemzése ugyancsak hatezer évet, s talán Szentbékakála tájtemploma is úgy hatezer évvel ezelőtt, a Bika aionba való átlépés idején rombolódhatott le.

Ez a sokak által atlantiszi örökségnek tulajdonított tudás nyereség és (térváz) vázat a szent helyeket összekötő, és körkörökkel, dolmenekkel, menhirekkel, kromlecekkel, kunhalokkal, ingókövekkel jelölt vonalakban, ördögárokban, egyenes ösvényekben. ... Mindez már Platón idejében is több ezer éves hagyomány, ahogy azt a *Timaios* utalása mutatja. De ez a vonalrendszer nem csak távoli földrészek vagy Európa kelta peremének vonásait rajzolja tele. A Richard Fester által Németországban feltérképezett terület észak-déli és kelet-nyugati vonalain gyöngyfüzér szerűen szerepelnek hasonló nevű települések, és a vonalak több ezer templom, kultusz hely, kápolna helyén húzódnak át. (...) A geomantiailag jól tájolt templom oltárán gyakran két Ley-vonal metszi egymást. A Ley-vonalak világán túl ismertek magasabbrendű szakrális föld sugárzást közvetítő vonalrendszerek is, mint a Szent György-vonalak vagy a Notre Dame-vonalak. Ahogy a földmiszteriumok értelmezője John Michell írja: *Az eredendő szentség helyeit gerincekkel, földépitményekkel, kövek sorozatával kötötték össze, természetes csatornákat hozva létre a vidék szellemi öntözésére.* Ezek az egyenesek mára az emlékezetét veszített útkeresőt zavarba hozó irányt jelölve szövik át a Föld felszínét.

VÁROS EGY TÁJTEMPLOMBAN

Ha egy pesti magaslatról tekint a városra a szemlélő, a királyi várat egy szelíden befoglaló hegykaréj völgyében látja meg, mintha az egyenesen Isten tenyerében pihenne... De ha a várost Földdel szimbiózisban élő lény-ként akarja valaki az analógiák megvilágító fényében megpillantani, akkor Marko Pogacnik bátorságára van szükség. Ebben a megigéző és megidéző műveletben ott rejlik a mikrokozmosz és makrokozmosz között félúton egy mezokozmosz megélésnek az igénye is. A város lényét reprezentáló mag egy gyűrűn belül helyezkedik el, amelyet egy erőteljes tengely felez el. „A geomantikában a táj ilyen természetű egységét holonnak nevezük. Budapest holonja a Gellérthegy déli lábától a Margitsziget déli csúcsáig terjed, magába foglalva a pesti városfal nyomvonalának déli részét és a budai vár falának legészakibb pontját. Közepén a tengely halad délről észak felé a Duna mentén a folyó mindkét partját érintve. Ez a

tengely a város gerince. A gerinc egybeesik a városon keresztül haladó erővonallal vagy Ley-vonallal.”

Tegyük egy újabb és Pogacnik modelljével párhuzamos, (vagy kis szöveget bezáró) rövid kitérőt a védikus hagyomány térszemlélete körül. Mert az említett várostengely egy másik térmítosz, vagy inkább természetfizikai képletre is rímel, ez a képlet a vaszati tájolás-tudomány *vasztupurasa-mandalája*. Ebben a térfilozófiában a tér és a tudat között szoros kapcsolat van, mert a tér visszatükrözi az ember tudatát, s leképezi a kozmikus energiákat összekapcsolva a szellemet és a kozmoszt.

Ugyan ebben a térmegjelenítésben nem körrel találkozunk, hanem a tér alapvetülete és alapegysége egy négyzet: a *bindu*, melyben a teremtő erők tökéletes egyensúlyban vannak. Ezen gondolkodásmód szerint a telken, házon vagy a városon felépülő energiamező tudatos tér – a védikus gondolkodásmód szerint valamiféle félisten – a vasztu.

Ebben a négyzetmandalában a Budapest Pogacnik által megjelölt várostengelye némi szögeltéréssel fedi az Észak-kelet – dél-nyugat tájolású vonalat, e vonalátló mentén helyezkednek el eme „tudatos tér” legfontosabb energiaközpontjai, csakrái.

Visszatérve Pogacnik gondolatmenetéhez: „A tapasztalataim szerint a tájakat keresztülszelő Ley-vonalak megfeleltethetők az emberi testet behálózó akupunktúrás meridiánokkal. Ahogy a meridiánok, a Ley-vonalak is csatornák, amelyek az életerőt továbbítják. A tájban úgy érzékelem őket, mint 6-8 méter széles éterikus folyosókat, amelyeknek nagy hatásuk van a táj vitalitására. A Ley vonal a Gellérthegy déli lejtőjén éri el a holont. A tengely talpa egy olyan helyen nyugszik, amit én a város archetipikus övezetének érzékelek.

A tengely mentén továbbhaladva észak felé a következő fontos hely a Tabán, amely a Duna és a Szent Pál folyó (a mai Ördögárok legrégebb ismert neve) találkozása körül épült.

A folyó mára eltűnt a felszínről, és a föld alá kényszerített szennyvízcsatornaként torkollik a Dunába. Maga a városrész is eltűnt és egykori magja helyén egy hatalmas útkeresztesződés található. A Tabán tragikus helyzete a hely különleges rendeltetésével van összefüggésben, amit a holonon belül betölt. Ismét az emberi test példáján: ez a város szexuális zónája, az a hely, ahol a föld mélyéből a felszínre törnek a természetet, az állatokat és a természet részét alkotó emberi lényeket tápláló erők... Ha a Tabán ereje nem érvényesül, akkor Budapest holonja nem kapcsolódik a szükséges mértékben a földhöz és gyengévé válik. A Tabánt kiegészítő szerepet a Duna túlsó partján álló Ország-ház játssza. A testtel történő összehasonlításban a Parlament a fej területét képviseli. A Parlament természetesen a tudatos döntések színhelye, ahonnan az egész országot teljes tudatossággal irányítják. Az élet azonban arra tanít, hogy nem lehetséges tisztán gondolkodni, ha a másik póluson az érzelmek, a természetes ösztönök és az intuíciók nem működnek. A Parlament magasra emelt helye és a Tabán elnyomott erői egymásnak nélkülözhetetlen kiegészítői. A két pólus között van egy egyensúlyi pont is, ami a Duna fölé esik, de pont azon a helyen, ahol a Lánchíd áthalad rajta.

Budapest holonján belül a Lánchíd képviseli a köldököt. A görögök a köldököt, mint a középpont helyét *omphalos*-nak nevezték. A Lánchíd tehát a holon középpontján halad át, az egyensúlyt, az omphalost képviseli.”

Milyen furcsa érzés ezt olvasnunk, ha a jelképpé vált Lánchídra gondolunk. Mintha Széchenyi érezte volna e tér jelentő-

ségét, ideálmódta az Akadémiát és ide a hidat. Mintha csak az elemek találkoznának ebben a középpont kijelölésben, a víz fölött a tűz ereje által a levegőben kapcsolatot teremteni a két Föld, kelet és nyugat között, nem messze Európa tényleges geometriai közepétől. A magyar történelem alkatára utal, hogy a hidat nem Széchenyi, hanem Haynau avatta fel.

De térjünk vissza Pogacnik városképéhez. „Agerinc legmagasabban elhelyezkedő pontját a Margitsziget testesíti meg. A hatalmas folyó közepén a Margitszigetet szent szigetnek tekintjük a középkortól ott állt kolostorok miatt. Az emberi testen a Margitszigetnek a fej tetején lévő korona felel meg. Ha a fej az emberi intelligencia székhelye, a korona annak a felsőbbrendű szellemi rendszernek a kifejeződése, amely a városba áramló kozmikus impulzusok közvetítéséért felel.”

Marko Pogacnik Budapestről kínál mesés-rejtelmes beszélyt és általa a város kereskedelmi, közlekedési, közigazgatási gépezetpáncéljából kibontakozva természeti és szellemi lényként mutatja meg magát. Lám, a lüktető átmenetiségéből, zajból és a városra boruló vörhenyes szmogkupolából egy tájtemplom bukkan elő.

Miért fájdalmas tudás számunkra mindez? Mert a városgépezet, a városorganizmus, a társadalmi ökológikum és a város-templom minőségek együttélése korántsem harmonikus, inkább feszültségekkel terhes.

Persze – mondhatnánk – ahány tudás, értelmezési keret, megélés, annyi narratíva, beszély, széptan és törvény. Más fontos a kereskedelmi logisztika számára, más fontos a környezetvédezőnek, más a befektetőnek és más a kiköltözőnek.

Pogacnik világát egyébként a magyar organikus építészeti hagyományával épp a spirituális kötelék, a steineri hagyomány értelmező ismerete kapcsolja össze. Az organikus építészeti steineri, vagy ha tetszik „atlantisi érzékenysége a kezdetektől nyilvánvaló, Buda-pest tájtemplomában mégis hiába keresnénk jelenlétét. Bár a századforduló, az 1900-as évek századkezdő szecessziós építészete Pest egyik arcualatteremtő öröksége, sőt maga is az organikus építészeti egyik forrása, a rá rimelő organikus építészeti nyomaikat sem találjuk a fővárosban.

Ha valaki Kaposvár, Csenger vagy Kecskemét városképének emléknymaival néz körül Budapesten, már-már fáj a hiány. Az elveszett időt fájjalja a lélek. Ezek a városok épp az épített történelmi örökség helyrehozatalával és az organikus építészeti „gyógyító” jelenlétével nyerték vissza arcukat. Talán az organikus jelző épp arról üzen, hogy a város-organizmusba szervesen illeszkedő épületről van szó. Szervesen – ahol rész és egész viszonya élő, és nem mechanikus.

A MEGSZÓLALÓ ATLANTISZ

Atlantisz kultusza nem új, inkább állandó megkísértő tárgya az európai önmeghatározásnak. Platontól az antropológiáig, vagy Maróti Géza Atlantisz-képéig és persze a vízöntő kori új mitológiáig Atlantisz megszólítja a rejtett világ iránt érdeklődőt, a feledés feledésére rádöbbenőt, csak úgy mint a régészt, a földrajztudóst vagy a filológust.

Bár a racionalizmus egyik kultúrhérosa, Francis Bacon is Atlantiszt választotta alapműve ihletőjéül, Atlantisz nem a racionalizmus és a tudomány, a filozófusok irányította észszerű társadalom mitológikus előképe lett, Atlantiszt inkább annak mágikus hübriszével, bukásával azonosítjuk. Atlantisz lakóiban a borzongató mágikus önkényt, a kristályok és ismeretlen energiák ön-

kényes mestereit gyanítjuk, holott az egyetlen írott forrás szerzője, Platón szerint az atlantisi létet a neki rendelt idő nagyobb részében szeretetteljes és erényes bölcsesség jellemezte... Ahogy a *Kritiaszban* írja, az atlantisiak mindaddig békességben és megelégedettségben éltek, míg bennük az isteni rész jelen volt. Az isteni rész elvesztésével az igazságtalan kapzsiság és hatalomvágy útjára tért az atlantida világ. A *Timaiosban* Platon segítséget ad nekünk az isteni rész értelmezési kísérletéhez is. Ahogy írja, az ember három részből teremtett, az *Azonosból*, a *Másból* és a *Létből*. Ha az elveszett isteni tartalom a Léttel volna azonos, vajon mi marad a helyén, a létezés, vagy a létfeladás? Ha a Más lett volna az elvesztett isteni, ha az Isten a Más és távoli Isten, akkor marad az Azonos és a Léte, marad a humanizmus transzcendencia nélkül. Ez az, amit az Atlantisz utáni emberiség is kipróbált fájdalmas eredménnyel. A gyűlölet, az etnocentrizmus, a xenofóbia önmagában is cáfolja az ember nembeliségében az Azonos szubsztancialitását, hiszen ha az emberiben a *Te is Én vagyok* eszméje működne, akkor a bestialitás nem nyerhetne teret oly végzetes módon, mint annyiszor a történelemben. Ha az elvesztett isteni rész az Azonos, az Isten nélkül maradt ember a Másban reked, és Léte az Istentől távol zajlik. Atlantisz tanulsága időszerű: az elvesztett Isteni rész, a *szereket* nélkül a mágikus technológia pusztító és végzetes.

De Atlantisz sorsa, úgy tetszik, az Atlantisz reneszánszok füzére. Ahogy a tizenkilencedik század ezoterikus érdeklődése Atlantiszt fölértékelte, úgy Atlantisz az ezredvégi, vízöntő kori fantáziák középpontjában is életre kelt. A század derekán a honi szellemi élet olyan méltósága is, mint Várkonyi Nándor, bőséges forráskutatást végez Atlantisz tekintetében. A látnok Cayce jövődöleése az elsüllyedt sziget kiemelkedéséről kis módosítással beigazolódott: Atlantisz a felejtés és az érdektelenség óceánjából emelkedik ki, ha az Interneten böngészünk, a vonatkozó irodalomra, és az olyan szellemiségű alkotók tevékenységére tekintünk, mint amilyen Marko Pogacnik is.

Az elmúlt évtizedekben kétszer adott magáról életjelt az organikus építészeti Velencében. Az első az élő építészeti bemutatkozása osztatlan sikerrel valódi összefoglaló a kortárs egyetemes építészeti vonatkozó fejezetéből, míg a második kiállítás, mint az organikus alkotás értelmezési kísérlete Maróti Géza Atlantisz-gondolata és rekonstrukciója köré szerveződött.

A kiállítás honi fogadtatását a szokott csend kísérte. Ezt a csendet egy sajátosan zanzásított történelmi (kurzus)tablókép keretében két és fél év múltán egy szellemi bajvívásra mindig kész szerkesztő törte meg, ő készített hermeneutikai iránymutatást arra az esetre, ha Atlantisz valóban felmerül a habokból. Mintha csak az értelmezés lépés-előnyéért áldozta volna föl a bele- és együttérző átgondolás esélyét, úgy sietett az elmarasztaló szavakkal. Gerle János és Szegő György velencei pavilonja ugyanis asszociációs terével, az ökológiai érzékenység, táj- és városgyógyító felelősségérzet, a szakralitás, geomantia, és az ősi hermetikus hagyomány jegyében egyszerre szól a mához és a holnapután világához. Vajon mi indít arra, hogy a metafizikus stabilitás keresésének gesztusában, a középpont helyreállításának kísérletében önkényuralmi törekvéseket gyanítson a kritikus elme. Ahogy olvashatjuk: *a törzsökös (?) térszervezés a Santo Stefano Rotondától a Stonehenge-jellegű varázsüzenetű építményeken, a pillisi tájtemplomon keresztül a gyógyító építészeti olyan dolog, aminek középpontjában a korona metaértelmezése áll, és – ahogy a hasítás és a projekció lélektani*

logikája diktálja tovább – *e koronakultusz koncentrikus, hierarchikus és hieratikus társadalom vágyképére, az „egy ember – egy nép” víziójára és illúziójára épül.* Az áthallások bántóak, de távol Istentől a korona jelentése valóban értelmezhetetlen. A csapda azonban az igazsággal való szembeállítás helyett a nézetek szembeállításában rejlik, ami akár ellenséges érzületet is támaszthat a szembeállított szellemi irányzatok között. No persze, ha az igazságot szemlélők nézőpontjai egymással átellenben vannak, a nézet hamar farkasszem-nézetté válik.

Pedig Maróti Géza Atlantisz látomása nemcsak egy hajdani teokrácia idézése volt egy elistentelenedett, tömeggyilkos világban, mely épp a (faj- és osztály)gyűlölködő Másban-rekedtség tettesévé, túszává, cinkosává és áldozatává lett, hanem valódi ajánlat az Azonosra, amit talán leginkább a szeretet szó fejez ki. Talán igazságtalanok vagyunk az Atlantisz hajdani lakóival, ha mindig csak végzetes mágikus képességeiket idézzük. Pedig lényegük – lehet –, másútt keresendő. Az atlantákat Herodotosz az agressziót kerülő túlfinomult lényeknek írja le, akik vegetáriánusok az élet tisztelete miatt, és akik az Amazonokkal fel sem veszik a küzdelmet. Lehet hogy a vízözönt túlélő Utnapistim tanácsa: „*tégy jót ellenségeddel!*” is emlékeztető a lélek atlantiszi aranykorára. A bennünk lakozó Azonos méltóságára, mely által nemességet nyer a Más és a Lét.

A földmiszteriumokkal kapcsolatos vélelem, ha egy táj-templom szívében található magas szakralitású helyet fel akarjuk tölteni, ragyogtatni, akkor azon az azt környező kitérített helyeken végzett közös imádság, fohász vagy ének segíthet. De vajon mit tesznek állandó *je*bnlétükkel maguk az épületek, mint jelek.

Körbejárva a Pogacnik által kijelölt Budapest-holon körvonalát, vegyük szemügyre milyen új épületeket találunk. Érdekes őket számbavenni, vajon milyen üzenetet küldenek ezek az épületek a város köldöke felé. Induljunk el a hajdani keleti városfalmaradványtól, a Kálvin tértől. A holon vonalán fekszik Z. Halmágyi Judit épülete, mely látszólagos eszköztelenségében harsány, már a Gellért-tér felől is felhívó erővel idegenedik el történelmi környezetétől, üzenve a modern lényegét, „a régítől való irtózást”. Furcsa tetődíszre két szarvszerű ékkel fog közre egy vak háromszöget.

Talán ha a műanyagyszerű transzparenciát a környezetet tükröző felület váltaná fel, az épület a szükséges alázattal megtalálná a helyét. Így uralkodása erő és méltóság nélküli. De már nem társtalan. Épülő szomszédja, Virág Csaba munkája is ékként hatol a Kálvin tér történelmi terébe, elrejtve a Nemzeti Múzeumot. Ék is, és annak megnyíló negatívja, melyben egy lejtő mutatkozik. Tovább haladva a holon körvonalán az Oktogontól a Terror Házára látunk. Már az első pillantás villámcsapásként hat, az Andrássy út történelmi teréből eluralkodva szakad ki az épület, és ávóskabát színével, a pengefalak történelmi idézőjelével, diabolikus ikonjaival valódi fekete mágiát űzve idézi meg az épületen az épületben történeteket. Ez a ház még távolról is képes fizikai rosszulletet okozni. Valószínűleg ez a dolga, de ne feledjük, ezt a városholon körvonalán műveli. Azonban ennek a háznak történelmi terhe alatt nem egy város tere, de még a mennyég térideje is elgörbül.

Követve a holon körvonalát a Finta-Plájer-Peska-Szabó alkotógárda akadémikus posztmodern *retrojához* érkezünk. Retro, mert a „*szerecsésen semleges*” (Klein-Lampel&Lampel) építészeti nyelven megszólaló utcányi, vagy inkább befelé fordí-

tott városnyi épület a hatvanas évek szoc-modern klinkertéglás SZTK építészetére rimel. Bár az óriás együttes arctalannak tűnik, ha jobban keressük, fölleljük titánarcát. A pláza nyugati kapuját fedő fém-üveg traverz legyezőszerűen szétterülő tartórendszere az egykori Orion gyár emblémáját idéző technodémon maszkjába fut össze. (Mellesleg régen a hegyek és folyók istenek nevét viselték, a modern kor a szent sarokba vásárolt televíziókészüléknek adta a Kékes, Duna, Balaton, Orion nevet.)

Ez az óriási hajójú shop-Titanic egy másik, Rajk László által jegyzett dekonstruált kikötő-, hajó-, híd-, fedélzet (– AURÓRA-metáfora) – Lehel piaccal veszi közre a harmadik hajót, a jáki templom másolataként is méltóságteli épületet. A középső hajó idézetszerűsége ebben a környezetben továbbfokozódik. Míg a másik két épület forgalma felfokozott, ez a hajó a közlekedés túsza, hiszen a négysávos közlekedés zaj- és gáz-aurája szigeteli el a csendességet és magányt keresőt.

A holon határa elhalad a Mamuttal farkasszemet néző Hattyúház és a Fény utcai piac fém-üveg eukl *ideája* közelében, a Mammut hatalmas kockatömege ugyan lekerekített tömegeivel szelídebb benyomást kelt, mint a Kálvin téri épület offenzíva, de a bejárat fölötti mammut-agyar ívű, marokszerű kaputetőzetten megakad a szem.

A holon megközelíti azt a megszentelt helyet, ahol Buda várába először behatoltak a magyar csapatok. Ez ma azonosítatlan szerepű, hangsúlyosan rangvesztett és ápolatlan terület, mely – ahogy azt Pogacnik városgyógyító szertartása során észlelni lehetett, geomantiaillag érzékeny, „akupunktúrás” hely.

Végül a holon eléri az Alkotás utat, ahol a hajdani MOM épület utóda tekint a magaslaton hármassárcányfogként a térbe harapó épületegyüttesre. A hajdani optikai művek a magyar ipar érthetetlen vesztesége, hiszen nehéz elhinni, hogy a finomművű optikai lencséknek (célzóberendezéseknek, csillagászati tükröknek, szemüvegeknek, diagnosztikai eszközöknek) nincsen piaca, és azon a versenyen a MOM-nak rossz esélyei lettek volna. Az örömet az ürömben pusztán a MOM épületek emberidegen, nyers modernista unalmának felszámolása kínálta. Ez a – keleten és nyugaton is azonos – ipari lelketlenség eltűnt, majd feltámadt. Ez a BAUHAUS retro hangulat jelenik meg a MOM logóján is. Ez az új épület egyszerre képviseli a húsz-harmincas évek német titáni technopuritanizmusát és a hatvanas évek magyar szocmodern unalmát, de legfőbb jellemzője a kezelhetetlen sterilitás, amit nem szabad összetéveszteni a tisztsággal. Vele szemben egy háromhajós irodakatedrális markol a levegőbe, benne is inkább a nemzetközi stílus német, vagy inkább berlini iránya mutatja meg magát. A hármassárcány hajó előképére a német új építészet több épületében is rálelhetünk, Lucia Beringer müncheni épülete, a Trias, és a berlini Sony Center üveg-acél pengefala találkozik Cságoly Ferenc épületén. Az üres térbe hasító pengeépület persze nem nemzeti copyright, Kolozsváron is találunk ilyen banképületet, a Malomárok-tól nem messze, de az éles szögek, hegyek, hasító, szemet megsebző idomok a kilencvenes évek berlini építészetében, főként a Murphy&Jahn iroda jegyezte épületekben valóban meghatározóvá váltak. A Potsdamer Platz épületei mellett találunk még hasonló hajóidomot Berlinben, azt az üveg-fém „jégtörővel” ellátott épületet a düsseldorfi Petzinka&Pink irodafémjelzi. Mintha különös kapcsolat lenne ezek és a Pogacnik által megnevezett tabáni centrumban menhírként elhelyezett *berlini fal*-maradvány között.

Az említett épületek a kört szinte maguk is „négyzetesítik”. Alkotóik szuverén, nagytehetségű művészek sokszínű életművel és vélhetően ideológiai, politikai szempontból sem sorolhatók szorosabb közösségbe. Amit *korszerű* művészként megidéznek, az maga a jelen. Persze értelmezésünk elkerülhetetlenül szubjektív, gyakran a projekció csapdájától sem mentesen, ahogy nemritkán ezek a rejtelmes sugárvonalak is más és más helyen érzékelhetők különböző mérők számára. Ugyanakkor a vaszati, a feng shui és a geomantia épp elég változatos utat kínál a környezet és embertársaink iránti építészeti alázathoz, hogy ne keljen azt szükségesnek éreznünk.

Az élő építészet rendíthetetlen kritikusa, Bojár Iván András a gondolatmenetünkben szinte emblematikus helyiértékkel jelenlévő Cságoly-Keller-Hönich épületet Buda egyik déli városkapujaként nevezi meg, de ez a városkapu egyben a Le Corbusier-i lakógép, pontosabban „dolgozógép” melynek, karosszériája nemcsak funkcionális, hanem piaci, városképi és szociális szempontból is pontosan, az elvárásoknak megfelelően pozicionálja a házat”. És különös cyborg antropológia szólal meg a ház (és bennfoglaltan a város) új meghatározásában: „Most, ha egy ezüstmetál acél burkolatú autó parkol az ezüstmetál fém burkolatú ház elé, világossá válik, az épület is egy emberi funkció köré létrehozandó karosszéria csupán.”

Mi a közös ezekben az új épületekben? A pengefalak, az éles toldalékok, az új monumentalitás, vagy a környezetidegen „semlegesség” vagy éppen a építészeti mindenhatóság önkénykedve, játékosága, vagy funkcionális unalma. Látszólag semmi, és mégis...

A környezeti antropológiával foglalkozó számára leginkább a *feng shui* kínálhat magyarázatot az épületek láttán megélt zavarra. Nem szabad elfelejteni, hogy ez a hagyomány az emberiség mintegy negyede számára élő, és a nyugati mérnöki gondolkodás orra alá már sok borsot törő hagyomány. A tizenkilencedik században Sanghai környékén épített, a táj vonulatait sértő nyomvonalú vasútszakaszt a helybeliek évtizedekig bojkottálták. A feng shui szakértői szerint a Kínai Nemzeti Bank épülete azért nem szerencsés, mert „a falak alkotta éles kiszögellések mérgező nyilként zúdítják környezetükre – s helyenként magára az épületre – a pusztító energiát.” (Richard Webster)

A feng shui a hegyes, éles idomok negatív „sugárzására” figyelmeztet. De lehet, hogy elméletre sincs szükség és vállalható az első benyomások keltette érzések. Az éles, hegyes, szűrős, monoton, monumentális formák jelentéstana – Saint-Exupéry kis hercegével szólva – az ember szívével jobban látható, mint az építészeti iskolázottság értő figyelmével. De a hősök általános ezredvégi alakváltásai is jellemzőek. Gondoljunk csak bele – Wenders Angyala még Berlin fölött hosszú kabátszárnyakkal, szomorú értelmiségi együttérzéssel figyel a lelkekre, a másik pillanatban rendező (kor)társa egy másik megmentő angyal archetípusával ellentétes fekete műanyagmezben, hegyes denevérszárnyakkal zuhanat alá a magasból. A lágyan ívelt vonal jelentése megtört egyenesbe fordítva előjelet vált.

A kortárs uralkodó elmélet értékeléslogikája gyakran épp fordított. A középpont, a kör „törzsökös térszervezés”, vagy ahogy Klein Rudolf, Lampel Miklós és Éva könyvében olvashatjuk, a kerekded, élőlényre emlékeztető forma valójában az *ortogonális szerkesztés és tektonika elutasítását* jelenti. Ezzel az épület mint az emberi test egy további kivetített külső burka jelenik meg. Azaz az épület él, és benne a mikrokozmosz és a

makrokozmosz találkozik. Azaz a szerzőket idézve, a Heideggeri gondolat szerint *az épület mint a lét kerete alapvetően szent, méghozzá a das Heilige típusú szent, az ősi*, „Isten, illetve istenek előtti” azaz az antropomorf görög isteneket, illetve a pusztán létező ótestamentumi istenkoncepciót megelőző szent. Az organikus építészettel ezen ősi szent megnyilvánulása lenne. Ezzel szemben az ótestamentumi hagyomány szerint csak a név (héberül: sem) – Isten kiejthetetlen neve – a legszentebb, és nem hozható létre semmilyen eszmei-formai folytonosság közötté és bármilyen anyagi, jelesül az építészet között. Minden ilyen, és más hasonló kapcsolat dekonstruálódik, mint a Babel tornya (Derrida) – az architektúra nem lehet „manifesztáció”, és az építőművészet menthetetlenül profán diskurzussá válik.

Az előzőekben foglaltak szerint tehát az épület épp elnémitandó szakralitása miatt ítélteik karosszériasorsra. Azaz nem az isteni felé emeli az embert, hanem mint az autó, státusjelkép és embertoldalék az emberlét reménytelen profanitásának lesz foglalatja és emlékműve. A pénzügyi és kereskedelmi titanizmus építészete ugyan megcsillant valamit Mammon emberföltéséből, de Istentől valóban igen távol.

Vajon lehet-e a szavak után Babilont és Nimrudot feledve még templomot építeni? És vajon lehet-e még az „ortogonalitás” parancsolata után Földre, ez eleven organizmusra profán módon *hajlékot* emelni. Vagy a gond már a nyelvvel kezdődik, mert az a raszter diktálta renddel, a derékszöggel szembeszegül, hiszen hajlékról beszél? Mert az idézet sorát folytatva, a kritikai értelmezés kifogásolja, hogy az élő építészet közösségeket, és kollektív középpontokat a derékszögű raszter diktálta rendet elvetve helyezi a középpontba. A kortárs magyar építészeti kalauz summája maga is metafizikai síkra helyezkedik, amikor így ír az organikus építészettel illetően: *A fentebb kifejtett filozófia – és mint már erre történt rövid utalás – formai szempontból nemigen jelent mást, mint a nyugati civilizáció, a görög-római és zsidó-keresztény világ építészeti hagyományának mellőzését, azaz a derékszögű rendszer, a tektonika helyettesítése biomorf és kerekded, gyakran meseszerű formákkal.*

Azaz: nincs mese...

Mert az élő építészet *elutasítja a geometriát, a nyugati civilizáció ismeretelméleti alapját a „föld megmérését”, azaz a világ racionális fölfogását, fölfoghatóságát-, és visszalép a sámánisztikus múlt bizsergető, titokzatosan hátborzongató világába.* (Klein, Lampel & Lampel)

És mi van akkor a Pantheonnal, a román kori kerektemplomokkal, a Szent Márk székesegyházzal, vagy a bazilikával? És vajon Bolyai János hova érkezett, amikor elhagyta az euklideszi határeset-geometria világát?

De lehet, hogy a diskurzust nem is a szakrális és a profán pólusai közé kell feszíteni. Lehet hogy a mechanikus és az élő, a gép és a szerves logikája ütközik a szükséges, sőt nélkülözhetetlen együttműködés helyett.

Bár Le Corbusier az ipari nagyvárost rákos daganatnak nevezi és az egy kaptafára épülő, rosszul harmonizáló bérkaszárnyak szűrkeségét embertelennek tartja, építészeti filozófiájában mégis a gépkultusz jelenik meg. *A gép megjelenése olyan jelentős esemény az emberiség történetében, hogy voltaképpen érthető, ha irányító szerepet tulajdonítunk neki a szellem területén...* és sajátos széptani gesztussal zárja a laudációt: *A brutális, mert villámgyors ráeszmélés a geometria immár*

érzékszerveinkre konkrétan ható intenzív öröme. És ha az élek, hegyek, keskeny, hasító idomok maguk is kultikus jelek, a gép mítoszának és kultuszának ikonografikus elemei. Az ék és az emelő, az egyszerű gépek apoteózisa a házgép formahimnuszában.

Mit is ír Le Corbusier a görbéről és az egyenesről? A stílus maga az ember, és jelen esetben az irányzat vagy irányzék. Az egyenes a város lelkületére is egészségesen hat. Az ívelő vonalvezetés költséges, akadályozó és veszélyes – alapjában bénító. ... A görbe út a szamaraké, az ember útja egyenes. ... A vasbetonból tervezett épület ortogonális jellege a maga tiszta és egyenes szerkezetével evidenssé vált.

Azaz el kell jutnunk oda, hogy megalkossuk a gyakorlati és formai megoldásaiban elég vonzó házgépet, vagyis azt a háztípust, amely szükség esetén könnyedén újra eladható vagy kibérelhető. Chandigar megbukott, betonrepedéseiben a fű azonban újra zöldell.

De lehet, hogy a város nem gépezet, hanem élő organizmus, ahogy Marcel Poéte fogalmaz: „Egy város fiziognómiája kifejezi karakterét.” Azaz a földrajzi millőben elhelyezkedő város igenis él, él és fejlődik. Egyre virulóbb organizmus, amelynek különféle, a város testébe megfelelően illeszkedő szervei pontosan teljesítik funkcióikat. Bár ez a metafora nyilvánvalóan eltér a vaszati, vagy Pogacnik földorganizmus elgondolásától, de mindegyik esetében a gépszerű vagy a (természeti, szociális és/vagy szellemi szempontból) élő város modellje áll versenyben. A megoldás egyszerű: a szembeállítás csapdáját elkerülve a szimbiózis eszméjével lehet a helyzetet orvosolni. Találhatunk nemes példát a más-más irányzathoz tartozó építészek közötti ilyen együttműködésre...

EGY MÁSIK ATLANTISZ

Jó lenne ha a fenti hitvita érveit maguk az épületek hordoznák e tájtemplom avatott helyein. De ez a vita nem az építészek között folyik, a polémia felelősségét a hermeneutáknak kell vállalniuk. Az építészek között a megbecsülés és szeretet hidat teremthet. Ilyen bizonyító alkalom volt a '96-os EXPO világkiállítás közös vállalkozása, amely eltérő felfogások, iskolák között teremtett szellemi egységet. Mert Budapestet Atlantiszhoz nemcsak Ley-vonalak kapcsolják, hanem saját Atlantisza is, a tervmagzatként elvetélt millecentenáris EXPO-város is. Egy városrész, amely a bemutatkozó pavilonvilág közepébe helyezte a hét törzs emlékezetére a hét magyar országrész és talán a hét planétaszellem kozmológiáját, és fölé emelte a Nap képmását, ezt a lézerfényű óriás mellkorongot, hogy ragyogjon Európa mértani közepe felett. Nem ragyogott...

Az EXPO történetét megtaláljuk egy korábbi Országépítő számban. A meghívott világ találkozhatott volna Budapestre meghívott Magyarországgal. Az EXPO azonban rejtett üzenettel is bír, mert ahogy történetét végigkövetjük, mert abban valójában a lemondások világkiállítását látjuk. A Trianon által megsemmisített történeti-táji egység nem mutathatta meg újra magát. Előbb Bécs hátrált ki, majd Budapest mutatta meg a történetben önmaga kettős lényét. Voltak meglepő fordulatok, mint például az Antall kormány néhány napos visszakozója, melyet egy polgármesteri meghallgatást megtisztelő Petőfi-csarnokbeli diákdemonstráció fordított meg, voltak nálunk régről jól ismert jelenségek, mint a Bechtel cég gyarmati felettes Énjével való hadakozás, de létrejött mégis a csoda. Magyarország vezető építészeti

minden irányzathoz együtt tudtak dolgozni az Ünnepen. Mert a világkiállítás és Európa szívébe meghívott hét magyar országrész fölé a szeretet napkorongját emelte volna a magasba a csapat.

Az EXPO egy lett volna a világkiállítások közül, de számunkra mégis egyetlen.

Aztán le kellett mondani a politikai érzékenységek miatt a történeti Magyarország elszakadt tájainak meghívásáról, megjelenítéséről. Pedig az együttélő népek évszázadait gyógyító egységben mutathatta volna fel ez az építészeti megidézés.

(Csak zárójelben: amikor a Kárpát medencének a Szent Korona és a Boldogasszonynak történt felajánlás által megszentelt történeti-ökológiai egységét etnikai alapon és a voks-demokrácia számításával racionalizálja a történelmi önkény, akkor azt nyugodtan tekinthetjük a rosszhiszemű, nacionalista diktátumok egyik jusztizmord példájának. De Trianon tragédiájában az áldozathozatal szakrális elemeit is meglátni, új nemzetek fel-emelését és táplálását a magyar nemzet saját testéből-tájából.)

Le kellett mondani a napkorongról, helyette maradt az üres közepű fénygyűrű, s végül a kormányváltás után maradt az EXPO üres helye. Amit az építészalom helyett a nemzetközi stílus jegyében az akadémiai posztmodern gyakorlatiassága töltött be.

A Magyar Pavilon épülete lehetett volna az a Noé bárkája, ami megmentett volna valamit ebből az elsüllyesztett látomásból. Turányi Gábor épülete, amely a maga dimenzióival valódi épületmandala volt, a kollektív tudat és tudattalan lélekidéző szent helye és téridő jelkép jungi értelemben is, lehetett volna az építészkar épülete az ígéret szerint. Nem lehetett.

A mágikus ünnep elmaradt, ez az atlantiszi sziget elsüllyedt mielőtt a Cayce-i jóslat szerint kiemelkedhetett volna. Pedig mit is üzent ez az ünnep, az egyik építész szerint: *Sosem élt bennem a világkiállítás úgy, mint hogy ez miféle nagyszerű építészetet fog létrehozni, hanem úgy, mint hogyha életemben először kellene ünnepelnem magyar tulajdonságokat, mint vendéglátó készség, szeretetmegosztás...*

Atlantisz népe Platon *Kritiászában* akkor pusztul el, amikor az isteni rész eltávozik belőle. És mert az Isten szeretet, és az Isteni rész is szeretet. Ha így van, a velencei manifesztum megoldási kulcsa hermeneutikai segítség is: ... az építészek lélekjelenléte és felelősségvállalása nélkülözhetetlen a válságból kivezető út megtalálásához ... Minden környezetátalakító tevékenység hozzájárul a Föld egyensúlyának helyreállításához, ha a Föld látható és láthatatlan élőlényeivel, élettereivel való szeretetteljes kommunikációból fakad.

Több esztétikát és még több etikát!

Irodalom:

Biedermann, Hans (1989) *A mágikus művészetek zseblexikona*. Kentaur Bojár Iván András: *A ház, mint szép tárgy*. Népszabadság, 2002. 5. 22.
Klein Rudolf, Lampel Éva, Lampel Miklós: *Kortárs magyar építészeti kalauz*. Octogon könyvek 2001
Cmiecke Marcus (2000) *A vaszati alapjai*. Édesvíz kiadó
Michell, John (1999) *Atlantisz öröksége*. Édesvíz kiadó
Országépítő 1995/1 Beszélgetés a budapesti EXPO terveiről
P. Szűcs Julianna: *Új kurzusművészet*. Népszabadság, 2002. 1. 19.
Platón összes művei
Urbanisztika (1979) *Válogatott tanulmányok*. Bp., Gondolat
Új Atlantisz felé Építészeti Biennálé, Velence, 2000
Várkonyi Nándor (1994) *Az elveszett paradicsom*. Széphalom
Webster R. (2001) *Feng shui a gyakorlatban*. Édesvíz kiadó

A VÁROS A SZITUACIONIZMUS KORÁBAN

– A Magyar Urbanisztikai Társaság 2002. évi, IX. debreceni konferenciájára készült előadás szövege. –

I.

Egy helyzetet csak úgy lehet megismerni, ha az előtte valót is ismerjük. Ezért az európai városépítés mai helyzetének elemzéséhez vetnünk kell egy pillantást az előzményekre.

A város lényege, hogy az emberek találkozási igénye alakítja ki. Az emberek alapjában véve épületekben laknak, viszont épületek között találkoznak. (A magyar nyelv ősi szava a szláv eredetű utcára az, hogy *köz*, – *közbülső*, *közterület*, *közösség* értelmében) Elemi keret tehát ehhez az *utca* és a *tér*.

Ezek tehát „negatív” elemek, nem maguktól léteznek, hanem csak kitöltött téregységek közötti ürként. (Jól szemlélteti ezt Nolli híres barokk Róma-alaprajza.) Az utca és a tér esztétikájáról ennek megfelelően még viszonylag könnyen mondhatunk valamit a határoló épületek elhelyezkedésén és harmóniáján keresztül. Nagy városesztétánk, Pogány Frigyes gondolatvilága alapvetően ebben a körben mozgott.

Kérdés azonban, hogy a város egészének az esztétikája meghatározható-e az utcák és terek addíciójából. Valószínűleg csak akkor vetődik föl ez, amikor valóban kérdésessé válik. Hiszen nyilvánvaló, hogy egy homogén kultúra város szervező elgondolásai is homogének. Ilyet mutat be például Cholnoky Jenő az ősi délkinai fővárosról, Hang Csou-Furól Marco Polo leírása és saját tapasztalata alapján. Ám a középkori Európa süllyedő, de hajdan tekintélyes városai is örzik az egységnek azt a kánonját, aminek az eredete egyszerűen annyi, hogy utánaozni kell azt, ami szép. (A velencei Canal Grande palotáinak egész során így jelenik meg az öskép, a Cá d'Oro csodálatos számárháti ves loggiája, a „parasztbarokk” házak megformálásában pedig a falusi templom oszlopai.)

Az utcák és terek esztétikailag ekképpen szerveződhetnek várossá. De úgy látszik, hogy ezt csak haldoklásában vesszük észre, amint Velencét is sokszáz év híres festői után egészében csak Guardi és Canaletto tekintették át akkor, midőn lényegében már kísértetvárossá kezdett válni.

Az Upanisadok azt tanítják, hogy minden, ami él, megfoghatatlan. Ebből kifolyólag a város esztétikai kánonja, vagyis a tudatos reflexió, csak a múltra vonatkozhat. Maróti Géza képzeletbeli Atlantiszának a magja ezért nekropolisz. (Mint ahogy Velencében, vagy Hollókön se élnek ma már emberek, mivel a változó élet igényei ellentétbe kerültek a rögződött esztétikai megjelenéssel.)

II.

Hogy a kettőt, vagyis a megteremtett esztétikai rend megőrzését és az élet változó igényeinek a kiszolgálását lehet-e egyeztetni, ez az újkori várostervezés alapkérdése, és a megoldás a *barokk város* eszméjének a kísérlete lett.

Sajátos ellentmondás, hogy barokk építészeti kánon, ahogyan Szentkirályi Zoltán kimutatta, tulajdonképpen nincsen. Viszont városépítési kánon annál inkább van, sőt időben messze

túl is nyúlik a közfelfogás által barokknak tekintett korszakon. Ez a kánon Palladioig megy vissza, aki a széles, egyenes sugárutakat ajánlotta a sebesség növelése és nem utolsósorban a hadseregek jó mozgatása céljából.

Előzménynek tekinthetők a reneszánsz *ideális várostervei*, ám ezekből tulajdonképpen semmi sem épült meg. Kivéve, jellemző módon, a katonai erődítmény-településeket, amelyek a maguk ágyúharca berendezett csillag-alaprajzokkal valóban megfelelnek az „ideális város” igényeinek – amit mindig csak egy központi akaratból lehet levezetni. Az ár tehát, amit fizetni kell a geometriai megfontolások szerint szerkesztett városnál, nem csekély. Lewis Mumford tömören a *tér katonai leigázásának* nevezi.

A pénzügyi és politikai hatalom hajszolásával eltűnt a korlátok fogalma – a számoké, a gazdagságé, a népességnövekedésé, a város terjeszkedésé – a kereskedő nem lehet eléggé gazdag, az állam nem rendelkezhet eléggé nagy területtel, a város nem növekedhet eléggé nagyra. Uralkodóvá vált a sikerrel azonosított növekedés. Ez az előítélet mind a mai napig erőteljesen érvényesül, a korlátlanul növekedő gazdaság fogalmában ölt testet. (...) A „felszabadított egyén”, megszabadítva a várostól és a negyedtől való függőségének érzésétől, gyökeretelené vált, megszűnt helyi jellege, a hatalomnak egy olyan atomja lett, aki kíméletlenül törekszik mindarra, ami a hatalom révén megszerezhető. (...) (Ez az absztrakció) úgy kezeli a hús-vér férfiakat és nőket, a valóságos testületeket és városokat, mintha képzeletbeli entitások lennének, a mesterséges pragmatikus feltevésekkel, isteni joggal, abszolút uralommal, állammal, szuverenitással viszont úgy bántak, mintha valóságos, létező dolgok lennének. (...) Az elvont alakzat lehatárolja a társadalmi tartalmat ahelyett, hogy abból származtatná magát. (L. Mumford: A város a történelemben)

A barokk sugárút megbontja a városrészek egységét, elvágyja egymástól a két oldalt. Az intézmények és maga az élet pedig nem a városlakók belső igényei, hanem a hatalom szándékai szerint alakulnak.

Az alap tehát a barokk hatalmi eszmény, az uralom és az alá rendelt társadalom viszonyának esztétikai rögzítése. A sugárút a gazdagok promenádja lesz, viszont csak kivételesen nagy anyagi és szervezési eszközökkel rendelkező főhatalom tudja megépíteni. 1666-ban, a nagy londoni tűzvész után például hiába készített Hooke, a híres fizikus egy barokk szellemű újjáépítési tervet, amit az adott körülmények között meg lehetett volna valósítani, a polgárság ezt a királyi abszolutizmust szimbolizáló elgondolást megakadályozta, és Londont eredeti szerkezetében állították helyre. Építészetiileg a barokk kulissza, a palota tartozik ehhez a városi rendhez, viszont összefér bármilyen stílussal. Tekintve, hogy a koncentrált városépítés lehetőségei a 19. század második felében bontakoznak ki, a városok többségének a stílusa eklektikus.

Az átalakítással kapcsolatos nehézségek miatt az első barokk városok, mint Szentpétervár vagy Washington, „új városok”. (Érdekes hasonlóság van itt az autokrácia és a demokrácia két fellegvára között.) A metropolis-átépítés leghíresebb és legfontosabb példája a történelmi Párizs átépítése Hausman által. Itt a Második Császárság reprezentációs igényein kívül az a gyakorlati cél is szerepet játszott, hogy az örökké lázongó párizsi népet ágyúk felvonultatásával könnyű legyen megfékezni. (A kommunálatti premier kiválóan sikerült is.) A világ „XIX. századi fővárosának” ezen a példáján épül ki néhány gyorsan nagyra nőtt város – Berlin, Bécs, Barcelona, Budapest. A mintakövetésen kívül praktikus megfontolások is közrejátszottak, gyakorlatilag a mechanikus térszervezési elv előnyeinek megfelelően.

Ez a hatalom még „naiv”, az igazolását önmagában hordja, mint nyilvánvalóságot. A városeszmény ennek megfelelően el is tart a XX. század elejéig.

III.

A fordulatot a szubjektum első forradalma, az *egzisztencializmus* hozza: az evidenciával szemben fellépő kétely érvényesítésével.

(A közkeletű *modernizmus* szó nem jó, mert csak annyit jelent, hogy most épp ez van. Először például a XI. század trubadúrjait nevezték *moderneknek*. A lényegét más szó fejezi ki, az Eszme létezővé, egzisztálóvá alakításának a kísérlete. Ezért a modernizmus és a marxizmus egyaránt ide sorolható, és ez az oka a sűrű „átjárásnak” is a kettő között a század első felében. Az avantgard építészek például szívesen dolgoztak az új Szovjetunióban.)

A modernizmus a városépítésben formavesztést, egyben a közösségi szintér elvetését jelenti. Le Corbusier ennek megfelelően mondja, hogy *le kell győzni az utca zsarnokságát*, ami megfelel annak, hogy legyőzni a kisajátított hatalom zsarnokságát. Az a városi közösség, aminek a kerete a barokk város volt, hamis, tehát másvalamire van szükség.

Ez a *Ville Radieuse*, vagy a *Voisin-terv*, a történelmi Párizs utcái helyett hatalmas zöldfelület, benne úsztatott felhőkarcolókkal, amelyek konfigurációja egy geometriai természetű rendet teremt, megfelelően a társadalmat rendező Értelmennek, aminek a gazdája *l'urbaniste, c'est le roi des architectes* (az építészek királya, az urbanista).

Az esztétikai rendezőelvet pedig felváltja a funkcionális elv. Fülep Lajos, aki mélyen belelátott a történelmi folyamatba, vagyis a hagyományos esztétikai kánonok kiüresedésébe, olyan újrakezdés szükségességéről beszélt, amelyben az esztétikai érték, éppúgy mint az őskorban vagy mint az archaikus kultúrákban, ismét a funkcióból vezetendő le. Ez a kiindulópontja a XX. századi várostervezés leghíresebb alapidokumentumának, az *Athéni Chartának* is. A városvezetési rendszert, a charta legfontosabb elemét a várostervezés gyakorlati megfontolásból már rég használta, az újdonság itt az a megállapítás volt, hogy más nincs is.

Ahogy azonban elhagyjuk a végülis mesterkelt, mivelhogy külsődlegesen megformált barokk elvű várost, kérdésessé válik, hogy létrejöh-e városesztétikai érték – utána? Hiszen mint láttuk, előtte is kérdéses volt. A legfőbb baj itt az, hogy Fülep Lajos „funkcionalista” igényét ez az új városideológia végülis a hivatkozása dacára sem teljesíti. Analitikus módszere nem egyeztethető össze a város lényegét jelentő holizmussal, így az élet

teljességét a funkciók szervesen egymásmellettsége váltja fel. *The city isn't a tree* (a város nem fa), ahogyan Christopher Alexander összegezte ezt a funkcionális elvet is semmibe vevő, mivel a városban folyó érdemi tevékenységgel nem számoló gondolkodási rendszert. Amiben persze megintcsak jelen van a társadalom általános állapota. Mert hiszen a „fa” (fa-gráf) nem egyéb, mint a *parancsuralom szerkezete*.

IV.

Ez a szerkezet azonban a XX. század végére totális csődöt mondott, és így következett be a szubjektum második forradalma. Jean-Francois Lyotard, korunk francia filozófusa szerint *vége van a nagy narratíváknak*, vagy mondhatnánk: kifújta a süket szövegek, az utópiák, és most maga a valóság van. A helyzetet azonban ennek megfelelően kell elneveznünk. Mert ha a *modern* szó nem igazán szerencsés is, mivel üres, de annyit legalább jelent, hogy *most épp ez van, ami más, mint tegnap volt*. A *posztmodern* szónak viszont még ennyi értelme sincsen, mivel annyit tesz, hogy túl vagyunk azon, ami van. Ezért célszerűbb helyette a *sztuacionizmus* szó, amit Hamvas Béla használt először a változóban lévő világ leírására még a hatvanas évek elején.

A sztuacionista a jövőt tagadja. Ami azt jelenti, hogy a jelenre esküszik. A jövő, mondja, teljes egészében benne van a jelenben, mert abból kel ki. Semmit sem holnapra halasztani. Semmit elkenni azzal, hogy majd az unokák. A sztuacionistát mindig az jellemzi, hogy most. Ami nem aktuális, az a számítás körén kívül fekszik. (...) A sztuacionista nem szöveglista művész, aki önmagát hangszerén eljátssza, sokkal inkább karmester, aki a helyzetében lévő lehetőségeket meghangszereli, és azt mint életének sokszólamú szimfóniáját vezényeli. Büszke arra, hogy tulajdonságainak nincs kiszolgáltatva. Mindig van találat, mert nem róla van szó, hanem a helyzetről, melynek tudatosítása magasabb feladat, mintha csupán saját magát kellene tudatosá tennie.

*Ha a sztuacionista a kultúra ellen böszültséget tanúsít is, ez távolról sem jelenti, hogy az egészet, míg fennáll, le akarja rombolni. Az újat, mindig az újat. Az új fogalmának a meghatározása természetesen komoly sztuacionista feladat. Az irányzat új várost követel, új urbanitást, új építkezést, új házakat, üvegtetővel, hogy a csillagokat és a felhőket az ember a szobájából lássa. Nagy lépés ez a „kozmosz realizmus” felé. A házak forgathatók legyenek. A tudat és a cselekvés mértékét az ilyesmi gyökeresen megváltoztatja. A sztuacionista nem szöveglistás álmait. Többet új városok szerkesztésével foglalkoznak. Beszélnek „bizarr” negyedről, ahol a „boldogok” élnek, vagyis akik az élet örömeiben kívánnak elmerülni. Az „előkelők” és a „tragikusok” negyedéről, itt laknak a „gyermekbölcsék”. A „történet” negyedéről – múzeumok, iskolák, könyvtárak. A „hasznosság” negyedéről – kórházak, áruházak. Sőt beszélnek a „bűnösök” negyedéről is, mert ezek nélkül valódi urbanitás nincs. A lehetőséget a gonosz erők számára is meg kell nyitni. (Hamvas Béla: *Sarepta*, 300-301.o.)*

Mi, a XXI. század elejének urbanistái, könnyen felismerhetjük például a *tematikus parkok* megjövendölését, vagy a posztmodernnek nevezett Disneyland-esztétikát.

Christopher Alexander nyomán láthattuk, hogy a funkcionális szemlélet fő hiánya éppen az el nem ért funkcionális, vagyis hogy a módszer nem volt képes visszahozni a holisztikus

szemléletet, és egyebek között esztétikai problémái is ebből keletkeztek. De megoldja-e ezt a problémát a szituacionizmus?

Az egzisztencialista eszme-megvalósítás mozgatója a hatalmi akarat, úgy, ahogyan Nietzsche leírta, és az „eszme” csupán ennek fegyvere. S amikor ez az eszme *süket szöveggé* degradálódik a történelmi tapasztalat alapján, akkor ismét átélhetjük a szabadságot.

Ennek a képe a posztmodernnek mondott gondolkodás, benne az esztétika újbóli felértékelődésével, az „új” képével, ahogy Hamvas Béla mondta. A karmester a pillanatnyi szituációnak megfelelően beint a zenekart.

Vonzóvá teszi a dolgot, hogy mintha ismét megjelenne az *Én*, amit az „eszmék” a XX. században már-már eltapostak. Mint – hogy azonban a pillanatnyi helyzethez kötődik, ellenfélként, vagy legalábbis leküzdendő ellenállásként kell tekintenie mindent, ami van. A szituacionista városépítő éppúgy szemben áll a történelmi várossal, mint az egzisztencialista, legfeljebb az eszközei csekélyebbek az átépítésre.

Az egzisztencialista a rossznak ítélt társadalmat megjavítani óhajtja a maga mechanikus elvű beavatkozásával, folytatva tehát az általa kétségbevitte hitelességű barokkot. A szituacionista pedig ezt a rossznak ítélt társadalmat szét akarja rombolni.

Jellemző, hogy az „utca-ellenesség”, ami Le Corbusier számára is súlyponti kérdés volt, változatlanul megmaradt az új gondolkodási rendszerben, csak hogy a hivatkozási alapja megváltozott. Az utca baja már nem az, hogy „szarnoki”, hanem éppen ellenkezőleg, az hogy nem eléggé ellenőrzött. Ezt a hiányt pótolja a szituacionista fejlesztés számára az őrzött lakópark és a *plaza*, vagyis a városi társadalomtól elrekesztett, üzleti és biztonsági szempontból ellenőrzött mikroegység. Ezek a saját reklám-ideológiájuk szerint is ellenséges közegnek tekintik a várost és közösségét, és hozzájárulnak a lerombolásához is: a városok utcáin lévő boltok kihalnak, a mozik becsuknak, a lakóparkok tágabb térségében ugrásszerűen romlik a közbiztonság.

A szituacionizmusban egy alapvetően destruktív gondolat fejeződik ki. A *mai* szituáció ugyanis azzal a *tegnapival* szembe-sül, ami szintén csak egy pillanat volt, és a kettő között még elvileg sem lehet összefüggés. Tegnap még benzinkút kellett ide, ma pedig toronyszálló. Holnap talán tölgyerdő kellene – csak hogy az 80 év, amire nem érünk rá. *Ami lesz holnap?* kérdésre ezért e rendszerben semmiféle hiteles válasz nem adható. *Majd csak lesz valahogy*, hangzik ilyenkor a szentencia, megtoldva esetleg egy majdan bekövetkező új „tudományos eredménnyel”, amit ma még nem láthatunk. Több mint furcsa ez, hiszen itt nem egy magányos remete medítál a világ sorsa fölött, hanem olyanok, akik azt állítják, hogy a feladatuk az egész földkerekség életének dinamikus irányítása.

Az egzisztencializmus még tartalmazott valamiféle esztétika-szerű rendet, például a geometriai elrendezésekben, és holisztikus igényt is a funkcionális kapcsolatok rendjében. Például hogy olyan létesítményt, ahol nagy forgalom várható, oda telepítsünk, ahol a közlekedés jól megoldott. De a pillanat imádói számára idegen az efféle összefüggés.

Nyilvánvaló, hogy fölöttébb sokasodnak így a megoldandó problémák is, amelyek egyre költségesebbek.

A bomlás a kultúra minden területén folyik ugyan, de talán sehol sem annyira, mint a városépítésben. A nyugati civilizáció által átformált Föld városai sokkal nagyobbak, mint bármikor a történelemben. És ma már éppen azok a legnagyobbak, ame-

lyekkel kapcsolatban a pozitív meghatározás minimuma is elvesztett (Sao Paulo, Mexico City, Bombay, New Delhi) és csupán az a negatív definíció marad, hogy *a város az emberi káosz fizikai kerete*.

De a természetfilozófia tanúsága szerint a világban végülis rend uralkodik. Ezért ami egy adott szinten káosz, azt egy másik szinten meglévő rendezettség határozza meg. *Asztuáció* például a *profit* uralma alatt áll. (Tanúm lehet erre a mai Magyarország bármely épület- vagy várostervezője.) Építeni a beruházó tud, akit a profitráta motivál, és erről azt kell tudnunk, hogy annál nagyobb, minél rövidebb a megtérülési ideje.

A nagyváros káosza tehát rend, ha ebből a szemszögből nézzük. Viszont azt eredményezi, hogy az embert és társadalmát egy mérhetetlenül alacsonyabb rendű összefüggés, a megtérülési ráta alá sorolja. A szituacionista „teremtő szabadsága” szolgálaként lepleződik le. Megkapó itt a kontinuitás, ami a barokkal kezdődőleg minden, mégoly nagy tünő változáson át húzódik, a társadalomnak és megnyilatkozási formáinak a leépítésében. Hamvas Béla ezért mondta azt, hogy már nemcsak egyes politikai személyek, hanem maguk az egymást váltó világrendszerek is csupán foglyai a változhatatlan, arc és név nélkül való apparátusnak, aminek csupán bábjátéka mindaz, ami történik.

Szabó Lajos ezt a helyzetet nevezte *mammonizmusnak*, vagyis *gazdaságcentrikusan közvéleménnyé kocsonyásodott középsternek*.

Hogyan szervezkedik a Mammon? A tehetetlenség, alacsonyrendűség és középszerűség hármasságában. Feldfeszítve néhány idejében megrontott tehetség naív hiúságával, s mindez betetőzve az ártalmatlanná tett génusz dárdára tüzött fejével. A teória hozzá: Teremtünk embert és világot képünkre és hasonlatosságunkra, hogy mi legyünk mértéke és oka mindennek, ami létezik, abban, hogy létezik; és mindennek, ami nem létezik, abban, hogy nem létezik. (Szabó Lajos: *Vezess, vagy kövess!*)

A szituáció elvének az a legfontosabb következménye, hogy szükségképpen nem lehet más, mint értékmentes. Hiszen mindennek, amit értéknek mondunk, alapvető vonása egy bizonyos mértékű időállóság. Ebben az értékmentességben a teremtés illúziója a karmester pozíciójából jön létre, aki mindig jól felismeri a pillanatnyi követelményeket, szembe állítva a megmaradókkal. A pozíció rendkívül vonzó a *tehetetlenség*, *alacsonyrendűség* és *középszerűség* számára. Ámde, mint Szabó Lajos mondja, kettősen is rombolnia kell. Nemcsak a múltat, hanem a *valóságos* teremtésben rejlő jövőt is.

Ez annyira nyilvánvaló, hogy kezelési technikái is kialakultak már. A profitráta sajátossága például az, hogy tíz éven túl eleve nem tud kalkulálni. Viszont *létezni* mégis szeretne ezután is. A problémára manapság kettős megoldást alkalmaznak. A tíz év alatt használhatatlanná tett helyről el lehet vonulni máshová, vagy lokális igények szerint korlátozni lehet a profitot ott, ahol jövővel is kalkulálni akarunk.

Persze ahhoz, hogy lokális érdekről egyáltalán beszélhessünk, hordozójának is kell lennie, és ez más nemigen lehet, mint a folyamatosan és hosszú idő óta fenyegetett társadalom, hiszen az ő tíz éven túli érintettségük nyilvánvaló. Ennek az érvényesítési módja: a demokrácia. Ehhez viszont egy felelős elit létezése nélkülözhetetlen, mint ahogyan Bibó István mondta, és a kultúra értékeiben való többé-kevésbé közmegegyező-szerű megállapodás.

BUDAPEST-VÍZIÓK

A mi jelenlegi helyzetünk nem szükségképpen rendelkezik efféle ellensúlyokkal. *Elriasztanánk a vállalkozó tőkét!* – hallottam sopánkodni például egy képviselőt, midőn egy beépítési terv ellenében városrendezési szempontokra hivatkoztak.

Amit a nyugati civilizáció ma várostervezésnek mond, az mindenesetre a korlátozó szabályozás elvére támaszkodik az értéként meghatározott múlt nevében. Bármekkora is az idegenforgalom a velencei Szent Márk téren, mégse építenek oda toronyszállót, noha hatalmas profitot eredményezne. Ez láthatóan ellentétes az uralkodó szituacionizmus logikájával, és éppen ezért csak defenzív lehet. Márpedig minden defenzívába szoruló kultúra végülis vereségre van kárthatva.

V.

Nabukodonozor babiloni király palotájának a falára egy láthatatlan kéz felírta: *mene, tekel, fáresz* (megmértek és könnyűnek találtak).

És most, a XXI. század első évében felbukkant az *offenzív urbanisztika*, kétségkívül szokatlan városrendezési módszert választva, minthogy Ali Atta, az urbanista, repülőgéppel neki ment az általa korszerűtlennek tartott világrendet szimbolizáló felhőkarcolóknak.

Valószínű, hogy a terrorizmusnak ezt a hullámát fel tudják számolni. A figyelmeztető jel mégis érvényben van. Midőn megindult az ellenoffenzíva, az Angliában élő bevándorolt mozlímok negyedrésze ment volna harcolni a merénylők szövetségeseinek oldalán. Vagyis az ellen a nyugati civilizáció ellen, ahol élnek, és amely ezek szerint bár befogadta, de mégsem tudta őket integrálni. Többmillió emberről van szó, akik belátható időn belül várhatóan az ország lakosainak többségét teszik majd ki. Ez a fordulat nyilvánvalóan a szituacionizmus végét jelentheti, de egyúttal természetszerűleg a nyugati kultúra végét is.

VI.

Minden, ami a világon van, valamilyen értékben gyökerezik, és létének veszélyeztetettsége kapcsolatban van az alapját képező érték megrendülésével. Nietzsche ebben az értelemben beszélt az európai nihilizmus eljövételéről. A szituációhoz fűződő értékekről láttuk, hogy nem lehetnek időállóak, tehát valóságos értékek sem. Pedig a megmaradásra irányuló semmiféle kísérlet nem nélkülözheti a valóságos értéket.

Falak között bizonytalanba úszva
pillanatokból épül fel az utca,
és ha nem néznek rá, megsemmisül.
A zaj, a sebesség, a láz, a kórság
háttal az elrejtett halálra dül.
Csupán az ódon templom a valóság.

(Weöres Sándor: *Metropolis*)

A *mi Budapestünk* címmel jelent meg a város jövőbeli alakulásának vízióit felvázoló tanulmánykötet. A tanulmányok szerzői: Aczél Gábor, Czakó Gábor, Cselovszki Zoltán, Csontos János, Gansperger Gyula, Garamhegyi Ábel, Gauder Péter, Götz Eszter, Hankiss Elemér, László Miklós, Löffler Tibor, Lukovich Tamás, Meggyesi Tamás–Polónyi Károly, Miklóssy Endre, Sai-Halász Pál, Szálka Miklós, Varga-Otvös Béla és Vidor Ferenc. Ugyane témáról interjú készült négy építésszel: Cságoly Ferencsel, Finta Józseffel, Makovecz Imrével és Vadász Györggyel. A kötetet szerkesztő Lukovich Tamás és Csontos János bevezetőjéből idézzük:

Az elmúlt évtized folyamán nem született átfogó Budapest-vízió, illetve fejlesztési stratégia. E tervezési és kommunikációs hátrány megszüntetése az egyik legsürgetőbb feladat. Az új Budapest-jövőképét széles alapokra kell helyezni. E társadalmi részvétel első, kreatív szakasza lehet, hogy értelmiségiek vázolják elképzeléseiket a megújuló fővárosról. Ezen elképzelések többsége merész, ambiciózus, fantáziadús – a stratégiai tervezés módszerével pedig olyan rendszerbe foglalható, melynek működtetése feszített, de elérhető célok kitzésével látványos városfejlődéshez vezethet. Budapestet a globális gazdasági és városversenyben „helyzetbe” kell hozni, s az ezt ambicionáló fejlesztési politika megformálását egy ilyen gondolatár is segítheti. A közös gondolkodás: – hozzájárulhat Budapest „elhelyezéséhez” Európa és a világ befektetői térképén; – markáns Budapest-önképpel magabiztosságot kölcsönözhet a város polgárainak; és – üzenetértékű lehet, hogy a budapestiek nem elszenvedni, hanem formálni akarják hosszabb távú jövőjüket.

A közeljövőben kerül a Fővárosi Önkormányzat elé Budapest hosszú távú fejlesztési koncepciója, amelyet más szakmai és civil szervezetekkel együtt a Védegylet is véleményezett. Állásfoglalásukra, amelynek lényege az, hogy a város növelése helyett annak minőségi javítása legyen az elsődleges cél, később visszatérünk. Ugyanehhez a kérdéshez szól hozzá a kötet több szerzője, közülük Cságoly Ferentől, majd Makovecz Imrétől idézünk interjúrészleteket. (Előbbi jól egészíti ki Pogacnik írását.)

CSÁGOLY FERENC

A város számomra: lény. Lény, melynek szelleme egyesíti az általa elfoglalt hely szellemét, az egymást követő korok szellemét és a teremtő emberi szellemét. Lény, melynek fizikuma a házak sokasága, az utak hálózata, a telkek osztása. Szellem és anyag bonyolult struktúrája, térben és időben egyaránt létező, egzaktt és elvont elemekből egyaránt építkező összetett szövetek – városlény.

...A víz – mint az élet szimbóluma – számtalan nagyváros gyökereit táplálja, de szinte egyedülálló ezek között Budapest, ahol a folyó két drámaian különböző táj határvonalán halad. ... Az Alföld felé nyíló végtelen panoráma, a Várhegy őrzálló, önálló tömege, a Gellérthegy komor és kemény sziklafala, a szigetek erdős-ligetes képe, és maga a Duna, e komoly és méltóságteljes folyam, ... Két világ találkozik ezen a helyen, két egymástól gyökeresen eltérő génusz kapcsolódik össze. Egyfelől a tágas síkság, a korlátlan szabadság, a nyíltság és egyszerűség génusza,

másfelől a Dunáig lenyúló hegyek változatos, szeszélyes és fordulatokban gazdag szellemisége. ... Mint férfi és nő, úgy egészíti ki egymást a két oldal, úgy válik egésszé. A szellemiségek összefonódása bizonyosan hatással volt minden idetelepülőre, hiszen elődeink jóval érzékenyebbek voltak nálunk a szellemi világ hatásai, a transzcendentumok iránt.

A síkság karaktere férfias. A végtelen horizontban egyesül a férfi énjében egyaránt meglévő praktikus és idealista oldal, a határtalanságon merengő költőiség és a távoli célokat kitűző gyakorlatias én. A férfi lelke átlátható, mint a távolról szemlélt síkság. A hegyes-dombos oldal karaktere nőies. A szépség, a változatosság, a teljességében átláthatatlan, titkokat mindig rejtő, lágy és kedves vidék a nő habitusának jegyeit hordozza. Ami a folyó egyik partján egyenes, az a másikon íves, ami az egyik szöglet, a másikon domborulat, ami itt kiszámítható, az ott változó és rejtelmes. Azt hiszem, nincsen a világon még egy olyan város, ahol ilyen eleven formában jelenne meg a szimbolikus nő és férfi, a szimbolikus emberpár közössége.

Ákár érezzük e mögöttes szellemi tartalmakat, akár nem, ezek működő hatások, jelenlétük valóságos, erejük több és elevenebb, mintha elvont szimbólumok lennének. Ez az erő a város alapvető, legmélyebben megbúvó, de legáltalánosabban érvényesülő hatása. A városlény esszenciája.

A két szellemiség nemcsak a hely, a természeti táj képi megjelenésével kapcsolatos, hanem számos más síkon és vetületben is jelentkezik. Felfedezhetjük nyomait az épületek habitusában, a beépítés karakterében, az utcák vonalvezetésében. Érdekes kaland e géniusok titkait nyomozni ma, amikor gondolkodásunkat behatárolják a ráció korlátai, és már a kérdés felett is elbizonytalanodunk: valóságos dolog-e a *genius loci*, vagy szép szimbólum csupán?

A városépítés mint lehetőség nem stílus, hanem szellemi kérdés. A minőség, a speciális karakter érvényesítésének kérdése. Ez a szellemiség a népi építészetben is megjelenik: tudatában van saját korlátainak, de kihozza belőle a maximumot. Nincs jogosultságuk azoknak a kifejezési formáknak, amelyek érzéketlenek a helyi viszonyokra. Az alapelemek felismerésén áll vagy bukik minden: tudatában vagyunk-e a gyökérzetnek, a történelemnek. Nagy terük nyílik e folyamatban a személyes választásoknak is: e sajátos erő keresgélese, kifejeződése nélkül mindenféle városépítéssel illékonyvá válik. Mostanára az ideák is gyorsan devalválódtak – korunk épületeiből gyakran hiányzik az a kisugárzás, ami benne van egy román templomban, mégpedig úgy, hogy szinte futkos az ember hátán a hideg.

A hely nemcsak különböző táji jellegek találkozási pontja, de magasabbról nézve és az egész Európát látva: kapu, átjáró Kelet és Nyugat, Róma és Bizánc között. A hely története ennek az állandóan konfrontálódó két hatásnak a drámája, tragédiája. A különböző népek és kultúrák találkozási pontja itt többnyire pusztító, véres eseményekben testesült meg. A hely arculatán ott maradtak ezeknek a nyomai, a sebhelyek és forradások. Háborúnak és békének, kelet és nyugat hatásának állandó változásában csiszolódott a város. Toleráns lett, befogadóképes, elszokott az állandóságtól, és rá kellett jönnie arra, hogy az alkalmazkodóképesség itt életszükséglet. Korok jöttek és tüntek el, de a város titokzatos emlékezetében megőrződött minden. Van, ami teljes részletességében, van, ami csak szilánkokban, de a türelmesen figyelő ember számára az egymást követő korok és hatások lenyomata ott lapul a kövekben és a házakban, az utcákon és a tereken.

... Budapestnek nem kellene már tovább terebélyesednie: túlnőtt egy elviselhetőségi határon. Hatalmas területen fekszik, így a kertvárosi burjánzás érhető – de nem feltétlenül jó. Igazából a város közepét, a lényegét, a szívét kellene karakteresen megőriznünk. Átmenteni fantasztikus adottságait jövő generációknak. Az előző századforduló előtti nagy fellendülést hajlamosak vagyunk etalonnak gondolni – s nem is tévedünk nagyot. Ez is arra hajlamosít, hogy a giga-mega fejlesztések helyett a minőségre összpontosítsunk: a tisztaságra, a rendezettségre, az élhetőségre. Budapest egy emberöltővel ezelőtt élhetőbb város volt, mint manapság. Az itt lakóknak visszatérő programjuk volt, hogy kiültek a Duna-parti lépcsőkre: nézték a folyót, s közben lehetett beszélgetni. Ma azt tapasztaljuk: a városlény hovatovább szörnyeteggé válik, kezdi felzabálni az embert. Vissza kell fordítani ezt a folyamatot. ... Az elmúlt tíz-tizenöt év gazdasági átalakulásai folytán nemcsak az ország immunrendszere gyengült le, hanem a fővárosé is. Vírusok támadják Budapest szívét, s a plázásítás ellen csekély a védelem. Ez a kór nemcsak építészeti, hanem szellemileg is veszélyes. Ha a globalizáció, az amerikanizáció erőszakossága kontroll nélkül érvényesülhet, az maga a szellemtelenség. Budapest gyönyörű, érzékeny „páros város” – a pénz diktátumába akár bele is halhat.

Nem befektetés-ellenességet hirdetnek: tőke nélkül városépítés sem létezik. A tőkének azonban nincsen stílusa – azt nekünk, városlakóknak kell kölcsönöznünk. Talán jól mutat a statisztikákban, de a Moszkva tér foghíjaiba beépített szörnyű doboz sem építészeti, sem a városlény szempontjából nem megoldás. A diktatórikus átfarmálás nem célravezető – finomabban, érzékenyebben, pontról pontra haladva tudhatunk csak hűek maradni Budapest szellemiségéhez. Ha azt tapasztaljuk, hogy a lakosság csökken, ne a mennyiségi fogyás aggasszon – lássuk meg mögött a gyógyítást, a buszgatás hiányát. Egy öreg fa sem alakítható át tetszés szerint: öntözni, metszeni kell, hogy kedve legyen az élethez, s mindannyiunk gyönyörködésére szolgáljon.

Budapestnek nincs szüksége vízióra, mert van arca. Az arcápolás a kérdés. Csakis az önmagukban bizonytalan emberek akarnak folyvást új arcot látni, ha a tükörbe tekintenek. Hasonló ez a készletés a gyermek mohóságához, aki mindig már a következő játékra gondol. Az ideális városvezetés olyan, mint az ideális ember: önzetlen, okos, nem a saját útjait egyengeti – elég nagyvonalú ahhoz, hogy felnőjön a megoldáshoz. Főleges köntörfalazni: Wekerlék, Klebelsbergék, Podmaniczkyk kelle nek. A Wekerle-telep a XXI. századnak is mintaként szolgálhat, építészeti és szociálisan is. Piciny enciklopédiája a városnak: miként egyesíthető az érdekes, a hasznos és a szép. A lakóparkok mégsem ezt a szellemiséget követik, a Wekerle-telep kiindulópontjául szolgálhat viszont a szociális lakásépítésnek.

A nagyívű központi városfejlesztéseket szerencsére nem lehetett mindenütt véghezvinni – például Óbudán így is eltűnt a fejleszhető városszövet, amit egy gettószerű megoldásért áldoztak fel. A panel lakótelepek gondjának kezelésére néhány évtizedünk van. Ha most elindulna egy, az eddiginél sokkal nagyobb szabású szociális lakásépítési program, évi néhány tízezer nagyságrendben kiválthatóak lennének a fővárosi panelek, mielőtt összedőlnek. Egy szociális lakótelep legyen kicsi, ökológikus, autonóm, legyen a kisközösségek melegágya. Egy nagyváros pedig álljon össze lazán összefüggő kisvárosokból, hierarchikus szomszédsági rend szerint. Ehhez a konglomerá-

tumhoz pedig a természet is hozzátartozik: az urbánus világ magában hordja saját kritikáját, dekadenssé válik, ha nincs természeti kapcsolata.

MAKOVECZ IMRE

Ha Budapest mai állapotát vizsgáljuk, s a diagnózis után megkísérlünk a gyógymódra is javallatot adni, különféle megközelítési lehetőségek kínálkoznak.

Az egyik az, ha a város változási mechanizmusát vesszük nagyító alá. Budapest „nőtt város”, úgyszólván automatikusan formálódott ilyenné, fejlődését lényegében nem befolyásolták. Első pillantásra is szembeszökő, hogy egyre nagyobb méreteket ölt. Meggyőződésem ugyanis, hogy a szuburbiaival együtt kell kezelni: Veresegyháztól Csobánkáig ugyanarról a városról beszélhetünk. Ez a megsokszorozódott lélekszámú település azonban a peremvidékein nemcsak a műszaki, de a kulturális infrastruktúrát is nélkülözi. A régi és kicsi településközpontok túlterheltek, nem képesek elviselni az agglomerációs nyomást. E peremvárosoknak a városközpontozóhoz való kapcsolódása viszont ugyanolyan, mint negyven éve: két szatellit-település lakói rendszerint csak a belvárosi részek érintésével juthatnak el egymáshoz, ellenben például Piliscsabát Ürömről át ma már belvárosi méretű forgalomban lehet csak megközelíteni.

...A forgalomszámlálási adatok árulkodóak: a Budapesten közlekedő gépjárművek 25 százalékát az átmenő forgalomnak, másik 25 százalékát a vidékről a fővárosba érkező ügyintézőknek „köszönhetjük”. A maradék 50 százaléknak a megoszlása viszont arról tanúskodik, hogy ugrásszerűen megnőtt a peremkerületek forgalma. ... Itt látni a bűnös mulasztást, hogy mindenféle részérdekek megakadályozhatták a környező bezárást, mindmáig csak tervei léteznek az északi Duna-hídnak, s nem épültek parkolók sem – kivéve a raktárházakat, azoknak viszont nincs tömegközlekedési kapcsolatuk, így nemhogy csökkentenék a forgalmi terhelést, inkább növelik azt. Somásan megállapítható: minden út- és villamosfelújítási sikerpropaganda ellenére, átfogó koncepció híján csődbe került Budapest közlekedése. ...

Nincs körvonalazható levegőkoncepció sem: Budapest változatlanul az álló autók és járó motorok városa. E minden képzeletet meghaladó motorizációval párhuzamosan beépültek a város környéki erdők – a budai kerületekben például a korrupció olyan mértékűvé vált, hogy az övezeti besorolások minden jelentőségüket elveszítették. Fásoraink haldokolnak – cseréjükrol, újjáélesztésükrol szó sincs.

Egy másik megközelítés a külvárosok felől lehetséges. Az elhanyagoltság, a megváltozott szociális összetétel immár nem peremvárosi jelenség: a szlömösödés a Nagykörútig, sőt a Kálvin térig behatolt a belső városrészekbe. Vannak pontok, ahol ez a leépülés már évtizedekkel előbb megindult: a Blaha Lujza téren elég volt felrobbantani a Nemzeti Színházat, hogy a Népszínház utca üzenete behatoljon a terre, a homlokzat mögül eltűnjön az igazi EMKE, a környékről a polgári mértéktartás.

Neuralgikus pont a házigyári lakótelepek világa is. A város peremén található lakótelepek amortizációját már pontosan ismerjük a nyugat-európai előképek miatt. Ez a leépülés elsősorban nem műszaki, hanem erkölcsi jellegű. A lakáspiac jellege Nyugaton olyan, hogy a lakótelepről kiköltözők helyére már nem költözik be senki – a helyükre azonban behúzódik a deviancia. Kölni, stockholmi példák mutatják: a lakótelepek népét

az illető városok vezetése másutt megépített lakásokba költözteti, a panelházakat pedig felrobbantja, dombot csinál belőle, a tetejét meg befűvesíti. A keletnémet tartományokban – Drezdában, Lipcsében – átmeneti szükséglakásokba költöztetik a panellakókat, az 50 négyzetméteres lakásokból 100 négyzetméteresekeket csinálnak, széles erkélyeket alakítanak ki, elvégzik az elmaradt hő- és hangszigetelést, s úgy költöztetik vissza a régi lakók felé. Mindez persze rengeteg pénzbe kerül, de számítanunk kell arra: Csepeltől Káposztásmegyeryig sorra hozzá kell nyúlnunk ezekhez a városrészekhez. ... Az is könnyen belátható, hogy annak a családnak, amely a hatodik emeleten egy ötven négyzetméteres lakásban él, maximum egy gyereke lehet. Ő is ingerszegény környezetben, autóparkolók és nyomorult növények között tölti a gyermekkorát – ráadásul a játszótérek mára veszélyzónák lettek, ahol a kulcsos gyerekek csapatokba verődve csatangolnak. Reményük sincs emberi életre, gyűlölik a politikát, nincs jövőképük, hazafogalmuk, hiányzik a hitük a felemelkedésben. Másod- és harmadgenerációs parasztivadékok ők, s úgy kerültek urbánus környezetbe, hogy megszüntették a paraszti osztályt, ahová tartoztak – s már nem is fognak többé visszamenni falura.

...Egy komoly városvízió megalkotásához elsősorban a kerületek kezelhetetlenségét kell kezelni. A XI. kerület például 170 ezer ember lakóhelye, akik között a gellérthegy villatulajdonosok épp úgy megtalálhatók, mint a kelenföldi panellakók. Előjáróságokat kell kialakítani, amelyek megmaradhatnak a kerületek kebelén belül, de fontos önkormányzati jogosítványokkal rendelkeznek. Hatvan-hetven ilyen előjárósággal meg lehetne oldani „a kisvárosok nagyvárosának” minden égető gondját. Azaz nem a fővárost, hanem a kerületeket kell megerősíteni oly módon, hogy csak a nagyobb döntésekkel, s ne a kerítésengedélyekkel kelljen foglalkozniuk.

A vízió kialakításának akkor van ideje, ha az azt megalapozó feltételrendszert biztosítottuk. Ennek híján reménytelen a fővárosi főépítész dolga: a mai helyzetben ugyanis legfeljebb politizálni lehet – várost vezetni nem. Aligha véletlen, hogy a vidéki városaink színvonala messze meghaladta a budapestit élethezésben, a közbiztonság tekintetében.

Első lépésként tehát megkerülhetetlen a közigazgatás integrációs reformja. Az előjáróságok aztán kidolgozzák a saját városrendezési terveiket, majd ezeket jóváhagyják a kerületek, illetve a Városháza. Hiszek benne, hogy a koncepciótlan fővárost az előjáróságok irányából lehet megújítani. Ehhez pedig döntési „fát” kell kialakítani, s nem központi irányításban gondolkodni.

Jómagam nem hiszek a hosszú távú víziókban, ha hiányzik alóluk a feltételrendszer. Egyelőre semmiféle vízióknak nincs meg a feltétele. De ha elindulnak konkrét alkotói folyamatok (mi legyen Budafokkal, Veresegyházzal vagy Gazdagréttel), azokból kikerekedhet egy markáns jövőkép. E tekintetben a budapesti városrészek és az agglomeráció települései egyazon városzövetet alkotnak. Jaj annak a városnak, ahol a fejlesztésben mindent felülbíráló központi akarat érvényesül! Ott az új elképzelések mindig zárványként fognak beékelődni a várostestbe. Ha tehetséges előjárósági főépítészek ütköztetik részvízióikat, abból kialakulhat szerves város. Ezeket a helyi elképzeléseket fűzi fel aztán a közös infrastruktúra. A város bonyolult lény – sok türelem és lelemény szükségeltetik hozzá, hogy életre keltsük. ... Ami egyedül számít, az a polgári létszemplélet: képesek-e az emberek a városukra, mint poliszra gondolni. ...

HUSZADIK SZÁZADI DOKUMENTUMOK

Rovatunk címéhez képest ismét rendhagyónak kell lennünk, ahogy az korábban is történt a XVIII. századi úgynevezett „Nagy Péter Végrendelettel”. Most olyan személyiség életpályáját és gondolatait ismertetjük, aki a XIX. századi, viktoriánus Anglia gyermeke volt, ám az általa felvetett gondolatok és kezdeményezések hatása egészen máig ér. Cecil John Rhodes brit gyémántmágnásról van szó. Neve egyet jelent a WASP (White Anglo-Saxon Protestant: fehér angolszász protestáns) faji felsőbbrendűség jelenségével, ami az angolszász népek missziós tudatából fakad: Rhodes egy titkos társaság irányítása alatt Angliát az egész világ tanítójává akarta tenni, és meg akarta alapozni az egész világra kiterjedő anglo-amerikai gazdasági, politikai, kulturális uralmat.

Az erről a misszióról kialakult különféle rendű-rangú nézeteket hívják a történészek és mások félrevezető módon „összeesküvés-elméletnek”, ami azonban, mint az Rhodes Hitvallásából kitűnik, korántsem elmélet, hanem sokrétűen adathozható gyakorlat, mint ez rovatunk korábbi ismertetései, valamint a *Szabad Gondolat* folyóirat cikkei is igyekeznek bemutatni, nem valamely ellenséges érzület fölkeltése, hanem korunk valódi történelmének megismertetése céljából, hogy ebből a megismerésből fakadóan keressük jövőbe vezető útjainkat. Hozzátehetjük: a nemzeti egységre törekvés terén akár tanulhatunk is Cecil Rhodestól.

Életrajzírói azt állítják ugyan, hogy a szabadkőműves rendbe oxfordi diákévei alatt belépett Rhodes elképzelései egy titkos társaság megalakításáról álmok maradtak, és csupán a Rhodes-ösztöndíj valósult meg, melyet évente mintegy százan kapnak meg a világ minden részéből. Más forrásokból, különösen Carroll Quigley, a Georgetown Egyetem egykori történészprofesszora (és Bill Clinton mentora) könyveiből azonban tudjuk, hogy Rhodes és társai, az okkultista és befolyásos újságíró William T. Stead, és Viktória királynő tanácsosa és barátja Lord Esher 1891. február 5-én valóban megalakították titkos társaságukat, melyet Rhodes javaslatára a jezsuita rend mintájára szerveztek meg. Rhodes halála után barátja, trösztjének vagyongazdálkodója és a későbbi hadügyminiszter, Lord Alfred Milner (1854-1925) társával, köztük Nathan Rotschilddal, Arthur Balfourral (1902-1905 között brit miniszterelnök) 1909-ben híven továbbvitték Rhodes kezdeményezését és újabb titkos társaságot hoztak létre Roundtable (Kerekasztal) néven. Lord Milner így nyilatkozott egyszer magáról: *Tudja, az én patriotizmusomnak nem geográfiai, hanem csupán faji (raciális) határai vannak. Én a brit faj patriotája vagyok.* A Kerekasztalból nőttek ki és kaptak kezdeményezéseiket a londoni Royal Institute of International Affairs és a New York-i Council on Foreign Relations külpolitikai intézetek, tervezőműhelyek. A Roundtable Csoport Angliában ma is kiadja folyóiratát, a Roundtable Commonwealth Journal of International Affairs-t (www.moot.org.uk/history.html). Egyik alapítója Lord Milner, a többiek közül ketten, Geoffrey Dawson (a The Times egykori főszerkesztője) és Philipp Kerr, Lord Lothian (washingtoni nagykövet 1939-1940) a weimari, illetve náci Németországgal kapcsolatos „megbékeltetési” politika jelentős alakítói voltak. A Kerekasztal csoport komoly befolyással bírt az I. világháborút

követően kialakult Népszövetség, az ENSZ elődjének stratégiájára.

A titkos vagy féltitkos angolszász és immár nemzetközi (Bildberg Csoport, Trilaterális Bizottság, Mont Pelerin Társaság, Davosi Világtalálkozó, Skull and Bones Rend, B'nai B'rith, központi bankok stb.) politika lényege, hogy az előtérben nyilvános, „jótékony”, demokratikus célokat magáénak valló szervezeteket ugyanúgy mozgat, mint ezzel szembenálló csoportokat is, valódi célja azonban a Rhodesig illetve még korábbi időkig visszavezethető elképzelés egy „új világrend” kialakítására, melyben az emberi fejlődés lehetséges magasabb eszméit, valóságát mindenki számára elfogadhatóan tálalt, de lényegében önző célok érdekében fokozatosan kiiktatni igyekeznek. Ez a sajátos kettősség, ellentmondásosság Rhodes megnyilvánulásaiiban is jól nyomon követhető. Quigley azt írja a Rhodes-Milner csoportról: *Létezik és létezett nemzedékeken át egy nemzetközi anglofil hálózat, amely bizonyos fokig úgy működik, ahogy a radikális jobboldal vélekedik a kommunisták ténykedéséről. Ennek a hálózatnak, amelyet a Kerekasztal-csoportokkal azonosíthatunk, ténylegesen semmi averziója nincs, hogy együttműködjön a kommunistákkal, vagy bármely más csoporttal, és ezt meg is teszi. Ismerem ennek a hálózatnak a tevékenységét, mivel húsz éven át tanulmányoztam, és a 60-as években két esztendőre engedélyt kaptam, hogy vizsgáljam irataikat és dokumentumaikat.* (Tragedy and Hope, Liberty House Press, 1966.)

Először Rhodes életrajzát közöljük, majd egy összefoglalást titkos társasága létrejöttének okkult-biográfiai háttéréről. Meg kell jegyezni, hogy amikor ezzel az utóbbival találkoztam a reprezentatív, Rhodest nagyra értékelő honlapon, eléggé megdöbbentem: egy szabadkőműves szimbólum képe után, az oldal közepén egyszerűen Hitler profilja bukkant fel, és kettejüket mint hasonló minőségű, nagy férfiakat méltatták egymás mellett! Hitler méltatása és nagyraértékelése egy tösgyökeres angol honlapon! Nehéz megfogalmazni, de úgy vélem, a honlapnak valami különös hátsó szándéka is lehetett ezzel: magas piedesztálra helyezni az angolszász faji világuralom egyik megalapozóját, és ugyanakkor ezt a gondolatot ellenszenvessé tenni Rhodes és Hitler párhuzamba állításával. A honlapot nyilván nem amatőrök csinálták. Talán épp így vették rá a huszadik század első felében bizonyos körök a Wall Street bankembereit, nagy amerikai cégeket, hogy – miként az amerikai történész, Anthony C. Sutton kutatásai alapján a 70-es évek óta ismertté vált – befektetéseikkel, átutalásaikkal, technológiával támogassák nemcsak a bolsevizmus, hanem Hitler és a náciizmus felemelkedését is? Egy „kettős konspirációról” lenne szó, amennyiben az angolszász világuralmi törekvések mélyén, még ezeket is manipulálva, támogatva-lejártatva egy rejtélyes okból ezt is aláadni törekednek? Mindezt tetézi, hogy a politikai cionizmus megalapítója, Theodor Herzl is nagyra értékelte Cecil Rhodes-t és tanulmányozta módszereit: ahogyan ő Afrika egyes törzseit megfosztotta a területük feletti ellenőrzéstől. Herzl, illetve elképzeléseit támogatta a Kerekasztal Csoport, részben a Peel bizottságon keresztül, melyben egykori gyarmatügyi

szakértők vettek részt (ld. Balfour deklaráció, Herzl naplója, rabbi dr. Chaim Simon: *A Historical Survey of Proposals to Transfer Arabs from Palestine 1895-1947*. Israel, 1998). Igaza van tehát Quigley-nek, és a Rhodes-Milner-féle Kerekasztal tevékenysége körül kell keresnünk a magyarázatot a XX. század döntő eseményeihez. Az igazságot olyannyira elleplezték, hogy vélhetően még sokáig csak az események után fogunk kullogni, az „összeesküvés-elmélet híveinek” bélyegezve.

Ismertetésünket Rhodes 1877-es *Hitvallásának* dokumentumával zárjuk. (Később papírra vetett még két testamentumot, de ezekben csupán kibővítette eredeti elképzeléseit.)

Z. Tóth Csaba

CECIL RHODES ÉLETE ÉS TITKOS TÁRSASÁGA

Cecil John Rhodes az angliai Bishops's Stortfordban született 1853. július 5-én. Kilencen voltak testvérek, apja lelképásztor volt. Kamaszkorában kialakult tuberkulózisa miatt az orvosok azt tanácsolták, küldjék Dél-Afrikába, ahol a száraz, egészséges klíma jótékonyan hathat a fiú állapotára.

1870-ben a sápadt fiú kihajózott Dél-Afrika felé, ahol idősebb bátyjával, Herberttel találkozott, aki egy gyapotültetvényt vezetett Natal tengerparti régióban. Ugyanebben az évben megdöbbentően gazdag gyémántlelőhelyet találtak Kimberleyben, 800 km-re a szárazföld belsejében. A meggazdagodás vágyától vezetve Cecil és Herbert 1871-ben átvándorolt a dél-afrikai pusztán, csatlakoztak a gyémántláztól hajtott szerencsevadászok tízezreihez. Rhodes ügyes üzletembernek bizonyult, és hamarosan jelentős szerepe volt Kimberley fő bányakereskedéseinek egyesítésében. A De Beers bányabirodalmat 1880-ban alapította és ezzel minden időkre monopolizálta a gyémántipart. A világ akkori gyémántkitermelésének 93 %-a összpontosul ekkortól a kezében.

A Kimberley-ben töltött kilenc év alatt Oxfordban is folytatta tanulmányait, és 1881-ben diplomát szerzett. Oxfordban lángolt föl benne az ambíció, hogy magát a Brit Birodalom kiterjesztésének szentelje, és ezt az álmát a gyémántokból szerzett vagyonából kívánta megvalósítani. Azt követően, hogy 1880-ban megválasztották Fokföld parlamentjének tagjává, Rhodes energiájának nagy részét e terveire fordította – végső álma: *vörösrre* (a brit lobogó sávjainak színére) *festeni a térképet Cape-től Kairóig*. 1889-ben megalapította a Brit Dél-Afrika

Társaságot, és a brit kormánytól királyi felhatalmazást kapott az északabbra fekvő Mashonaföld elfoglalásához. 1890-ben Fokföld miniszterelnöke lett. Rhodes expanzív terveinek fő akadálya a Transzvál Köztársaság volt, amelyet 1860-ban a búrok (holland telepesek) alapítottak, akiket nyugtalanított brit uraik elnyomása Fokföldön, és az 1830-as években elvándoroltak észak felé. A Transzvál Köztársaság senkit nem érdekelt különösebben, csupán saját, túlnyomórészt gazdálkodó polgárait, egészen 1887-ig, amikor mesésen gazdag aranylelőhelyeket fedeztek föl a Witwatersrand területen. Külföldiek tízezrei, köztük angolok özönlöttek Transzválba, szerencsésüket keresve. Az afrikánerek elnöke, Paul Kruger megtagadta, hogy ezeknek a *uitlander*-eknek, idegeneknek politikai jogokat adjon, és Rhodes, aki a Köztársaság autonómiáját saját, északra irányuló terjeszkedése megkerülhetetlen akadályának tekintette, összeesküvést szőtt a búr többségű kormány megbuktatására. Közeli barátjával, Dr Leander Jameson-nal egy hadosztályt szervezett, melyet Pretoriába vezettek, hogy felkelést robbantsanak ki a Kruger-kormány ellen. A Jameson-támadás 1895-ben teljes fiascoval végződött, és éles szembenállást eredményezett országszerte az angolok és a búrok között. A brit kormány megrögtta Rhodes-t akciója miatt és megfosztotta fokföldi pozíciójától.

Ezt követően Rhodes sok időt töltött Rhodéziában, ahol szeretett országa fejlesztésének szentelte magát. Közben feszültségek keletkeztek Rhodes telepesei és a bennszülött shona és matabele népesség között. Fegyveres felkelés tört ki a fehér telepesek ellen, ami általános hanyatláshoz vezetett. 1896-ban, kétségtelenül a legjobban időzítve, Rhodes és három társa fegyvertelenül elindultak a Matopo Hillnél fekvő matabele erőseghöz, hogy a békéről tárgyaljanak. Egy sziklás, amfiteátrum-szerű helyen csendesen figyelő harcosok ezrei fogadták őket. Rhodes figyelmeztette egyik társát: *Ez azon pillanatok egyike, amelyek értékessé teszik az életem*. A matabele főnökkel folytatott hosszas tanácskozás során Rhodes meggyőzte őket, hogy le tegyék a fegyvert.

1899 októberében a britek és a búrok között parázsló ellentét végül az angol-búr háború kitéréséhez vezetett. Rhodes abban az időben Kimberley-ben volt, ahol a város négy hónapig tartó ostroma során kelepcébe csalt 5000 búr különítményt. Kimberley védelmében, amelynek lakói nagyrészt a De Beers társaság alkalmazottai voltak, a támadók megfuttatására egy különleges tűzéri fegyvert is kifejlesztett, amelyet „Hosszú Cecilnek” neveztek el.

Rhodes gyenge szíve 1902. március 26-án mondta fel a szolgálatot. 49 évesen hunyt el fokvárosi tengerparti nyaralójában, két évvel azelőtt, hogy a Jameson-támadás nyomán kialakult angol-búr háború befejeződött. Rhodes tevékenysége jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy halálát követően Afrika közel egymillió négyzetmérföldnyi területe brit uralom alá kerüljön.

A Rhodes ösztöndíj

Rhodes vagyona nagyobb részén ösztöndíjat alapított alma materében, az Oxford University-n. Úgy végrendelkezett, hogy ösztöndíjában azok a fiatal emberek részesülhetnek, akik: *irodalmi és tudományos tehetséggel bírnak, az emberiség, az igazságosság, a bátorság, a kötelességtudat erényével rendelkeznek, rokonszenvvel viseltetnek a gyengék megvédelmezésére, a jóság, az önzetlenség és a barátság iránt, valamint iskolá-*

jukban kitűnnek morális jellemükkel, és ezzel törekednek megszerezni társaik megbecsülését. Rhodes eredetileg 52 ösztöndíjast akart támogatni évente. Huszan voltak azokból az országokból, melyek részei voltak az akkori Brit Birodalomnak (Kanada, Ausztrália, Dél-Afrika, Rhodézia, Új-Zéland, Új-Foundland, Bermuda és Jamaika) és harmincketten az USA-ból. Egy évvel halála előtt ezt a számot kiegészítette öt fővel Németországból, amire Vilmos császárral történt találkozása inspirálta.

1977-ben a brit parlament megváltoztatta Rhodes kifejezett óhaját, hogy ösztöndíjában csak férfiak részesülhetnek, és azt nők számára is adományozhatónak ítélte. Ugyanakkor más országok pályázói előtt is lehetőségeket nyitottak (India, Pakisztán, Nigéria, Szingapúr, Malajzia, Kenya, Hong Kong és az Európai Közösség). Jelenleg évente kilencvennégy fő részesül a Rhodes-ösztöndíjban (összesen 5300-an kapták meg eddig). A jelenkor legismertebb Rhodes-ösztöndíjasa Bill Clinton. A 2002 februárjában Fokvárosban alapított Mandela Rhodes Alapítvány a Nelson Mandela Alapítvány és a Rhodes Trust közös kezdeményezése Afrika humán erőforrásainak fejlesztésére, különös tekintettel Dél-Afrikára. Ehhez a Rhodes Trust 10 millió fonttal járult hozzá és további 20 milliót kíván összegyűjteni.

A titkos társaság

Amikor unintelligens társaságban vagyok, vagy amikor az emberek kis játszmáikat játszik, vagy ha egyedül vagyok egy vasúti kupéban, ... az én nagy ideámra gondolok. Ez a legörömtelibb társ a számomra. (Cecil Rhodes)

Cecil Rhodes hihetetlen sikereit – a világ egyik leggazdagabb embere, a De Beers gyémántbirodalom megteremtője, egy új ország megalapítója, a Rhodes-ösztöndíj létrehozója volt – egyszerű dolog motiválta: az ő „nagy ideája”. Ez az idea 24 évesen ébredt fel benne, mint egy vallási kinyilatkoztatás. Ami érdekes: az Oxford University-n működő szabadkőműves rendbe történt beavatását követő órákban kapta a sugallatot.

Bár Rhodes némiképp lenéző volt a szervezet iránt, amelyhez csatlakozott (mint írja: *csodálkozom, hogy emberek nagy csoportja a legképtelenebb, legabszurdabb rítusokkal foglalkozik*), tény, hogy bármilyen volt is a kőműves beiktatási szertartás, amelyen keresztülment, előidézett egyfajta epifániát a fiatal hallgatóban.

A ceremónia utáni este Rhodes azon merengett, ami aznap történt. Ekkor, mint megfogalmazza: *egy idea csillogott és táncolt a szemeim előtt, mint lidércfény, s végül egy tervvé állt össze.* Azonnal tollat ragadott és megírta a *Confession of Faith*-t, Hitvallását, amelyben körvonalazta törekvéseit: titkos társaságot kell alapítani a Brit Birodalom támogatására és az egész angolszász faj egyesítésére egyetlen birodalomban, beleértve Amerikát. Attól a naptól, 1877. június 2-tól kezdve Rhodes-nak határozott küldetése, vezérlő csillaga és inspirációja volt. Amikor kialakult benne a bizalom valaki iránt, híven előadta neki hitvallását, hitt az emberi élet közvetlen megváltoztathatóságában. Történeteszek és életrajzírok bírálják naivitását, de tény, hogy amikor Rhodes másoknak beszélt ideájáról, gyakran ugyanazt a hatást érte el náluk, aminek következtében készséggel felajánlották segítségüket fennkölt céljai eléréséhez.

Volt még egy esemény Rhodes életében, nem sokkal oxfordi „megvilágosodása” után, amiről csak nehezen írnak biográfusai, de ami kulcsot adhat ahhoz, hogyan tett szert Rhodes

bizonyos személyes vonzerőre és hatalomra. Három hónappal szabadkőműves beiktatását követően Rhodes visszatért dél-afrikai gyémántbányáihoz Kimberley-be. Egy éjjel nagyon különös dolog történt vele. Mint életrajzírója, Sir Lewis Michell közli: *Barátai a szobájában találtak rá a rémülettől elkékvülve; ajtaját elbarikádozta egy fiókos szekrénnel és más bútorokkal; váltig állította, hogy szellemet látott.* Közvetlenül ezután korábban írt Hitvallását (amely utolsó akaratát és végrendeletét is tartalmazta) egy Kimberley-i ügyvéddel hitelesítette. Ekkortól kezdett csillaga emelkedni.

Mi történt vele azon az éjjelen, míg egyedül volt a szobájában? Nem tudja senki, kivéve talán azt, akivel pontosan ugyanilyen dolog történt a következő évszázadban, s aki ugyancsak a világ valaha ismert leghatalmasabb urainak egyike lett – Adolf Hitler. Hermann Rauschning 1939-ben kiadott könyvében, (*Hitler beszél*), ír egy eseményről, amely azelőtt történt, hogy Hitler megragadta volna a hatalmat és híressé és hírhedtté vált volna. *Informátorom részletesen leírt egy figyelemreméltó jelenetet – nem adnék hitelt ennek a történetnek, ha nem ebből a forrásból származna. Hitler testét himbálva állt szobájában, vad tekintettel. „Ó! Ó! Itt volt!” Zihálva vette a levegőt. Ajkai elkékvültek. Verejték csorgott az arcán. Hirtelen hadarni kezdett, alakokról, különös szavakat, kifejezésfoszlányokat, egészen értelmetlenül. Szörnyen hangzott. Különös, nem német jellegű kifejezéseket használt. Ekkor nyugodtan állt, csak az ajkai mozogtak. ... aztán fokozatosan megnyugodott. Ezt követően órákig aludt.* 1933-ban, nem sokkal e különös eset után, Hitler hatalomra került. A többi, mint mondják, történelem. Az esetről később Hitler maga is beszámolt belső barátainak, akik között ott volt Rauschning is: *Az új ember közöttünk van! Itt van ő! El fogok mondani Önöknek egy titkot. Én láttam egy látomásban az új embert – bátor és félelmetes volt. Megriadtam tőle! Egy másik alkalommal, mint ugyancsak Rauschning írja, Hitler megjegyezte: Elmondok Önöknek egy titkot. Alapítok egy Rendet.* Ez a megjegyzés nagyon pontosan egyezik azzal, amire Rhodes jutott megvilágosodását követően. Milyen különös, hogy Rhodes titkos társasága (Secret Society), melyet a világ fölötti uralomra szánt, végsősoron élő valósággá lett a hitleri SS-ben (Schutzstaffel).

A német tudós, Oswald Spengler *A Nyugat alkonyá*-ban leírta a gyarmati terjeszkedés szellemét, amelyet Rhodes birtokolt, mint valami *démonikus* és *hatalmas*at, amely megragadja, és *szolgálatára kényszeríti az emberiséget*. És itt van egy határozott nyom mind Rhodes, mind Hitler pályafutásában, hogy életük egy pontján mindketten találkoztak valami „démonikus”-al. Az I. világháborút követő években Rhodes alakja kezdte felkelteni az európai jobboldal érdeklődését, pontosan azért, mert pályája elementáris akaratot tükröz a hatalom iránt. 1918-ban a német nácizmus intellektuális profétájának tekintett Oswald Spengler kiadta híres műve, *A nyugat alkonya* első kötetét. E kötetben Spengler majdhogynem misztikus tisztelettel említi Rhodes-t, mint egy újfajta vezető előképét. *Rhodest úgy tekintetjük, mint egy nyugati típusú Cézár előfutárát. Középuton áll Napóleon és a következő századok erő-emberei között. ... a mi német világunkban Alarik és Teoderik szellemei ismét el fognak jönni – Cecil Rhodes-ban az első utalást láthatjuk e szellemekre.* Hitler maga csupán egyszer hivatkozik Rhodesra: egy vacsorán 1942. április 18-án, amikor Anglia gyengeségéről beszélt, mellyel nem tudja fenntartani világuralmi helyzetét úgy,

mint a viktoriánus korban, és hozzáfűzte: csak egy személy értette meg a folyamatos brit szupremácia történeti feltételeit, Cecil Rhodes, akit a britek elfelejtettek.

(Forrás: www.cecilrhodes.net)

Cecil Rhodes HITVALLÁS, 1877

Gyakran kérdések merülnek fel az emberben afelől, mi a legfőbb jó az életben; egyik ember azt gondolja, hogy a boldog házasság, a másik számára a vagyon, és mindenki a saját elképzeléseit érti rajta, amit azután az élete folyamán többé-kevésbé próbál is megvalósítani. Nekem a legfőbb jó az, hogy hasznossá tegyem magam a hazám számára. És azután megkérdeztem magam, hogyan tehetem ezt, s áttekintettem a különféle módokat. Arra jutottam, hogy jelenleg ténylegesen korlátozzuk gyermekeink számát és talán csak fele annyi embert hozunk világra, mivel nincs ország, ahol lakhatnának, míg ha megtartottuk volna Amerikát, ott ebben a pillanatban milliók élnének angol életet.

Állítom, hogy mi vagyunk a legkifinomultabb faj a világon, és ha a világ minél nagyobb részét lakjuk, ez annál jobb az emberi fajnak. Képzelnék csak el azokat a területeket, ahol jelenleg az emberi lények legmegvetendőbb fajtái laknak, micsoda változás lenne, ha ezek angolszász befolyás alá kerülnének, tekintettel a foglalkoztatás kibővülésére és új területeknek a birodalomhoz kapcsolására.

Állítom, hogy minden, a birodalmunkhoz adott négyzetyard lehetőséget teremt valamivel több angol születésére, akik másfépp nem létezhetnének. Hozzáteve, hogy a világ nagyobb részének egyesítése a mi uralmunk alatt egyszerűen minden háború végéig is jelentené, s ebben az esetben nem veszítjük el Amerikát. Hiszem, hogy megállíthatjuk volna az orosz-török háborút pusztán a pénz és támogatások visszatartásával. Ezeket az eszméket felvázolva, elgondolkodhatunk a továbbiakban arról, hogy miképp tudnánk előmozdítani ezt a tervet. Foglalkoztam a történelemmel, és olvastam a jezsuiták történetét. Látom, hogy mi mindent képesek voltak megtenni, azonban rossz célért és mondhatom rossz vezetők alatt.

A Szabadkőműves Rend tagja lettem, és látom, hogy a vagyon és hatalom révén befolyást gyakorolnak. Átgondoltam szertartásaikat és időnként csodálkozom, hogy emberek nagy csoportja a legképtelenebb, legabszurdabb rítusokkal foglalkozik, cél és ok nélkül.

Egy idea csillogott és táncolt a szemeim előtt, mint egy lidércfény, s végül egy tervvé állt össze bennem. Miért ne alakítanánk egy titkos társaságot csupán azzal a céllal, hogy kiterjesszük a Brit Birodalmat, és az egész civilizálatlan világot brit uralom alá helyezzük, visszaszerezve az Egyesült Államokat, s az angolszász fajt egyetlen birodalomban egyesítsük? Micsoda álmom, de mégis valószínű, mégis lehetséges. Egyszer hallottam egy társam véleményét az egyetemen, sajnós egy angoltól, nevezetesen hogy jó volt nekünk, hogy elvesztettük az Egyesült Államokat. Van néhány dolog, amiben nincs helye eltérő véleményeknek, és egy angol számára ez ilyen dolog. De amerikai nézőpontból is képzelnék csak el, mit vesztek ők, nézzük a kormányzatukat, nem szégyenletesek-e az évente nyilvánosságra kerülő családok? Ezek bármely ország számára szégyenletesek, de különösen

Amerika számára azok, ami a legfejlettebb a világon. Ha úgy történt volna, hogy angol uralom alatt maradnak, milyen végtelenül nagyobbak lettek volna az angol kormányzás felemelő és kifinomult hatása alatt. Gondoljunk csak arra, hogy az angolok megszámlálhatatlan ezrei az utóbbi évszázad folyamán átkeltek volna az óceánon és letelepülve benépesítették volna Amerikát. Minden előítélet nélkül: vajon nem lett volna-e kiválóbb az ország általuk, mint az alacsony osztályú ír és német bevándorlók révén? Mindezt elvesztettük, Amerika is, de kinek köszönhetjük ezt? Köszönhetjük ezt két vagy három tudatlan és disznófejű államférfinak a múlt századból. Őket kell hibáztatnunk. Érez ezért valaki örült dühöt? Érez gyilkos haragot? Mert én igen. Fel is hozok néhány tény az állításom igazolására. Egy angol apa, amikor fiai kivándorolni akarnak, gondol-e arra, hogy fiai egy másik lobogó alatti országba mennek? Soha – és szégyennek is tűnik ilyesmit sugallni. Azt gondolom, hogy mi mindannyian úgy véljük, szegénynek lenni a saját országunkban jobb, mint gazdagnak lenni idegenben.

Állítsuk át gondolatainkat egy másik pályára. Képzelnék el, ha Ausztráliát a franciák fedezték volna fel és francia zászló alatt gyarmatosítják, hová született volna a több millió angol, aki ma ott él? Tanulnunk kell a múltból és alakítanunk a jövőnket. Veszteségeinkből azt tanulhatjuk, hogy ragaszkodjunk ahhoz, amit birtokunk. Ismerjük a világ méreteit, ismerjük kiterjedését. Afrika még előttünk fekszik, kötelességünk, hogy megszerezzük. Kötelességünk minden lehetőséget megragadni még több terület megszerzésére, és megingathatatlanul szem előtt kell tartanunk azt az ideát, hogy több terület egyszerűen több angolszász embert jelent, többet a legjobb, legemberibb, legtiszteletreméltóbb fajból, amelyet a világ hordoz.

E terv előrelendítésére milyen ragyogó segítség lenne egy olyan titkos társaság, egy olyan társaság, amely nyíltan nem elismert, de amely titokban ilyen célokért dolgozna. Állítom, hogy a jelen pillanatban számos tehetséges ember van a világon, akik egész életüket odaadnák ezért. Gyakran gondolok arra, micsoda veszteség az angol nemzet számára bizonyos fokig a *Rothadt Körzet Rendszer* eltörlése (1832 előtt elnéptelenedett választókerületek Angliában – a ford.). Mi jut eszébe az embernek, amikor belép az alsóházba, és megpillantja az összegyűlteket, akik az egész világon uralkodnak? Ami eszünkbe jut, az az emberek középszerűsége. De mi az oka ennek? Ez egyszerűen vagyonos emberek gyülekezete, akiknek az élete a pénz felhalmozásával telt, s akik túlságosan elfoglalták magukat ezzel a feladattal, mintsem hogy tanulmányozták volna a múlt történetét. És mégis, ilyen emberek kezében van a sorsunk. Olyan nagyságok, mint Pitt, Burke és Sheridan ma nem léteznek. Ezt állíthatom. Vannak ma emberek, tudom, akiket nem állíthatunk országuk szolgálatába. Kihaszínlatlanul és dologtalanul élnek és halnak meg. Mi volt a fő oka a római egyház sikerének? Az a tény, hogy a keretein belül minden enthuziasztikus embernek – ha úgy tetszik minden örültnek – talál foglalkozást. Alakítsunk egy ilyen társaságot, amely az egyházhoz hasonlít, a Brit Birodalom kiterjesztéséért. Egy társaságot, amely tagjait el kell juttassa a Brit Birodalom minden részébe, hogy egy célért, egy gondolatért dolgozzanak, s amely tagjait elhelyezi egyetemeken és iskoláinkban, hogy figyeljék az angol ifjúságot, amely kezeik közt átmegy, s talán minden ezerből lesz egy, akinek értelme és érzései megfelelőek, akit alaposan kipróbálnánk, vajon kitartó, ékesszóló, képes-e felülemelkedni az élet apró

részletein – s ha ilyenek találhatók, akkor kiválasztanánk és esküvel kötnénk élete fennmaradó részében hazája szolgálatára. Ha szükségét szenvedne valamiben, a Társaság támogatná és a Birodalom azon részébe küldené, ahol érzésük szerint szükség van rá.

Vegyünk egy másik példát, képzeljünk el egy embert, aki önmaga ura, számos lehetőséggel egzisztenciális nagykorúsága elérésére; vajon fölteszi-e a kérdést közvetlenül magának avagy fellázad, nevezetesen, hogy az erény és bűn régi történetei közül melyiket választja a saját útjaként. Ha úgy dönt, hogy beleveti magát a kicsapongásba, és nincs olyan véglet, amit ki ne próbálna, de egy idő múlva élete ellaposodik, és azt mondja magának: elég a züllésből, és megváltoztatja az életét, átalakul, utazik, és most azt gondolja, megtaláltam a legfőbb jót az életben, de az újdonság is elkopik, belefárad, és hogy ismét változtasson, befelé fordul a vad játékok után, és azt gondolja, végre megtaláltam az életben, amibe soha nem fogok beleunni, ám ismét csalódik. És akkor azt gondolja: hát semmi nincs, amit csinálhatnék az életben? Itt vagyok az anyagi lehetőségeimmel, kényelmes otthonnal, mindennel, ami irigylésre méltó, és mégsem vagyok boldog, belefáradtam az életbe. A Társaságnak ilyen emberekre van szüksége, ilyen embereket kell kipróbálnia, megismertetnie őket nagy terveinkkel és felvenni tagjai sorába.

Most vegyük egy fiatalabb fiú esetét, aki magasrendű gondolatokat, törekvéseket ápol magában, s a természet felruházta mindazzal a képességgel, ami az embert nagyvá teszi, és az egyedüli óhajjal, hogy életében hazáját szolgálja, ám két dolognak híjával van, az anyagiaknak és lehetőségeknek. Mindig magas és nemes tettekre ösztönözve egyfajta belső isteni erő által, és ugyanakkor kénytelen lévén az idejét egy olyan elfoglaltsággal tölteni, amely csak a pusztá létfenntartáshoz szükséges, boldogtalanul és és nyomorúságosan hal meg. Az ilyen embereket kellene a Társaságnak felkutatnia és felhasználnia céljai előmozdítására. Minden gyarmati törvényhozásban a Társaságnak meg kell próbálni felkészíteni tagjait, hogy minden időben Anglia és a gyarmatok szoros egysége érdekében szavazzanak vagy beszéljenek, letörve minden engedetlenséget és minden mozgalmat, ami a birodalmunkból való kiválásra törekszik. A Társaságnak befolyásolnia, sőt birtokolnia kellene a sajtót, mert a sajtó uralkodik az emberek értelmén. A Társaságnak mindig olyan tagokat kellene felkutatnia, akik világban elfoglalt helyük, belső erőik vagy jellemük folytán képesek továbbvinni az ügyet, mindazonáltal szigorúnak kell lennünk bebocsáttatásukkor. Csak egyszer vétsen valaki, elbukik.

Vegyünk egy nagy vagyonnal rendelkező embert, akinek nincsenek gyermekei, talán csalódott, környezetétől elzárkózik és ily módon szánalomra méltóan él. Az ilyen emberekhez kellene elmennie a Társaságnak, fokozatosan felfedni előttük a nagy terveket, és rávenni őket, hogy ennek a célnak áldozzák életüket és vagyonukat. Úgy gondolom, ezrek léteznek, akik boldogan megragadnák a lehetőséget. Ilyenek lennének a tervek fő támaszai. Attól felve, hogy a halál lekaszál, mielőtt terveim megvalósulnának, minden világi javamat a trösztben S. G. Shippard-ra és a halálom idején hivatalban lévő gyarmatügyi miniszterre hagyom azzal, hogy egy Társaságot próbáljanak alakítani mindezekkel a célokkal.

John Flint: *Cecil Rhodes* c. könyvéből (London, 1976)
fordította: Z. Tóth Csaba

Bóna László

EGY CSEPP VÉR A HABARCSBAN

– Homeopátia az építészetben –

Múlt ősszel a belvárosi sétálóutca legforgalmasabb szakaszán a szélvihar ledöntött egy többemeletes állványzatot. Éppen senki sem tartózkodott a közelében. Egy budai bevásárlóközpont építése közben egy daru a gyalogosok közé zuhant, ha jól emlékszem, néhányan áldozatul estek a műszaki hibának vagy emberi mulasztásnak, mindenképpen kevesebben haltak meg, mint amilyen tömeges katasztrófát okozhatott volna az eset. Évtizedekkel ezelőtt egy budai áruház építése közben szakadt le az épülőfélben lévő ház homlokzatáról egy tetődarab a mellette levő utcába, ahol napközben nagyon sokan járnak, a szomszédban óvoda is volt, éppen azon az utcarészen szoktak nappal járni a gyerekek sokan sokszor. Az eset éjszaka történt, mikor épp kihalt volt az egész környék, senki sem halt meg a balesetben. Valakinek eszébe jutott, hogy összegyűjtse a középületek építése közben megtörtént véletlen baleseteket, az épületek összeomlásából bekövetkező katasztrófákat, és arra a következtetésre jutott, hogy az áldozatok száma meglepően csekély ahhoz képest, amekkora lehetett volna a katasztrófa nagyságához mérten. Az áldozatok számának valószínűsége jóval nagyobb volt, mint ami ténylegesen valójában lett. Vagyis az épületek összedőlése esetében kegyes a véletlen. Mintha a házakban jótét lélek lakozna. Áldozatokat szedhetne, hatalma lenne hozzá, de kegyes. Mégsem teszi. Megmutatja valódi hatalmát, de nem él vele. Csak kicsit. Félelmetes az ereje, de kegyelmet oszt. Az emberi tudat az épületekben az isteni erő félelmetes oldalát látja. Vagy azt, hogy az ördög műve az, hogy egy épület egyáltalán megáll és nem dől össze. Építkezni tabu, istenkísértés, olyan mintha csak az ördöggel cimborálva sikerülne. Ahhoz, hogy egy hid álljon, emberi találékonyság, fizikai erő, tudás kevésnek tünik, mintha kéne hozzá valami plusz, egy ördögi hatalom, ami kijátssza az isteni teremőerő éberségét, dacol valamiféle isteni tiltással, egy ismeretlen parancsolattal, azzal, hogy „Ne építkezz!” Mintha lenne ilyen. Ezért aztán, miután felépül a ház vagy a híd, ami csak ördögi segítséggel épülhetett, az ördög valószínűleg vissza fog járni a fizetségért. A felépült hídon először egy macskát kell végigkergetni, mielőtt arra az első ember a lábát teszi, vagy egy hordót kell végiggurítani. Az eresz vagy a küszöb alá levedlett kígyóbört kell ásni. Meg kell adni az ördögnek a fizetséget. Hogy a ház, ami az ördög segítségével készült, isteni védelem alá kerüljön. Mintha minden architektonikus szerkezetet az ördög tartana, de az isten védelmezne. Erre szolgálnak a különféle népi hagyományban ismert mágikus rituálék. Megtisztítják az épületet a démoni erőktől, hogy isteni védelem alá kerüljenek át. Építkezés közben az épülő szerkezetet meg kell tisztítani az anyagi erőktől, És a megépült házat a ház ideája felé, vagyis szellemi eredete felé kell vezetni, megmeríteni abban. A tér beépítése közben a tér

megtisztításának is zajlani kell, hogy létrejöjjön az átmenet a démonikus praktikákból az isteni védelembe. Vagyis a beépült, körbekerített teret gyógyítani kell, mert a gyógyítás nem más, mint az adott zárt terület, vagyis test megtisztítása mindattól, ami ártalmasnak érezhető. Építeni olyan, mint vadászni. Elvenni a természettől egy darabot. Ezért vétségnek tűnik, büntudatot kellett, engesztelő áldozatot követel. Építeni annyi, mint a térből elkeríteni, ezért analóg az épület a testtel. A határok kijelölésével egy terület bensővé válik, a többi meg külvilággá. Egy építkezés története ezért születéstörténet, a hozzá kötődő mágikus rituálék egy születés útját ábrázolják, vagyis azt a folyamatot, ahogy egy szellemi erő elfoglalja a neki kijelölt fizikai területet, vagyis testet. Ezért szerepelnek a mágikus rituálékban azok az elemek, amik az elhatárolást jelzik: a küszöb, az eresz, a falak. A bokréta-ünnepen akkor állítanak a tetőre feldíszített fát, amikor áll a tető, vagyis amikor a ház elérte végső magasságát, vagyis amikor összeért az Ég a földdel. A terv ekkor szállt alá az anyagba, nem a beköltözéskor. Az első kapavágás az ünnep, az első ásonyomba kell valamit temetni. És a tető befejezése. Mert a valódi ünnep az, amikor testté lesz a gondolat, És az ünneplésben éppen annak kell megmutatkoznia, hogy minden, ami így nyilvánvalóan megvalósulva előttünk áll, előbb nem-anyagi, szellemi, gondolati formában volt jelen. A fa világtengely-archetípus, gyökerétől a koronájáig. Ég és föld között teremt összeköttetést minden kultúrában. Amikor a ház gondolata valóságos házzá válik, lejön az ég a földre, fa mutatja a tetőn, hogy az építés a születés útjának ismétlése. A megvalósult anyagi világ eszerint nem más, mint finomenergiák sűrűsödése. Erről szól a hídon egyenletesen menetelő katonáktól leszakadó híd mítosza, a harsonák hangjaira összedőlő fal, Jerikó falainak története. Az anyag hullámtermészetű, a nem-anyagi energiák erősebbek az anyagnál, minden architektonika védtelen az anyagtalan rezgésekkel szemben, a pusztá hangzás falakat dönt le. A gondolat erősebb az úgynevezett valóságnál. A testi változások a lélek változásaiból erednek. A fal nem a habarcsból áll, hanem a gondolattól. Ha a rezgés erősebb a faltörő kosnál, a nem-anyagi, finom-energetikai hatások erősebbek az anyagiaknál, akkor a testi elváltozások is mentális eredetűek. És a gyógyításnak is nem-anyagi esszenciákkal kell történnie, ha erőteljes változásokat akar elérni a testben. Vagyis minél inkább nem-anyagi formájú a gyógyító anyag, vagyis minél hígítottabb, esszenciálisabb, éteribb, annál erőteljesebb hatást képes gyakorolni az anyaggá lett ideák, vagyis a test világában. Gyakorlatilag ez a homeopátiás gyógyítás alapgondolata, illetve hétköznapi történelmi tapasztalata. A homeopátiás gyógyítás egyik alaptörvénye azon a felismert és újra használatba vett természeti alaptörvényen alapszik, hogy „a hasonló hatást gyakorol a hasonlóra”. Mert nem anyag gyógyít, hanem információ. Vagyis az, ami egy egészségest megbetegít, ugyanaz egy hasonló betegségben szenvedő beteget meggyógyít. Ami lázat okoz, a lázat gyógyítja. Mert információt közöl vele, ami erősebb, mint a gyógyanyag. Az építkezési homeopátia esetében azonban szembetűnőbb a homeopátiás gyógyítás gyakorlatának második alaptörvénye: a hígítás és potenciálás törvénye. Ahhoz, hogy az eredeti anyagok finom-anyagi vagy – mondhatjuk – éteri vagy nem-anyagi vagy esszenciális formába kerüljenek, hígítani és rázni, dörzsölni, keverni kell őket. A hígításnak olyan mértékűnek kell lennie, hogy a kiindulási anyag ne legyen már kimutat-

ható a hígított oldatban vagy porban. Minél hígabb a gyógyító esszencia, annál erősebb változásokat tud előidézni a fizikai síkon – ez a homeopátia két évszázados napi tapasztalata. Hétköznapi hitetlen spiritualizmusa. A gyógyesszenciák készítése közben minden hígítási fázisban az oldatot vagy porított ásványi anyagot ütögetve rázogatni kell, vagy sokat kavarni, dörzsölni. Ez teszi bele a dinamikát, a hatóerőt, a potenciát. A legerősebb hatás, ami a fizikai anyagban teremteni képes, az nem más, mint a legcsekélyebb mennyiség elkeverése, oldása az egészben, és annak dinamizálása kevergetéssel. Ahhoz, hogy a beteg meggyógyuljon a homeopátiás gyógyító esszenciától, nem kell a gyógynövény főzetét meginni, nem kell a gyökeret megenni, a leveleket a beteg testrészeire pakolni, nem kell az anyagot használni, csak egy csepp levét oldani. Oldani, oldani, keverni, keverni, keverni, míg eltűnik az eredeti és átminősül nem-anyagi gyógyító esszenciává, vagyis az eredeti anyag ideájává, a benne lévő rejtett gyógyító gondolat erejévé, pusztá információvá. Ez a legnagyobb hatóerő. A homeopátiás gyógyszerkészítés módja úgy néz ki, mint valami boszorkányos praktika. Elég egy csepp mérget elkeverni és oldani. Elég egyetlen halpikkelyt, egy csepp sasvért, egy csepp anyatejet. A mesék világában is a leghatékonyabb segítő erő a szélbe hajított egyetlen toll, a tóba dobott egyetlen halpikkely, melyek a hőst csodálatos erővel segítik útján, azaz sorsának valóraváltásában. A legerőteljesebb segítő erő egy-egy minimális dolognak a világegészben való elkeverése révén jön létre, az elkeveredés során minden átminősül, és önmaga esszenciális lényegét kezdi képviselni, ami ilyen formában teremtő gondolatot jelent, hatóerőt, potenciát. A homeopátiás gyógyesszencia készítése boszorkányságnak tűnik, ahogy az építkezés démoni erőkkel való cimborálásnak, de a gyógyerők hatása a földi anyagokban rejlő isteni gyógyító szándék erejét mutatja, ahogy a felépült építmény is az emberben rejlő teremtőerő isteni eredetét érezteti. Ami a gyógyítás homeopátiás módszerében létező napi tapasztalat, az az építkezésben mágikus rituálénak tűnik, pedig ugyanazt a célt szolgálja. A fal megállításhoz nem kell emberáldozat, elég egy csepp vér is. A falat nem a habarcs tartja össze, hanem az esszenciális hatóerő, vagyis a teremtő gondolat. Szokás volt Kőműves Kelemenné mintájára egykor a habarcsba élő állatot keverni, majd elég volt csak az állat tetemét, később csak az áldozati állat elégetett holttestének hamvait keverték a habarcsba vagy csak egy csepp véré. Egyetlen cseppet a habarcsba keverve, vagyis hígítva, potenciálva, hogy a habarcsba bekerüljön az az információ, amit a hamu vagy amit a vér hordoz az élő testről. A hamu elkeverve és potenciálva nem anyagi hamu, hanem hamu-információ, hamu-esszencia: ami élő, az porból lett és porrá válik – ezt az információt adja a hamu esszenciális formájában a semmiből teremtett építménynek. A vér pedig a keringő, individuális életerő információját hordozza az építmény kötőanyagában. Az építkezésbe átvitt homeopátiás eljárás gyógyítja, vagyis informatikailag energetizálja a körbeépített, lehatárolt, emberivé tett beépített teret. Mert az anyagban való teremtés minden fázisában visszavezeti ezt a teremtést az eredeti kiindulási helyzetbe, abba, hogy ne merüljön feledésbe: a szellemi volt előbb, porból lettünk, porrá leszünk, de a teremtő gondolat életerejére által teremtve. Így válik házzá, híddá, toronnyá, ami a képzeletben ház, híd és torony.

TALIESIN (Spring Green, Wisconsin)

Taliesin, Frank Lloyd Wright wisconsini háza és műterme, a Wright-iskola megalapításának színhelye Chicago-tól északra, Madisontól egyórányi autóútra található. Wright welszi gyökerű, ezért a város zajától távol épült együttest egy welszi bárd után Taliesinnek nevezte el. A mondák szerint Taliesin lovag a művészeteket képviselte Arthur király udvarában. Taliesin angolul „shining brow”, ami fényes sziklát, vagy fényes homlokot egyaránt jelent, így utal arra a dombra is, ami köré épült. Taliesin a Wright-rajongók zarándokhelye, és sokak szerint a világ egyik legszebb lakóháza. Jelenleg emlékház, csak előzetes bejelentkezéssel látogatható. A Taliesin Építésziroda és a Frank Lloyd Wright Építészeti Iskola is itt, önálló épületben működik, a gazdasági részek is külön épületben vannak. A turisták zömét a külön erre a célra kialakított, még Wright idejében tervezett, de csak 1976-ban megnyílt Visitor Cent er-ben fogadják.

A dimbes-dombos vidék, a kontinentális szubalpin klíma, a barátságos zöld lankák, tölgyek, platánok, fenyők, gyümölcsfák és szőlőtőkék a pannon tájra emlékeztetnek. A vidéken az erózió évezredes nyomai, lekerekített, puha formák, lágy színek. Eredetileg még Wright anyja vette a 70 hektáros területet, ami azóta többszörösére növekedett. Első, ma is álló épülete a Unity Chapel, Wright talán első munkája, amelyen még a Chicago-i építész, Lyman Silsbee irodájában dolgozott 1886-ban. 1887-re nyúlik vissza a Hillside Home School (magán művészeti iskola, az USA első koedukált iskolája), melyet Wright nagynénjei létesítettek (ez volt az akkor 20 éves Wright első megépült terve).

Wright 1911 körül, élete válságos időszakában menedékként vonulhatott ide vissza. Ekkor kilépett korábbi életéből, és szinte a nulláról kezdte újra. Nemcsak családját, feleségét és hat gyereket, jól berendezett házat, de ügyfeleit, menő praxisát 10 rajzolóval és sikeres stílusát is elhagyta.

Sokat töprenghet az ember, vajon mi készítette a befutott építész, kora ünnepelt, és minden szempontból elismert művészt arra, hogy 44 éves korában ilyen lépésre szánja el magát, amellyel felégette maga mögött a hidakat. Nyilván tudatában volt annak, mit tesz, és mik lesznek „hütlenségének” a következményei társadalmilag és egzisztenciálisan. Csak arról lehet szó, hogy egy minden másnál erősebb törvénynek, az *út törvényének* engedelmesskedett. A Tao ősi tanítása szerint nem a cél a fontos, hanem az út, mert az út a cél. Az úthoz kell hűségnek maradni. Wright elhagyta a jómódú középosztály biztos révét, mert teher lett számára a saját maga teremtette szerep és stílus. Ahogy egy épület realitását nem a falai és a tető adják, hanem a közbezárt tér, melyben az élet van, az építész számára megépült házai csak tevékenységének látható burkát jelentik. Az építész a megépült házáért ünnepelték, de ő már előbbre tartott, olyan problémákkal küzdött, melyek más számára még láthatatlanok voltak, de számára realitás volt. Ez szellemi kérdés, ami pedig annyi, mint szakadatlanul újjászülni és megújulni. Hamvas Béla paradoxona szerint egyetlen stílusba zárva lenni, *to be* annyi, mint *not to be*. Az életrendnek fel kell bomolnia, ha túl

keveset akar az ember. Ilyen válságba került Wright, aki csaknem száz, ma is kiválóan működő ház megépítése után, a saját maga által teremtett préri-stílusban nem tudott tovább haladni. A prérikorszak csúcsát jelentő 1908-as Robie-ház (terve 1906) után környezete vállonveregetős elismerése nem elégítette ki, a siker pusztán pénzügyi kiaknázása távol állt tőle, és egyre inkább foglalkoztatta az ÜGY, az ÉPÍTÉSZET ÜGYE. Ez – Wright küldetése – minden másnál fontosabb volt.

Egy biztos pont, ahonnan senki és semmi nem tudja kimozdítani

Az útról először az épület előtti tavat pillanthatjuk meg. Körbenézve a békés természet vesz körül, házak nincsenek, látótávolságban csak a Unity Chapel egyszerű, sötétvörösre pácolt faépülete látszik. Az út mentén faszor, a tó előtti földterületen gazdálkodnak, mindenhol gondosan nyírt gyep. A környezetébe simuló háznak csak egy kis részletét látni az útról. Az ősfák takarásában egy domb tetején áll, de nem pont a domb tetején, hanem egy kissé a dombtető alatt. Wright elve volt, hogy nem építette a házait egy domb vagy hegy tetejére, hanem a táj szövetébe szervesen illesztette az épületeit. Úgy tanította, hogy ha egy domb tetejére kerül egy ház, akkor lefejezi a dombot, mert a ház akar a domb helyére kerülni. Egy indián közmondás szerint nem a föld tartozik mihozzánk – mi tartozunk a földhöz.

Taliesinben békés a táj. A töből egy kis mesterséges vízesést alakítottak ki, az ide épített házi erőmű látja el árammal az épületegyüttest. A zuhatag fölötti hídon kell átmenni a megérkező

látogatónak, mint egy középkori várban. A belső udvarok köré szerveződő földszintes tömegű, lapos hajlású tetőkkel fedett épületcsoport folyamatosan növekedett. Wright 48 évet töltött Taliesin építésével és fejlesztésével, többször újjáépítette a tűzvészek után. Az épületek terméskő falazattal és faszindely fedéssel készültek. Az épület eredetileg lakószárnyból (tágas nappali, három háló, konyha, fürdők és teraszok), műteremből és istállókból állt (*Taliesin I.*). A lakószárnyat tornácós loggia kötötte össze a dolgozószobával, ahol négy rajzasztal állt. Az épületszárnyak U-alakban egy belső udvart fogtak közre. A lakószárny 1914-ben leégett, de nagyobb és továbbfejlesztett módon azonnal újjáépítették (*Taliesin II.*) Jelentősen megnagyobbodott a műterem is, amelyet tűzbiztos irattárolóval láttak el. 1925-ben villámcsapás miatt ismét tűz pusztította el a lakószárnyat, de újjáépült, és Wright jelentősen megnövelte az együttest nyugati irányban. A munkatársak és családjaik számára lakóhelyiségek épültek egy második udvarral, a harmadik udvarba kerültek a kocsiszínek, garázsok, istállók, tárolók és egy további negyedik, nyitottabb udvarba kerültek a vendégautók, garázsokkal és melléképületekkel. Később is folyamatosan bővült az épületegyüttes, megépült a nagy konzolos erkély, Wright hálószobája, a gát, a kert, stb. A házat gyakran a segédek (apprentice-ek) építették. Egy-egy falrészleten látható, hogy jött bele a munkába az, aki készítette. A nyílászárók valamint az összes bútor is házilagosan készült. Egy-egy részletet megnézve az egyszerűség és ötletesség tűnik fel, nem a mivesség, mintha három dimenziós vázlatok lennének. Ez a kreativitás és szabad kísérletezés felszabadító atmoszférát teremt. A ház semmilyen részlete nem gyári, minden egyedi, kézzel és helyszínen készült.

*Egy nyugodt és csendes hely,
melyet az alkotásnak lehet szentelni*

Nagyon erősen érződik a keleti hatás az épületen, a kazettás ablakosítások, a piros (cherokee-red) szín használata, a Buddha szobrok, a japánkertek, a lapos hajlású tetőtömegek nyugodtságot és erőt sugároznak. Távol a civilizáció nyüzsgésétől és zajától, teljesen az alkotásnak szentelhette magát Wright.

A szűk, nyomott előtérből változó belmagasságú, nagyvonalú fogadóterembe jutunk, ahol akár 40-50 ember is kényelmesen le tud ülni a fixen beépített kanapéokra, padokra, fotelokba. Ebben a térben több kandalló és hatalmas zongora szolgálja a vendégeket. Az innen nyíló óriási konzolos erkélyről pazar kilátás nyílik a környező dombokra, erdőkre. Wright hálószobája a lakószárny végén van. Egyszemélyes diványon aludt Wright, aki gyakran felkelt éjszaka, ha valami eszébe jutott, és le akarta rajzolni. A szoba közepén hatalmas rajzasztal, ami fölülről kapja a természetes fényt. Több kis fadobozban az érmei, kítüntetése. Az asztal körül szobrok, kövek, növények, pár tő kiszáritott kukorica, az asztalon a híres színes ceruzák.

Wright alapvetően farmer-természetű volt. Szeretett a természetben sétálni, a ház körül komoly mezőgazdasági termelést folytattak, nagyjából önellátóak voltak. Taliesin lakóház, a munkatársak lakhelye, építésműterem, farm és pihenőhely egyben. Saját áramtermelő berendezése, benzinkútja és vízrendszere van. Minden nagyobb helyiségben hatalmas kőből rakott nyílttűzű kandalló. Majdnem minden lakóhelyiségből ki lehet menni a kertbe vagy egy erkélyre. A szobák belső falai sehol nem fehérek, a föld színeire vannak festve. Látszik, hogy itt számolt le magában a városban lakással. Egy helyet akart, ahol szabadon növekedhet, távol a világtól, egy csendes helyet, ahol elmélyülhet, egy biztos pontot, ahonnan senki és semmi nem tudja kimozdítani.

A továbblépés a préri-korszakból

Wright saját korábbi stílusát is porig rombolta. A továbblépéshez vezető út első lépése az egyszerűsödés volt, a korábban elért eredmények leszűrése, mintegy esszenciája, a felesleges dolgok elhagyása és nyitás az új, még feltáratlan területek felé. Az Oak Park-i lakóházaihoz képest szabadabban bánik a térrel, ez azt jelenti, hogy felszabadította az életet a konvenciók alól, az élet került középre, más szóval az egyéniség. Az egész épület tulajdonképpen egyetlen helyiség, mint Thoreau házában, eltűnnek a hagyományos értelemben vett szobadobozok. Eltűnnek a múlt formális funkciójú helyiségei, a polgári ebédlő, a cselédszárny, középre kerül a konyha. Nincs „fontos”, és „alarendelt” funkció. Az élet szent, minden tevékenységével együtt. Eltűnnek a frontok, a hagyományos, szép homlokzatok, a tengelyek, a 2D-s építészet, a klasszicista papírépítészet utolsó nyomai, helyette az épület térbe kerül, nincs kitüntetett homlokzata, ez néha furcsa, „szabálytalan” homlokzatokat eredményez.

Újfajta térdinamika jelent meg, ami az épület bejárása, belakása közben nyilvánul meg az embernek. A terek tudatosan szűkülnek vagy tágulnak, az épület olyan, mint egy patakmeder, melyben az emberi tevékenység az áramlás, az épített tér képezi az ellenállásokat. Megváltozott a kint és bent viszonya, megszűntek a hagyományos értelemben vett ablakok – lyukak a falon – hogy helyükre virágablakok, földig érő üvegezések kerüljenek. Eltűnt a préri-korszak míves és kifinomult századfordulós polgári környezete, hogy egyszerűbb, felszabadultabb,

természethez közelebb építészetnek adjon helyet. Elhagyta a várost, hogy a szomszédok helyett a Természetet lássa, a Napot, a fákat, az eget, vizet és földet, állatokat és növényeket. Eltűntek a színes ólomüvegek, tölgyfa burkolatok, mives nyílászárók, lépcsőházak, hogy helyükre rétegelt falemezek, rusztikusan rakott terméskő, linóleum, házilag készült asztalosmunka kerüljön. Az emeletes tömegek helyett egyszerű földszintes tömegeket épít, így megnyeri a mennyezet formálásának szabadságát, mely sehol sem sík. Vagy ferden követi a tető hajlását, vagy megtörik, és polcokkal, beugrásokkal, rejtett világítással tagolt. Wright saját magán kísérletezte ki új építészetét, mint ahogy az Oak Park-i házán alakította ki a préri-stílust – megszabadulva a kor irányzatától, a viktoriánus stílustól.

Taliesin tanúja e szellemi küzdelemnek, a néhol esetleges megoldásokkal, de éppen az benne a megragadó, hogy nem próbál meg „viselkedni”. A kígyó is elbűjlik, mikor levedli előző bőrét. Bármilyen sikeres is volt a századfordulós préri-építészet, az idők megváltoztak. Az első világháború után semmi nem maradhatott a régiiben.

Az organikus építészet megszületése

Taliesinhez köthető az organikus építészet gondolatának megszületése, mint ahogy Oak Park-hoz a préri korszak építészete. A szellemi elődök – Whitman, Emerson, Thoreau nyomdokain járva, Wright az életét tette fel az új építészet megteremtésére. *A stílus fontos, egy stílus nem* – mondta. Taliesinben az alábbi jelmondat fogadja a belépőt a műterem ajtója fölé vésvé:

LOVE IS THE VIRTUE OF THE HEART
SINCERITY THE VIRTUE OF THE MIND
COURAGE THE VIRTUE OF THE SPIRIT
DECISION THE VIRTUE OF THE WILL
– *The organic commandment* –

A SZERETET A SZÍV ERÉNYE
KOMOLYSÁG A GONDOLKOZÁS ERÉNYE
BÁTORSÁG A SZELLEM ERÉNYE
HATÁROZOTTSÁG AZ AKARAT ERÉNYE
– *Az organikus parancsolat* –

Ha nem szó szerint fordítjuk, akkor úgy is mondhatnánk, a szívből jön a szeretet, a gondolkozásból fakad a komolyság, az akaratból a határozottság, és a szellem bátorságot szül.

Elgondolkodtató mondatok. A négy állítás egyszerre van jelen, így teljes a kép. Gondolkodás, érzés, akarat és szellem. Szeretet, komolyság, határozottság és bátorság, csupa olyan fogalom, ami nincs automatikusan benne a világban, amiket bele kell vinni. Fontos a sorrend is, az a tény, hogy a szívvel kezd. Szív nélkül nem érvényes, ezért nem steril dogmákat ad, mint Le Corbusier, aki öt kulcsfogalomban határozta a modern építészet ismérveit. Wright nem azt állítja, hogy organikus gondolat = Unit-system, konzolok, Usonian House, Broadacre-city, Természet, kontinuitás, áramló tér, – vagy bármi a korszakos felfedezései közül, amikért pedig egész életében dolgozott. Nem utánozható sémákat akart adni, és követőinek így teszi magasra a mércét. Arra ösztönzi az embert, hogy érdeklődését szeretettel követve, vegye komolyan magát, és saját útját járja. Wright egyébként úgy vélekedett, hogy az első organikus építész Krisztus volt, mert azt tanította nekünk, hogy „az Isten királysága benned lakik”.

A Wright-iskola megalakítása,

az „apprentice” intézménye, Fellowship

Taliesinben alakult meg a híres Wright-iskola. A lakóháztól néhány kilométerre épült meg, és az 1932-es indulás óta működik. Az apprentice (tanonc, mesterlegény, segéd) intézményét Taliesinben vezette be Wright. Az 1929-es válságot követően

megszűntek az építkezések az USA-ban, csődbe mentek az építetők, így az építészek, kivitelezők is. Wright megbízásai is meghiúsultak, és évekig nem akadt munka. Wright az időt gondolatai rendezésével töltötte, megírta önéletrajzát, és tapasztalatai átadása céljából egy nemzetközi építésziskola indítását határozta el. A világ minden tájáról jöttek a hallgatók.

A *Frank Lloyd Wright School of Architecture*, és az ebből kinövő Taliesin Fellowship nem csak építésziskola volt, ez volt Wright építészirodája is. Először a Broadacre City modelljén dolgoztak, később, amikor fellendültek az építkezések, az egyre szaporodó megbízásokat a tanoncok segítségével dolgozta fel Wright. Egy-egy házat végigvitte az apprentice, tervezői felügyeletet ellátva, így biztosította Wright, hogy az építész végig jelen legyen a ház megszületése során, az építető és a kivitelező között harmadik, egyenrangú félként. Üzletileg is sikeres volt ez az elgondolás, így sikerült 10 % tervezési díjat elérni. Az apprentice alapkövetelménye az elmélyült érdeklődés volt. A legjobbak, mint pl. Wesley Peters, később maguk is mesterekké váltak. Az építész munka a hatalmas műteremben folyt – volt idő, hogy 60 segéd is dolgozott egyszerre. A barnára pácolt fa rácsostartók olyanok, mint egy erdő a rajzablak fölött. A hatalmas bekötött portfólió a bejáratnál a híres munkákkal (a *Vízésés-ház* meg a többiek), a falakon és a rajzsztalokon a könyvekből ismert színes rajzok. Rejtély, hogy tudott minden munka úgy kimenni, hogy azokat Wright személyesen ellenőrizte, rajta volt a keze nyoma, és minden rajz egységes volt. A felirat a bejárat fölött – *What a man does, that he has* (amit az ember megcsinál, az az övé) – biztatás a fiataloknak arra, hogy ne másolják a Mestert, és valósítsák meg a dolgaikat.

Rangot jelentett és jelent ma is Taliesin-munkatársnak lenni. Sokan vannak az USA-ban és szerte a világon, kb. ezerre tehető aszámuk. William Wesley Peters, John Rattenbury, Paolo Soleri, Phil Hawes, Donald Hoppen, Green and Green, John Howe,

Tom Casey, Elizabeth Wright, E. Fay Jones, John Lautner, Stephen Nemtin, Anthony Putnam, Louis Wiehle, Drexler, John Lloyd Wright, Eric Lloyd Wright és még sorolhatnánk a tanítványok neveit. Nálunk szinte ismeretlenek, pedig kiváló építészek.

Kivonulás a városból,

a Broadacre-gondolat a gyakorlatban

Wright a harmincas évek elején dolgozta ki a *Broadacre-City* gondolatot. Úgy találta, a városok hagyományos centralizációja a jövőben szükségtelen és környezetpusztító, ezért a decentralizálás mellett szállt síkra. A belső törvényre alapozott ember hozhatja létre az Élő Várost (Living City), mely lakható, működőképes, fenntartható és környezetbarát. A Broadacre City-nek több előképe volt, az egyik a Whitman-vízió a demokráciáról, az új ember városáról. Walt Whitman úgy gondolta, hogy a jövő városát nem a pénz, a gazdaság, a kereskedelem, a pozíció vagy a lélekszám teszi naggyá, hanem az ott lakó emberek nagysága. Nyilván hatottak Wright-ra Arthur-király legendái, a Tao faluközösségei és az ősi kelta falvak. Wright úgy gondolta, a modern városlakó elhagyja a várost, de magával viszi a város összes előnyét, a kultúrát és a civilizációt, és többletként megkapja a természet szépségeit, a napfényt, a zöldet, a jó levegőt, az őselemeket és a panorámát. Ezt az új környezetet fel kell építeni, és fenn is kell tartani, meg kell tölteni tartalommal.

Amikor Wright megkapta az AIA (Amerikai Építészek Szövetsége) aranyérmét, az indoklásban többek között ez állt: Wright megnyerte az emberek szívét. Egy új építészgeneráció került ki a kezei alól, akiket személyes példájával bátorított egy új építészeti ideál megélésére, szépség és harmónia megteremtésére, akik nem utánczóik, hanem az igazság szolgálói. Az élet Taliesinben az új ideák szellemében folyt, ezért a tevékenységeket ritmikusan váltogatták. A fizikai munkát a szellemi követte, a dolgos hétköznapokat a vidám hétvége. Az amúgy elkülö-

nülten élő közösség időnként kinyitotta kapuit, és nyílt napokat rendezett, ahol vendégül látták Spring Green érdeklődő lakóit, vagy a távolabbról jövőket. Pezsgő szellemi és kulturális élet zajlott Taliesinben, követték a világ eseményeit. Az elméletet a gyakorlat követte. Itt valósították meg azokat az elveket, amelyeket Wright a Usonian életmód és a Broadacre City elképzelésben kifejtett. Fontos volt, hogy a hallgatók elméleti és gyakorlati tevékenységet is folytattak, fenntartották a gazdaságot, üzemeltették az épületeket, főztek és mostak, színházi előadásokat szerveztek, komolyzenei koncerteket adtak, építkeztek és bútorkat készítettek, dolgoztak a földeken, és tervezték a házakat. A hallgatók, tanítványok évekig, évtizedekig maradtak. Sokan családot alapítottak és itt ragadtak, mások elmentek és önálló életet (virágzó praxist) kezdtek máshol.

Wright biztos volt abban, hogy a házaknak ugyanúgy különbözöknek kell lenniük, mint a tulajdonosaiknak. A házaknak ki kell fejezniük az egyéniséget és szebbé kell tenniük a környezetüket, együtt kell élniük a klímával, és helyi anyagokat kell használniuk. Wright organikusan épített. *A gyönyörű épületek szellemileg megragadott valódi organizmusok, a legjobb technológiát felhasználó inspirált műalkotások.* Wright házai szolgálják a benne lakókat, és mindenki szellemi szintjét emelik. Taliesin Wright névjegye, személyes életének kerete, joggal nevezhető *kőbe írt életrajznak*, mely kulcsot ad Wright életművéhez. Különösen fontos nekünk, magyaroknak megismerni életútját és műveit, mert olyan úton járt előttünk, amiből sokat tanulhatunk. Amerika itt van, de ismernünk kell a másik Amerikát is, és számunkra is inspiráló forrás, erőt adó bizonyosság, hogy lehet másképp is építészetet csinálni. (szerző felvételei)

Malgot István

VONZÁSOK ÉS VÁLASZTÁSOK

– a politika és az értelmiség –

Két választás volt Magyarországon 2002 áprilisában.

Az egyiket, a pártok és jelöltjeik versenyét, bakarasszal megnyerte Medgyessy Péter többfelől is megtámogatott csapata.

Ez a választás a közvetett, képviseleti demokrácia szabályai szerint történt, az állampolgárok a pártok által befolyásolt szavazókként vettek részt benne, gyakran nem tudva, hogy kire is adják voksukat. A végeredményt döresség vitatni. Ez a rendszer ilyen.

A másik választást Orbán Viktor nyerte. A népfelség másik lehetséges érvényesülése, a közvetlen demokrácia őt emelte magasba az első forduló kudarcá után, mindenütt, ahol megjelent.

Orbán Viktor kezdetben a Fidesz első embere volt, később a magyar kormányé. Április óta a magyar nemzet első embere. A tizenöt milliós nemzeté.

A választási kudarc nélkül nemzet és politikus ilyen meggyőző egymásra találása nem jöhetett volna létre. Sorsszerűség? Mélyebb értelem? Talán igen.

Április óta Orbán Viktor történelmi személyiség. Ezt a tényt sokaknak nehéz elfogadni. Nehéz elfogadni az ellentábornak, nehéz a Fidesznek és szövetségeseinek, és nem lehet könnyű Orbán Vikornak sem.

1956 óta nincs példa a közvetlen demokrácia megvalósulására. Arra, hogy az ország állampolgárai a számukra kijelölt négyéves ciklusok keskeny és időnként alságos mezsgyéjén túl más utakon is kinyilváníthassák az ország sorsát érintő politikai akarataikat.

2002 áprilisa óta gyökeresen új helyzet állt elő. Önálló politikai akaratú tömegmozgalom született. Egy olyan mozgalom, amelynek képviselői a választások elmúltával sem voltak hajlandók visszabújni négy évenként kilakatolt ketrecekbe. Ez a mozgalom népünk minden rétegét felöleli.

Fel is kell ölelnie, mivel a mai magyar társadalom legfőbb törésvonala mentén jött létre.

Ez a törésvonal a nemzeti értékek, érdekek és érzések vállalása és képviselése.

Törésvonal és nem árok. Nem lehet betemetni. Nem is kell.

Két értékrend és két tábor áll szemben egymással. Az ellentéteknek semmi köze a hagyományos értelemben vett és mára már Magyarországon használhatatlan jobb- és baloldalisághoz.

A nemzeti érdekek képviselése áll szemben a nemzetekfeletti, internacionalista érdekek képviselével.

A világ mára nemzetközivé lett. Nem úgy, ahogy az utópista szocialisták álmodták. És nem is úgy, ahogy a bolsevizmus iszonyú zsákutcájából a nemzetköziség képe előtűremkedett. A töke nemzetekfeletti uralmát éljük, a globalizmus mindenkit arctalan fogyasztóvá gyúró kiterjedését.

A technikai fejlődés, az információs társadalom robbanásszerű létrejötte ne tévesszen meg senkit. Az alapkérdés most is az, hogy ki birtokolja az információk feletti hatalmat.

A folyamatokat nem mi irányítjuk. Csipegethetjük az információs sztráda hulladékait.

A globalizáció előtt álló legfőbb akadály a nemzetek léte. Nemzeteket, népeket ítélni halálra a világ számos, nem globalizálható pontján. Bombák, vagy csak éhhalál? A természeti erőforrások elrablása? Korlátlan fejlődés, vagy egy hatalmi elit ámokfutása a profitért? A költői kérdések korlátlanul feltehetőek. A választások korántsem költőiek.

A nemzetközi töke arctalan. Helytartói vonásai egyre inkább kirajzolódnak. Magyarországi vezérképviselőket az MSZP-SZDSZ páros látja el. Hogy árujukat balkézből kínálják? Sokak számára így eladhatóbb. Ettől még nem lesznek baloldaliak. Csak balbitorlók.

Az Orbán Vikort politikai vezetőjükké választó tömegekre sem mondhatjuk azt, hogy jobboldaliak. A nemzeti oldalon állnak. A magyar nemzet oldalán.

A nemzet érdekeit kívánják védeni.

Vezetőjük van. Eszközeik nincsenek. Csupán a létük. Az együvé tartozás ereje.

Az áprilisi tömegmozgalom létrejötte kidomborítja a Fidesz választási vereségét.

A Fidesz nem azért vallott kudarcot, mintha ellenfelei jobbakk lettek volna nála. Azért veszített, mert nem volt elég jó. A Fidesz által vezetett kormány a legtöbbet tette 1945 óta Magyarországotért, az ország lakosaiért, a nemzetért. Mégis veszített.

Veszített, mert képtelennek bizonyult a társadalommal való párbeszédre.

A társadalmi párbeszéd szükséglete tört fel elemi erővel az áprilisi mozgalomban.

A párbeszéd jelenleg sem folyik. Nincsenek eszközei, nincs hordozó közege. Orbán Viktor személyes karizmája az egyetlen kapocs a nemzet sorsáért cselekedni kívánó tömegek és a cselekvési szándékot megjelenítő politikai akarat között.

Amennyire megítélhető, a Fidesz egy feltétlenül szükséges, de nem elégséges tanulságot vont le választási kudarcából. A jelek szerint csekély létszámú elitpártból megpróbál tömegpárttá válni.

A pártok biztosíthatják a szavazókkal való együttműködést, de az állandó társadalmi párbeszédre önmagukban képtelenek. Ezen a módon választásokat talán meg lehet nyerni, de az egész nemzet bizalmát semmiképp.

A Fidesz választási vereségét legnagyobb mértékben katasztrofális kultúrpolitikájának, a véleményformáló és alkotó értelmiséggel szembeni, szinte már irracionális érzéketlenségének köszönheti. Ez a kultúrpolitika köszönt vissza a budapesti eredményekben. Meghatározó erejű visszaköszönés volt.

Akik ezt a tényt elintézhetőnek vélik azzal, hogy a problémát agyonhallgatják, a lehetséges jövőt veszélyeztetik.

A Fidesz, mint felesleges terhet, ellökte magától a vele azonos politikai szándékú, de önálló értékeket képviselő értelmiséget. Maradt néhány pártkatona.

Kulturpolitikai intézkedéseivel megsértette, helyenként megalázta az alkotó értelmiség jórészét. Ezek az intézkedések művészeti szakmák sorát lökték az ellentábor kitért karjaiba.

Ugyanakkor, amikor eltávolította magától lehetséges szövetségeseit, a hivatalos kultúrpolitika második vonalának (vagy talán ez volt az első vonal) módot adott az SZDSZ szellemiségevel megegyező művek és alkotók túlreprezentálására.

Miközben az írott és elektronikus média kilencven százalékban az ellentábor kezén volt, a Fidesz, egyetlen hetilap kivételével, nem teremtett új fórumokat, a nyilvánosság új helyszíneit, sem saját, sem lehetséges szövetségesei politikai és kulturális megnyilvánulásai számára.

Ezt a ténytet sokan úgy értelmezik, hogy a kultúra területeit a Fidesz átengedte ellenlábasaiknak. Kik tették ezt? És miért?

Néhány, egyébként a nemzet számára valóban fontos intézmény létrehozása, néhány reprezentatív megnyilatkozás nem helyettesítheti a kulturális lét egészével való érintkezést.

Nemzetünk kultúrája, éppúgy mint történelme: adottság. Nem lehet eltörölni. Meg kell bírkozni vele. A nem is oly távoli múlt alkotó értelmiségének nyomorító hatalmak korában kellett élnie. Csodákat teremtettek.

Elszoruló torokkal kérdezem, a Fidesz kultúrpolitikája mit tudna kezdeni Adyval, József Attilával, Kosztolányival, Derkovits Gyulával, Radnóttival,

Németh Lászlóval, Füst Milánnal, Bartókkal, Nagy Lászlóval, Kodályval, Huszárikkal, Latinovits Zoltánnal, Pilinszkyvel? Mit kezdene velük, ha élnének?

És mit tud kezdeni az élőkkel, Csoórral, Sárával, Esterházyval, Ligeti Györggyel, Bodor Ádámmal?

Mit tud kezdeni Makovecz Imrével?

Formális elismeréseken túl mit tud kezdeni velük, mennyiben határozhatják meg országunk kultúrpolitikáját?

A néven nevezettek, és oly sokan a meg nem nevezettek közül, nemzeti kultúránk kitörölhetetlen értékei. Ők mindannyiunké. A nemzeti kultúra értékei nem függnak vallástól, származástól, pártkötődésektől. Értékek önmagukban.

A nemzet sorsát jobbitani hivatott politikai akaratnak fel kell töltődnie kulturális értékeinkkel. Az alkotó értelmiséghez való viszonyát nem pártpolitikai szempontoknak kell alárendelni. Nemzeti értékeink kiteljesítése lehet csupán a célja. Ez pedig szolgálatot jelent, és szükségképpen valódi párbeszédet.

A nemzetközi tőkét kiszolgáló balbitorló pártok értelmiségi holdudvara rendkívül széles, de korántsem egységes.

Találhatók közöttük meggyőződéses internacionalisták, egy nemzetek felett álló fejlődési modell megszállottjai. Ők kozmopoliták, bárhol otthon lehetnek a világban, és sehol sem lelik helyüket. Valaha a változás kovászaik voltak, mára értékeiket elvesztett, önmagában erjedő masszává váltak. A nemzetközi tőke a világon mindenütt magához öleli és meg is fizeti őket. Ez a csoport a globalizmus ideológiáját megfogalmazó értelmiségi elit. Alkotás helyett energiájuk nagyrészét gyűlölködéstől fröcsögő politizálásra fordítják. Gyalázkodnak és pihenésképpen ellenfeleiket megvádolják gyűlöletbeszédrel.

Érthető. Ezt várják tőlük.

A másik csoportot azok alkotják, akik a rendszerváltás zűrzavarában rossz vonatra szálltak. A kacsintó diktatúra elleni lázadásuk vezérelte őket, jobbitó szándékkal, a szabadság eszményei iránti elkötelezettséggel indultak útnak. Későn vették észre, hogy a száguldó vonat az első csoport vezet. Közülük sokan

szerepük foglyaivá váltak. Mások talán már elhagynák a vonatot. Ha lenne hol leszállni.

A harmadik csoportot a Fidesz által az ellentáborhoz lökött értelmiségiek adják. Tele vannak a Fidesz elleni indulattal. De sohasem fognak igazán a balbitorlókhöz tartozni.

Külön csoportot képeznek a magát szocialistának nevező párt kacsintáshoz szokott írástudói. Napjainkban a nemzetközi tőke kacatjait árusítgatják a megszedített tömegeknek. Balkézből. Biztosra mehetnek. Ebben a táborban a kacsintást ma is jutalmaznak. Az árulókat büntetik.

A nemzeti oldal megújuló politikai ereje nem nélkülözheti tartósan a nemzeti értékek mellett elkötelezett értelmiség segítségét.

Ahogy az áprilisi tömegmozgalom megszülte a nemzet és a politikai vezetés minőségileg új kapcsolatát, meg kell születnie a nemzet, a politikai vezetés és a nemzet sorsa iránt elkötelezett értelmiség szövetségének is.

Itt meg kell állnom. Az elmúlt évtizedek nemcsak hogy nem teljesítették ki, hanem egyenesen erodálták a nemzeti oldal értelmiségét. Ennek néhány oka kiolvasható írásomból, más okokra most nem tudok kitérni.

Helyzet van. Olyan a helyzet, hogy meg kell teremteni a nemzet értékeit képviselő, és a nemzeti érdekeket vállaló értelmiségiek egymásra találását.

Egy megújuló Fidesz politikai vezető ereje csak egy megújult, megerősödött, a lehető legszélesebb alapokon szerveződő nemzeti értelmiséggel szövetkezhet.

A tizenötmillió nemzeti értelmiségéről beszélek. Ennek a megszerveződő értelmiségnek tudnia kell, hogy a nemzetet különböző vallású, különböző származású, különböző társadalmi értékeket valló személyek alkotják. Politikai felfogásuk is különbözik.

Nem ez a különbözőség adja a törésvonalat. A törésvonal a nemzeti érdekek képviselője, a nemzeti értékek vállalása és folytatása, vagy a nemzetközi pénzvilág mindent letaroló érdekeinek kritikátlan kiszolgálása között húzódik.

Ez a törésvonal jelöli ki az újjászerveződő magyar értelmiség táborát is.

Ennek az új értelmiségnek szükségképpen lesz centruma, lesz jobboldala és lesz baloldala is. Csak ebben az esetben jelenítheti meg a nemzeti kultúra teljes skálájának értékeit.

Ez az értelmiség nem lehet a Fidesz, vagy más pártok segédcsapata.

Csak ha önálló erővé képes szervezni magát, akkor válhat a nemzeti oldalt képviselő politikai akarat szövetségesevé.

Azé a politikai akaraté, amelyik a nemzetek közötti együttműködésben is az egyenjogúságot, az egymás nemzeti értékeinek megbecsülését képviseli.

Ennek az értelmiségnek a nemzeti értékek teljességét kell közvetíteni a nemzet tagjai felé éppúgy, mint a vezető politikai szervezetek felé.

Ezen értékeket kell felmutatnunk a külvilágnak.

Szervezzük végre meg magunkat!

Herczeg Ágnes

LÁZÁRFALVI KALÁKA

A Csomád-Bálványos régió (települései: Tusnád, Újtusnád, Tusnádfürdő, Lázárfalva, Sepsibükszad, Torja) Székelyföldön, a Csomád-hegység fiatal vulkáni táján található, legismertebb értékei a Szent Anna-tó és a Bálványosvár. Ezen a vidéken több mint 300 forrás, számos gázkitörés tör a felszínre, amelyeket az itt élő emberek évszázadok óta használnak gyógyulás céljára. E természeti, táji, kultúrtörténeti értékekben gazdag régióban több éve folyik fejlesztési munka, amiről az *Országépítőben* már beszámoltunk. E tevékenység legfőbb célja, hogy az itt élő emberekben tudatosodjék mindaz az érték, ami az ember és a természet harmonikus együttműködését még mindig a legélénkebben őrzi Európa tájai közül. S hogy ezekre az értékekre alapozva találhassa meg a boldogulását mindenki, aki itt él. E munka keretében 2001 nyarán szerveztük az első alkotótábort Lázárfalván, ahol a Székelyföldre jellemző kalákában újítottunk fel egy hagyományos népi gyógyfürdőhelyet.

A Csomád-Bálványos régió a Kárpát-medence egyik legjelentősebb ásványvíz tartalékával rendelkező terület. A változatos vegyi összetételű borvízforrások mellett értékesek a nagyhozamú száraz széndioxid gázömlések, azaz mofetták. A mofetták, a büdös gödrök, az ásványvizek, a borvizek a hegységet felépítő vulkanikus és üledékes kőzeteket behálózó törésvonalak mentén törnek a felszínre az „izzadó” magmából.

Lázárfalva ásványvízforrásai a településtől délre a Kis- és Nagyharam vulkáni kúpok lábánál, a patak völgyekben, valamint az általuk közrezárt hegyhátakon találhatók. Lázárfalva borvízforrásai, fürdői és büdösgödrei az elmúlt századokban ismertebbek voltak, s gyógyászati jelentőségük is nagyobb volt, mint napjainkban. A XVII. századtól Lakatos István kozmási plébános, Fridwaldsky János (1767), Benkő József (1778), Köteles Sámuel (1807) említik a Fortyogó-fürdőt és a büdöspataki kénbányákat. Lázárfalva határában több mint ötven forrás található, de ezek nagy része foglalatlan, elhanyagolt, természetes állapotban van. Ritka az a lázárfalvi gazda, akinek a kaszálóján ne törne fel ásványvízforrás, vagy ne volna rajta büdösgödör. Ezért a források nagy része annak a gazdának a nevét viseli, akinek a földjén található (Törököké, Burus János, Sami, Nagy Béláé, Bogdán, Kisasszonyoké, Szántó Anti, Antaloké, Karácsonyé stb.) Lázárfalva híres ásványvízforrása, fürdője és büdösgödre a Nyíri fürdő vagy Fortyogó, „Büdös”, a falu délkeleti részén található. A foglalt forrást a Dögösökének is nevezik. Vegyelemzésére első ízben 1818-ban került sor dr. Béltékly Zsigmond révén. Ásványisótartalma alacsony, vízhozama gyér, széndioxid tartalma pedig nagy. Vízét csebrekben felmelegítve kád-fürdőnek, reumatikus és keringési megbetegedések kezelésére csak a helyi lakosság használja.

A vulkáni utóműködés nemcsak a fürdők területén érezteti hatását, a közeli házak pincéiben is megjelenik a mofettagáz. A Borvíztető alatt közel egy hektár területen a szürkésfehérre színeződött, mállott flisközetek között szén-dioxid és kénhidrogén mofettagáz tör a felszínre. A talajban, a kőzetrepedésekben és az elhalt növényi maradványokon vékony sárgás terméskén is megfigyelhető.

Fürdőépítés-közösségépítés

A térségben a történelmi dokumentumok, archiv fotók pezsgő fürdőeletről tanuskodnak, az idős emberek a népi fürdőkhöz kötődő csodagyógyulásokról számolnak be. Saját magunk is tapasztaltuk rendkívüli hatásukat. Az elhanyagolt, magukra hagyott fürdők, mofetták szívszorító látványa érlelte meg bennünk a gondolatot, hogy kezdeményezzük a rendbehozatalukat. Nem tűnt nagynak a feladat, hiszen fa beszerzése a nagy irtások ellenére ma sem gond, kő meg terem mindenfelé. Miért nem kezdenek akkor neki a falubéliek az egykori fürdők felújításához? A beszélgetések során érezkelhettük, hogy biztatásra és külső segítségre van szükség.

A régiófejlesztési munka részeként falufórumokat szerveztünk. Lázárfalván dugig megtelt iskolateremben tartottuk az összejövetelt. Felvetettük, hogy mi volna, ha a falubéliek és általunk szervezett egyetemisták közös munkájával újjáépítenénk a falu szélén elpusztult fürdőhelyet. Mondandónkat egy szép öreg ember szakította félbe, felállt, s azt mondta: Már megbocsássanak, mérnökasszony és mérnökurak, szép s jó amit mondanak, de elkélne a segítség, hogy rendbe hozzuk a Büdös fürdőt, mert ezt a helyet így hívják. Éjszakába nyúlóan beszélgettünk, tervezgettünk az iskolában azon a februári estén. Aztán nekiláttunk a munkának. Felmértük a helyszínt, terveket készítettünk, számoltunk. A munka formájának a kalákát választottunk. Jöjjön mindenki, s hozza a tegye, amit a legjobban tud. Az egyetemisták körében meghirdettük az alkotótábort. Több, mint ötvenen jelentkeztek, magyarországi tájépítész-, építész-hallgatók, de volt köztük bölcsész, medikus is. Jöttek Erdélyből is. A résztvevők házaknál laktak. Nehéz volt meggyőzni a falubélieket, akik még idegenből jött vendégeket nem fogadtak, hogy az idejövőknek nem luxuskörülményekre van szükségük, hanem csak szíves vendéglátásra. Az asszonyok főztek, ahogy mondták: három lakodalomnyit egy hét alatt. A falubéliek a legnagyobb dologidőben, mert megcsúszott a szénacsinalás, beálltak a munkába. Először a falu öregjei jöttek, majd a fiatalok is szekercét fogtak. Az öreg, aki a falufórumon felszólalt, nagy szatyor almával jött az építők közé, hogy kivegye ő is a részét a dologból.

A kaláka alatt megépítettünk a famedencét, a környezetét lepadoltuk, körben ülőhelyeket kialakítva, fölé kis esőbeállót szerkesztve. A forrás környezetét rendbe raktuk szárazon rakott kőfallal és rözsefonattal. Két öltözőkabin és egy pihenőpad készült, meg egy biobudi. Az erózió ellen fűzesszöböl kézzel font védművek készültek, tereplépcsők, ösvények. A marhák-nak új kihajtótutat kellett kijelölni. Egy mofetta alapjait is letettük, de nem jutott idő a befejezésre, a falubéliek később elvégezték, ami maradt. Jánosi Csaba keresztet is faragott. Mindez szombattól szombatig, reggeltől estig a tűző napon, 50-70 ember dolgos keze alatt. Minden estére programot szerveztünk a faluházba, beszélgetéseket, előadásokat a régiófejlesztésről, a táji-építészeti értékekről, a Székelyföld jövőjéről, a vizek megőrzéséről,

tiszteletéről, az egészségről. Volt táncház, a megyei cserkész-csapat történelmi életképet mutatott be. Zenész barátaink és az iskola diákjai közös népdalestet adtak. A falubéli gyermekeknek a tábor ideje alatt az iskolában a hagyományos székely kapu és bútorfestés fortélyait tanulhatták Kovács Piroska nénitől, a munkából kiállítást rendeztünk. Reggel a falu felett a felkelő nappal a tárogató hangja szólt, s ez zárta a napot. Soha nem fogom elfelejteni annak az öregembernek az arcát, csorgó könnyeit, aki a kapuja előtt állva hallgatta az égből jövő zenét. A tárogató hangja, a tiszta lelkesültség a hollókat is odahívta.

Vasárnap szentmise keretében a hely felszentelődött. Mivel a medence megtelt, a polgármester ígéretéhez hűen – *Ha egy hét alatt mindennel kész lesztek ruhástól ugrom a vízbe!* – öltönyöstül, nyakkendőstül egy szaltóval a medencébe szökött, ahogy arrafele mondják. S mielőtt megfürödtünk, felcsendült régi himnuszunk, a *Boldogasszony anyánk*. A hely megtisztult, s vele együtt mindannyiunk lelke. A munkától, ami itt olyan volt, mint az ima.

A vendéglátók könnyezve búcsúztatták vendégeiket, a búcsúnótát rézfúvós zenekar húzta. Azóta nemcsak a lázárfalviak, hanem a szomszédos falvak népe is jár ide gyógyulni.

Képek a 2001-es alkotótábor munkájáról

Herczeg Ágnes – Jánosi Csaba

A CSOMÁD-BÁLVÁNYOSI GYÓGYFÜRDŐZÉS, TURIZMUS ÉS VENDÉGVÁRÁS TÖRTÉNETÉBŐL

(részletek)

A Csomád–Bálványos régió természeti, táji értékeit és szépségét a XVIII. század végétől kezdődően több neves szerző örökölte meg. Az elsők között gróf Teleki Domokos, Kövály László, Orbán Balázs, Jókai Mór. A honismeret fontosságát a tájak megismerésén keresztül tudatosította Hankó Vilmos, Endes Miklós, Szádeczky Kardoss Lajos, Ferenc Béla, Bányai János, Székely Géza, Kónya Ádám, Kovács Sándor, Kristó András, Jánosi Csaba, Zsigmond Enikő és sokan mások, akik e vidékkel más és más megközelítésből, de mindannyian a hely szelleme iránti lelkesültséggel foglalkoztak.

Az itt található különleges források és gázkitörések gyógyító hatását korán felismerték, s használták. A fürdők kiépítése a XIX. század közepén indult meg, a polgári fejlődéssel párhuz-

zamosan. A fürdőkultúra mindenkori állapota nagy hatással volt a vidék egészére. A turizmus a XIX. század végén indult meg. A térség gazdasági fejlődésében komoly szerepet játszott a vendégforgalom. Mind a fürdőkultúra, mind a turizmus elengedhetetlen követelményeket támaszt a vendégvárással szemben. A honismeret, a fürdőkultúra, a turizmus és a vendégvárás egy tájhoz tartozó története a mai kor számára fontos üzenetet hordoz, összefügg a régió helyzetével és fejlődési lehetőségeivel.

Honismereti mozgalom és a táji szépség felfedezése

Köváry László 1853-ban a következőket írja: *Az erdélyi, ki hazáján túl nem járt, eltelve e szépségek mindennapi látásával: csak szereti, de nem ismeri hazáját. Az idegen mintegy tündérkertbe lép be; bámulja hegyeinket, melyek fölött erdő zöldell, gyomrában pedig sót, aranyat és ezüstöt vágnak; bámulja keskeny völgyekben futó szilaj folyóinkat, s partjukon a sok festői vidéket. Mi nem bámuljuk többé; de mint minden hegyi lakos, a nélkül hogy tudnók miért, bálványozzuk e földet. Bálványoztuk, de nem tanulmányoztuk.* Aszerző öngy íratja a XIX. századi olvasóját: *Keressétek föl ezeket a helyeket szünidőtökben s örök életre emlékezetes kincsekkel gyarapíthajjátok ismereteiteket!*

Orbán Balázs a nemzeti önfelismerést az ember és természet történeti összefonódásában véli megtalálni. Munkája, *A Székelyföld leírása* egyedülálló teljesítmény. A mai napig eleven forrás, amelyből sokan merítenek. Művében részletesen bemutatja a Csomád–Bálványos régió természeti, táji kincseit, településeit.

A fürdők - gyógyforrások és mofetták kialakulása

A kedvező földtani viszonyok és a fiatal Csomád-hegység utóvulkáni működése során felszínre törő szénsavas ásványvizek (borvizek) és száraz CO₂ és H₂S gázkeverék (mofettagáz) helyén számos gyógyhely alakult ki. A gyógyhelyek hasznosításának két formája alakult ki: egy részük megmaradt természetközeli állapotában, ezeket elsősorban a helyi lakosság használja (Sósszéki fürdő, Fortyogó fürdő, Nádas fürdő, Veres víz, Antalkék feredeje, Mikes fürdők, Pokol-völgy). Másik részükre komoly gyógyüdülő-kultúra telepedett (Tusnádfürdő, Bálványos-fürdő).

A székelyföldi fürdők jelentőségét igen korán tudományos igényű kutatták, például 1875-ben a magyar orvosok és természetvizsgálók Előpatakon megrendezett XVIII. nagygyűlésén méltatták gyógyhatásukat, népszerűsítve ezzel a fürdőkultúrát. A székelyföldi fürdők történetét elemzői több periódusra osztják: a kialakulástól a XIX. század közepéig tartó kezdetre, a családi fürdőélet (1850–1880), a rövid és gyors növekedés (1880–1900), a pangás (1900–1914), a kereskedelmi szellem előtérbe kerülése (1914–1944), az államosítás és központosított fejlesztés (1945–1989), a szocialista tervegazdálkodás csődbejutása, a rendezetlen tulajdoni viszonyok és visszaesés (1990–) időszakára.

A Csomád-Bálványos régió legfontosabb fürdőhelyei: a térség legészakibb fürdője a Csíkkozma Sósszéki fürdő; Lázárfalva határában a Fortyogó, vagy Búdös fürdő már a középkorban is híres volt. A Tusnádi Nádasfürdő a Kisharam lábánál húzódó tőzeglápból feltörő, nagy hozamú forrásokra települt fürdő, korábban Tusnádfürdő néven emlegették. A tusnádi Veresvíz – Felső-tizás patak limonit- és mésztufa kúpokat képező nagy

hozamú forrásainak 25 °C-os, sós, langyos vize régóta ismert.

Tusnádfürdő a Székelyföld egyik legismertebb fürdőhelye, 1845-ben indult fejlődésnek. Fellendülését elsősorban kiváló gyógyhatású forrásainak köszönheti. 1866-ban Mikó Bertalan megbízásából svájci vegyész elemezte a tusnádi források vizét. 1890-ben modern fürdőépületet emeltek, a Stefánia Vízyógyászati Intézetet, ahol négy nagy tükörmédenca, négy hideg szalonfürdő, 14 kényelmes porcelánkád várta a vendégeket korszerű vízmelegítő berendezésekkel. Külön vízgyógyászati célokra kifejlesztett termeket hoztak létre, ahol szétporlasztott ásványvíz, fenyőpára, sűrített és ritkított levegő beszívására volt lehetőség. 1893-ban kezdtek hozzá a mezotermál Rezső-forrás foglalásához és egy duplamedencés szabadtéri fürdő kialakításához.

Az ásványvizek és gyógyfürdők használatának fürdőorvosok által előírt rendje van. Tusnádfürdő forrásait sokféle betegség kezelésére ajánlották: Főkút: gyomor-és bélbántalom, vértolulás és elhízás; Szent Ilona Forrás: görvély, vérszegénység, angolkór; Mikos-forrás: vérszegénység, sápkór, kimerülés, ivari elgyengülés ellen. Gyógyulásra lelhetett mindenféle betegségben szenvedő. A fürdők reklámozására is nagy hangsúlyt fordítottak. 1885-ben a Budapesten megrendezett Fürdők Panorámája elnevezésű országos kiállításon Tusnádfürdő is szerepelt. Ismertető füzetek és fürdőlapok kiadásával csalogatták a vendégeket. A gyógykezelések mellett a közönség megnyerését a szórakoztatás, a kulturális programok eszközeivel, a környezet kulturált kialakításával segítették. A szocializmus éveiben felépült három nagy szálló és a korábban épült villák 1989-ig az állami üdültetést szolgálták komoly orvosi háttérrel. Az 1970-es évek végén a Csukás-tó északi partján fűt termálkút 62 °C-os vizére telepített strand a fűrés vízenek elapadása után romos állapotba került.

Sepsibükszád határa is gazdag ásványvízvagyonnal rendelkezik. A falu északi részén, az Olt terasza alatt, Somkő várával átellenben feltörő langyos ásványvizek táplálták a múlt században oly híres Antalkaék feredéjét. A vízi erömű építésének földmunkái pusztulásra ítélték a fürdőt. A falu keleti határában a Zsombor patak forrásvidékén feltörő mofetták és ásványvíz források köré települt a kezdetleges famedencés a Hammas, a Vallató, a Bükki, Keresztes Pali feredők, később Mikos- fürdők néven nevezett fürdőtelep.

A Büdös-hegy és Bálványosvár vulkáni kúpja környékén található a térség leglátványosabb utóvulkáni működései. A borvízforrások köré három fürdőtelep Büdös-, Csiszár- és Transsylvania fürdő települt, amelyek később Bálványosfürdő néven egyesültek Szabad kénsavat tartalmazó timsós és kényes fürdőmedencéik igen látogatottak voltak. A Büdös-hegy száraz gázömlései (Büdös-barlang, Timsós, Gyilkos) is emelték a vidék hírnevét, vonzották a betegeket. A barlangok gázait hüléses bántalmak kezelésére használták, a csepegések gyógyhatását pedig szembetegségekre, hurutok és bőrbetegségek kezelésére javasolták.

A hegy lábánál, a Torja felé vezető műút fölötti apró völgyekben feltörő timsós források köré települt a Timsós fürdő. A Buffogó-láp központi részén egy fürdésre alkalmas medence van, amelynek kiépítése félbemaradt. A Büdös-pataktól délre a Nagy Csoma lábánál 1896-ban megindult Csiszárfürdő fejlődése. A hat deszkával bélelt medence, a meleg fürdő, a fedett mofetta, az ivókutak alkotta hangulatos fürdőtelep jelentős szereppel

bírt egykor. A Bálványosvár alatti forráscsoport köré települt Transsylvania fürdő. Bálványosfürdő fürdőit az 1940-es években elsősorban a Basedow-kórban szenvedőknek, vagy erre hajlamos betegeknek, és vérszegénység, kimerültség ellen javasolták.

Torjai Hágaja fürdő-Pokolvölgy, a Szemmosó feredőtől nem messze, a Bálványos patakjába ömlő Torja vagy Jajdon patakjában van a Torjai hágaja fürdő. A Pokolvölgynek nevezett angolkert-szerű ligetes, kaszálós, erdős helyen két famedencés borvízfürdő, egy fedett mofetta és sok apró kényes fortyogó forrás található.

Herczeg Ágnes- Jánosi Csaba

Régi képeslapok Tusnádfürdőről és Bálványosváraljáról

FELHÍVÁS

Sepsibükszádi kaláka

A lázárfa kaláka hagyományát folytatva idén Sepsibükszád határában építünk ki népi gyógyfürdőhelyet (fagerendás fürdőmedence, pihenőhely, öltözőkabinok, pad, budi, fapalló utak, természetvédelmi objektumok, forrásvédelem, stb.). Szállás a faluban, étkezés közösen a táborhelyen. A szállás és étkezés költségeit a falu és a Csomád-Bálványos Egyesülés vállalja, az útiköltség felét a szervezők próbálják pályázati úton megszerezni. Három esti előadást és egy napos környékbéli kirándulást szervezünk. A részletes programot később juttatjuk el az érdeklődőkhöz.

Várjuk minden érdeklődő tájépitész-, építész- és bármely szakterület hallgatóit, hogy csatlakozzanak a kezdeményezésünkhöz.

Ars Topia Alapítvány, Axis Építésziroda, Csíki Természetjáró és Természetvédő Egyesület, Transpagony Iroda, Csomád-Bálványos Régió Egyesület, A Kós Károly Egyesülés egykori vándorai, ma Erdélyben működő építészek: Esztány Győző, Müller Csaba

További felvilágosítással szolgálunk: Pagony Táj-és Kertépítész Iroda, Ars Topia Alapítvány, 1117 Budapest, Prielle Kornélia utca 2. Tel/fax: (36-1) 206-2878; e-mail: pagony2@enternet.hu

HÍREK – BESZÁMOLÓK

A VISEGRÁDI ÉPÍTÉSZTÁBOROKBAN 1981-től–Makovecz Imre szellemi vezetésével – építész-hallgatók több nemzedéke épített fel nyaranként egy-egy saját tervezésű objektumot, s szerzett eközben valóságos tapasztalatot a közös gondolkodásban, a terv megvalósításában, és az együttműködésben. A tábor, mint egyedülálló kísérlet, nemzetközi ismertségre tett szert. Szinte minden évben voltak külföldi résztvevők, a megépült művek hazai és nemzetközi publikációkban, kiállításokon szerepeltek. A tábor alapötletét adaptálva később más helyeken – Vác, Törökökoppány, Mád – is voltak építőtáborok, és a „visegrádi” szisztémát követték a Wales-i Herceg Építészeti Intézetével közösen szervezett londoni építkezések is. A tábor történetét és hatását, nemzetközi megjelenését bemutató, magyar és angol nyelvű, 240mm×276mm méretű, 250 oldalas, nagyon gazdagon illusztrált, színes kötetet Salamin Ferenc és Álmosdi Árpád építészek, a tábor egykori résztvevői szerkesztették. Beszerezhető a Kós Károly Alapítványnál és az AXIS Építészirodában (Tel/fax: 3151971)

FELHÍVÁS

Az 1992-es Sevillai Expón világsikert arató, Makovecz Imre tervezte magyar pavilont az 1994-ben hatalomra került kormány a tervezett hazahozatal helyett potom pénzért eladta. Az épület többször tulajdonost váltott, de azóta sem használják, most viszont a telek eladása van napirenden. Ennek következtében e nemzeti értéket a megsemmisülés fenyegeti. A rádióban is hallható volt, hogy Tokaj városa (ahol Bodonyi Csaba a főépítész) az épületet – régi tervük szerint – haza akarja hoztatni, hogy a Tisza és Bodrog összefolyásánál felállítsák. Az épületet eredeti funkciójának megfelelően használnák: Tisza-múzeumot, a Bodrogzug tájvédelmi körzet ökológláját és a feltárára váró tokaji vár régészeti leleteit bemutató kiállítást és az eredeti étterem megnyitását tervezik. Első – nagyon sürgős – lépésként egy spanyol ügyvédet kell megbízniuk, aki a telek eladásánál érdekeinket képviselné, hogy a hazahozatal jogi és anyagi feltételei tisztázódjanak. Az ügyvédtiszteltdíja kb. 1 millió Ft. Ehhez kér segítséget Tokaj Önkormányzata, amely a pavilon hazahozatalára elkülönített számlát nyitott (11734004-15349954-10030008). Kérjük, hogy felhívásunkat minél több emberhez juttassák el!

Sáros László és Tenkács Márta

AZ ÉPÍTÉSZET MESTEREI című sorozat első köteteként megjelent a Hauszmann Alajos munkásságát bemutató dokumentumkötet. A Holnap Kiadó vállalkozásában évente két, egy-egy magyar építész életművét ismertető kötet jelenik meg. Idén még Pierre Vago franciául már megjelent önéletrajzának (*Un vie intense*) magyar fordítása, és egy Ybl Miklós dokumentumkötet kerül a könyvesboltokba. A sorozat és a Hauszmannkötet szerkesztője Gerle János

BUDAPEST, XIV. EGRESSY GÁBOR MŰSZAKI SZAKKÖZÉPISKOLA TETŐTÉRI BŐVÍTÉSE – Tervező: Kund Ferenc (É-11 Kft Esztergom); Építész munkatárs: Krizsán András (KÖR Építész StúdióKft)

A Fővárosi Önkormányzat 2000 februárjában meghívásos pályázaton választotta ki Kund Ferenc ajánlatát.

A bővítés a meglévő lapostetőn az új fedélszék alatt három szaktanterem, két nyelvi labor, két oktatói kabinet, három szertár és a hozzájuk kapcsolódó tanári és csoportos mosdóhelyiségek létesítésére vonatkozott, összesen 519 m² hasznos alapterülettel. A terv lényegi eleme a természetes fény biztosítása a tantermekben. Ennek érdekében a középfolyosót felülvilágító fedi, amely a belső közlekedőt is udvarszerűvé varázsolja és közvetett módon megvilágítja a tantermeket is. A fatartók mind a külső homlokzaton, mind a belső térben látható módon jelenítik meg az emeletráépítés szerkezeti rendszerét. A külső homlokzatra a Székesfehérvári Téglagyár sárga téglaburkolata került. Az alacsony hajlásszögű tetőt állókorcos, szürke VM Zink lemez fedi, a faszervezetek felületkezelése lazúros mahagóni-tölgy festéssel készült.

A Fővárosi Tervtanács véleménye kiemelte a terv funkcionális tisztaságát és harmonikus illeszkedését a meglévő épülethez. Kund Ferenc elfogadott pályatervét kiviteli szinten Krizsán András építész dolgozta fel Kund Ferencel folytatott folyamatos konzultáció mellett.

A beruházás rendkívüli téli időjárás közben, irreálisan rövidre szabott határidővel 2001 novembere és 2002 februárja között készült. A ragasztott fa tartókereteket karácsony és szilveszter között emelték a helyükre mínusz 15 fokos hóvihárban. Az akkor már súlyos beteg Kund Ferenc csak az építkezés szerkezeti munkáit követhette, az átadást már nem érthette meg. Életműve ezzel a munkával zárult le. *Krizsán András*

KI VOLT ITA WEGMAN? Emanuel Emmichoven háromkötetes életrajzának első kötete megjelent az Arkánium Szellemi Iskola kiadásában (ára 2100 Ft), a második és harmadik kötet megjelenését Mihály napra tervezik. A bemutató alkalmából Budapestre látogatott és előadást tartott a szerző, akiről egy vele készült interjúkötet előszavából idézzük:

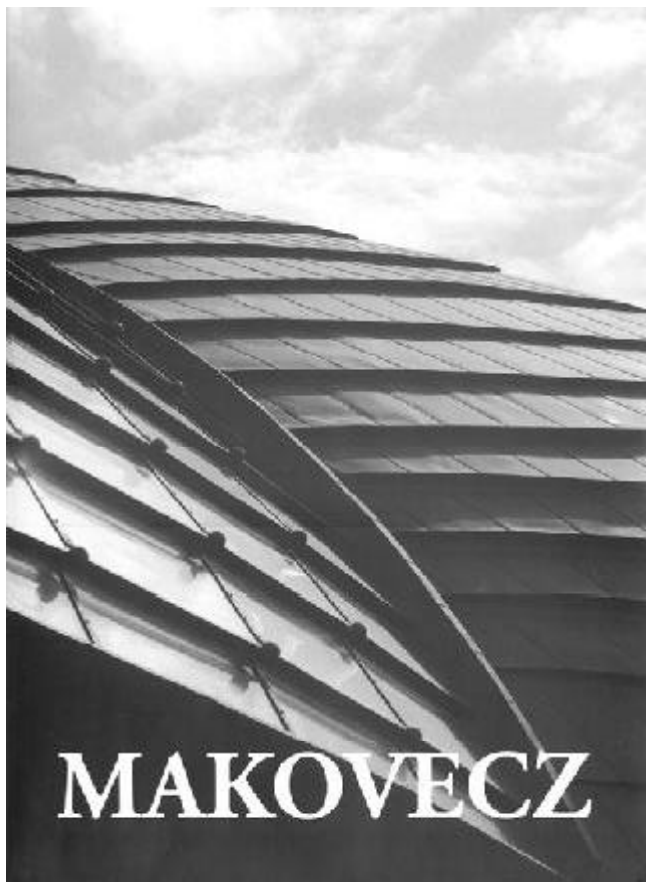
Johannes Emanuel Zeylmans von Emmichoven 1926. augusztus 5-én született Hágában. Apja, a pszichiáter F. W. Zeylmans van Emmichoven, a Holland Antropozófiái Egyesülés főtitkára és a scheveningeni Rudolf Steiner Klinika alapítója volt. A szülői ház révén, gyermekként került kapcsolatba az antropozófiával. 1951-ben alapította az azóta megjelenő *Castrum Peregrini* (Amsterdam) c. folyóiratot, néhány évig könyvkereskedői, szerkesztőségi és kiadói tevékenységet folytatott. 1966-ban a Christugemeinschaft papjává szentelték. 1968 és 1973 között meghatározó szerepe volt a *Jonas* c. holland folyóirat létrehozásában. 1990–1992-ben jelent meg Ita Wegmanról, Steiner egyik legközelebbi munkatársáról, és gyógyításra vonatkozó iránymutatásainak gyakorlati továbbvivőjéről szóló életrajza. Tizenkét évre volt szüksége Zeylmansnak, hogy lelkesíti tevékenysége mellett összegyűjtse az anyagot a biográfiához; Wegman száz keltezetlen füzetén, kétezer oldalnyi kéziratán és hatvanezer levelén kellett fáradságos munkával átrágnia magát.

A 8. VELENCEI NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZETI KIÁLLÍTÁSON

(szeptember 8 – november 3.) a magyar pavilonban Ferencz István, Nagy Tamás és Turányi Gábor munkái képviselik a magyar építészetet. A kiállítás kurátora Sulyok Miklós. Kiállítási koncepciójából idézzük: Kiinduló kérdésfeltevés az volt, lehet-e ma olyan építészeti művelni, amely egyenlő távolságra áll múlttól és jövőtől, tisztában van a kultúrában betöltött szerepével, egyaránt elkerüli a terméketlen múltba révedés és az utópisztikus jövőn merengés csapdáját, miközben úgy őrzi meg a történelem által ránk hagyományozott értékeket, hogy pontos és eredeti válaszokat ad korunk építészeti kérdéseire. A kiállítók munkássága egyértelműen jelzi, hogy a hagyomány elvetése nélkül is létrehozható új és érvényes építészeti forma. Építészetiük félreismerhetetlenül magyar és Kárpát-medencei, szerkesztési elveik azonban markánsan elkülönítik őket egymástól. Együttes szerepeltetésük célja, hogy felhívja a nemzetközi és a magyar közönség figyelmét az általuk felvetett életfontosságú építészeti problémákra, és a kortárs építészetben betöltött, immár meghatározó jelentőségű életművükkel adott válaszaikra.

BOSKO KRSTICNEK

a szabadkai vároházát bemutató kötete után megjelent a szabadkai szecsessziós építészet egészét ismertető, szerb és magyar nyelvű könyve (Szabadkai Íróközösség és Kijarat Kiadó közös kiadása). A kötet 12 építészeti tanulmányt közöl és egy 93 tételből álló, a szabadkai és palicsi szecsessziós épületeket áttekintő, fényképes jegyzéket. Mirko Grlica, Olga Kovacev Ninkov, Kata Martinovic Cvijin, Viktorija Aladzic, Gordana Prcic Vujnovic és Bela Duranci tanulmányai részben eddig magyar nyelven hozzá nem férhető szövegek, részben új kutatási eredmények többek között Komor és Jakab, a Vágó testvérek, Raichle Ferenc, Titusz Macskovics munkásságáról és egy-egy szabadkai épületről. A könyv beszerezhető az Írók boltjában.

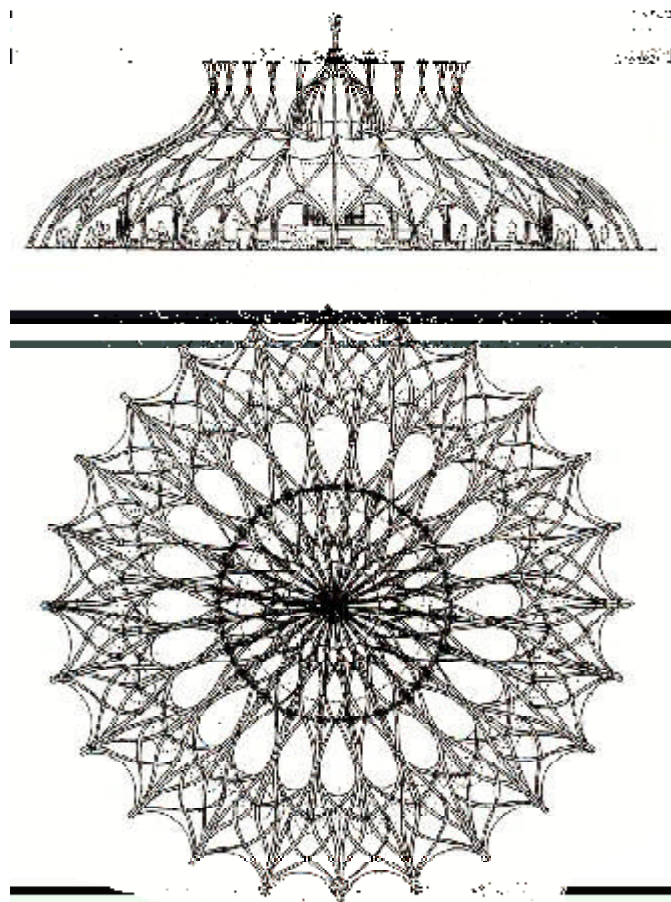

A MAKOVECZ IMRE 1959 és 2001 közötti munkásságát bemutató könyv megjelent a Serdián Kft kiadásában. Beszerezhető a könyvesboltokban és a Kiadónál (Tel:3613921 vagy 3951570)

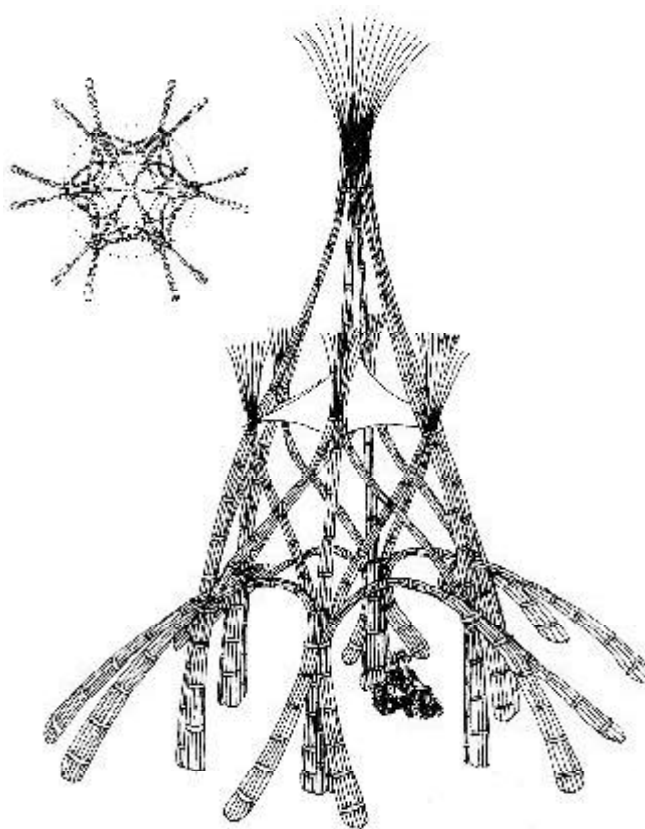
A MAGYAR ÉPÍTÉSZETI MÚZEUM forráskiadványainak (Lapis Angularis) harmadik köteteként jelent meg Major Máténak az 1945 és 1956 közötti évekről beszámoló, Fehérvári Zoltán és Prakfalvi Endre által gondozott önéletrajza. Beszerezhető a Múzeumban (Tel: 3886170)

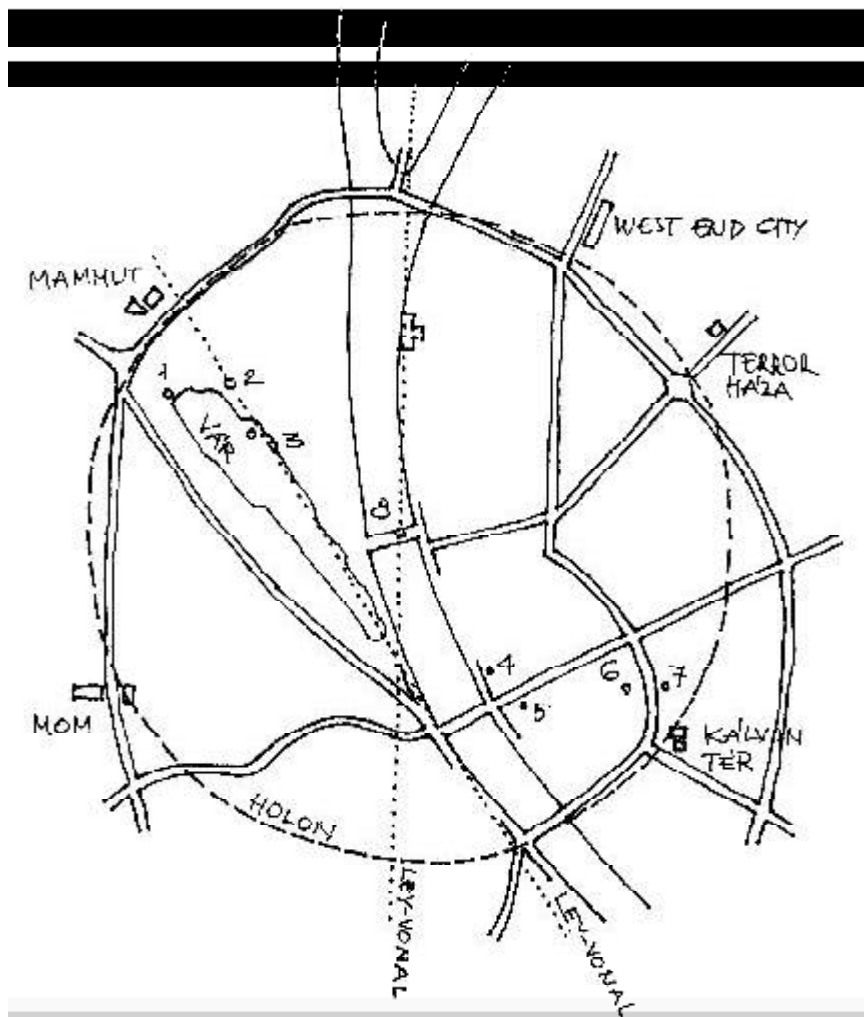
A PHILIPPE ROTTHIER ALAPÍTVÁNY európai építészeti díjat hatodik alkalommal adták át idén februárban. A Havanna belvárosának rekonstrukcióját végző csapat részesült a 30 000 Euro értékű jutalomban. A tizenhét országból érkezett 53 pályaműből a Maurice Culot vezette zsűri hat további munkát részesített dícséretben, ezek egyikét mutatjuk be. A három évente kiírásra kerülő pályázaton a megelőző három évben megépült alkotásokkal lehet résztvenni, amelyek a helyi sajátosságok és hagyományok figyelembevételével fejlesztik egy-egy város vagy kistélepülés környezetét, különös tekintettel az ökológiai szempontokra, a helyi anyagok, technológia, műszaki hagyományok igénybevételére.

Marcel Kalberer a mezopotámiai nádkötegekből történő építés ősi technológiáját egyesítette a Németországban a XIX. századig visszanyúló hagyománnyal rendelkező élő szerkezetekkel. 1984 óta végez kísérleteket fűzfavesző nyálábokból hajlított építményekkel, amelyeket meggyökereztet és alagutakat, kupolákat alakít ki belőlük. Többnyire városi közparkokban készített műveit (Auerstedt, Berlin, Rostock, Malmö) iskolások és önkéntesek segítségével végzi. Az eleven szerkezetek néhány év alatt sűrű szövedékként érik el tervezett formájukat.

Marcel Kalberer és munkatársai élő építményeinek két példája. Fent: az Auerworld Palace, Auerstedt, 1998; alaprajz és homlokzat. Lent: Victoria-pavilon, Malmö, 2001; alaprajz és a szerkezet távlati képe

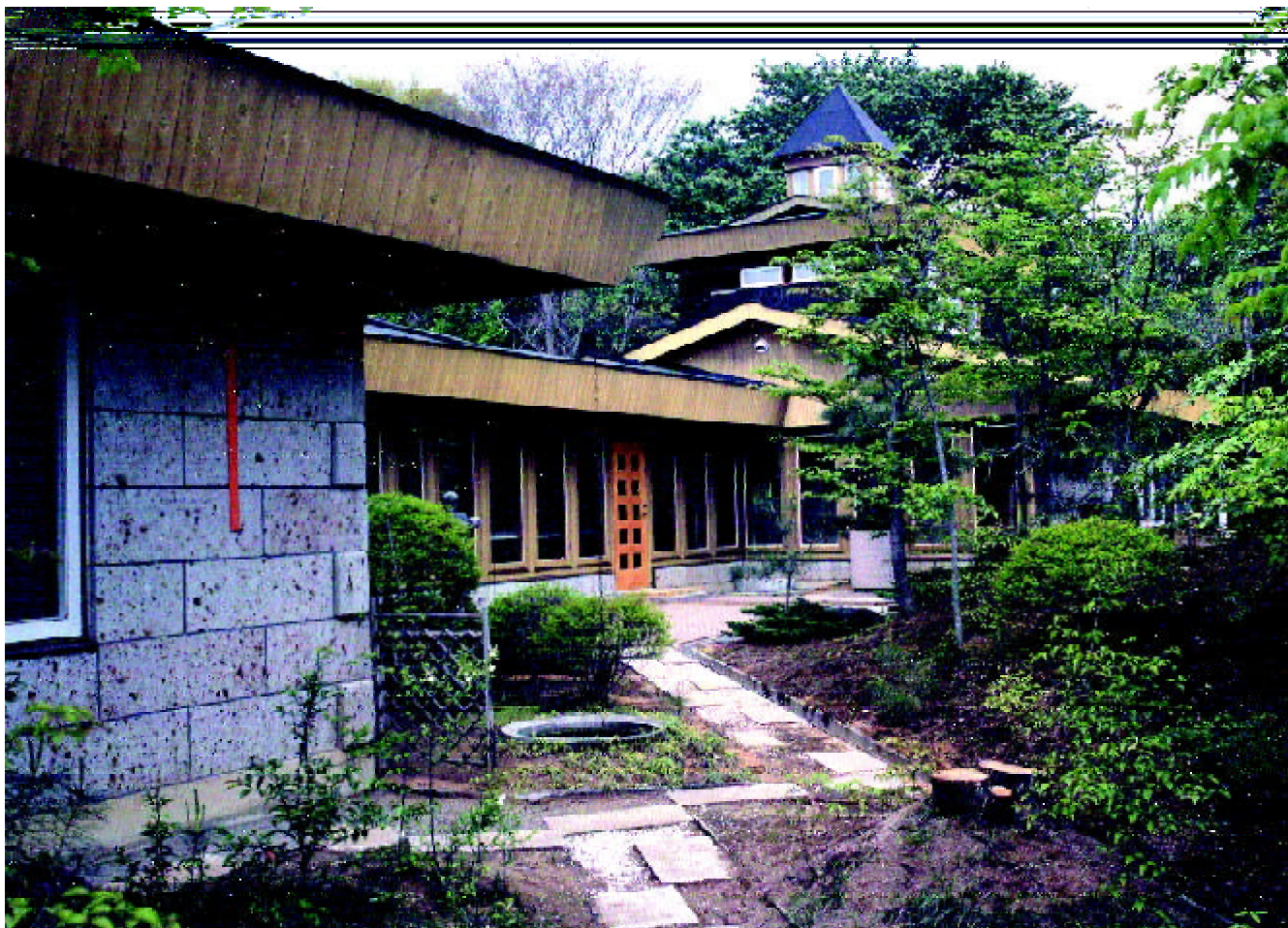

Térkép-vázlat Marko Pogacnik és Baji Lázár Imre írásához
A Marko Pogacnik által vezetett, városgyógyító gyakorlaton felkeresett helyek:

- 1 – a Vár északnyugati sarokpontja
- 2 – az „Európa-liget” a várfaltól északra
- 3 – a Szent Mihály kápolna a Halászbástya alatt
- 4 – a Március 15. tér északi oldala a Petőfi-szobor háta mögött
- 5 – a Március 15. tér déli oldala a várossegysítés emlékművének közelében
- 6 – Károlyi-kert
- 7 – Múzeumkert

A vázlaton feltüntettük a Baji Lázár Imre által említett, új építkezéseket, amelyek a Lánchídon elhelyezkedő középpontból meghúzott holon-körvonal mentén találhatóak.

Mashiko, a Tao Intézet központi épülete – Wagner Nándor terve

